

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS**

**ARMANDAS POCIUS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS PROGRAMA**

NUŽUDYMAS LABAI SUSIJAUDINUS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Doc. dr. Renata Marcinauskaitė

Vilnius, 2025 m.

TURINYS

IVADAS	3
1. NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ, KURIOMIS KĖSINAMASI Į ŽMOGAUS GYVYBĘ, SISTEMA	8
2. NUŽUDYMO LABAI SUSIJAUDINUS (BK 130 STRAIPSNIS) SUDĖTIES ANALIZĖ ..	15
2.1. Objektvieji nužudymo labai susijaudinus sudėties požymiai	15
2.1.1. Baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė – žmogaus gyvybė	15
2.1.2. Pavojinga veika, padariniai ir priežastinis ryšys	18
2.1.3. Kaltininko didelio susijaudinimo būsenos vertinimas	23
2.1.4. Neteisėtas nukentėjusiojo asmens poelgis	29
2.1.5. Itin įžeidžiantis kaltininką ar jo artimą asmenį nukentėjusio asmens poelgis	34
2.2. Subjektyvieji nužudymo labai susijaudinus sudėties požymiai	39
2.2.1. Kaltininko psichologinės būsenos vertinimas staiga ir didelio susijaudinimo aspektu	40
2.2.2. Kaltė ir jos teisinio vertinimo problemos	51
3. BŪTINOSIOS GINTIES IR NUŽUDYMO LABAI SUSIJAUDINUS ATRIBOJIMO ASPEKTAI	58
IŠVADOS	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS	66
ANOTACIJA	79
ANNOTATION	79
SANTRAUKA	81
SUMMARY	83
SĄŽININGUMO DEKLARACIJA	85

IVADAS

Tiriama problema. Darbe analizuojama Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹ (toliau – ir **BK**) 130 straipsnio „Nužudymas labai susijaudinus“ taikymo problematika, kuri taip pat susijusi su atribojimu nuo BK 129 straipsnio „Nužudymas“ ir BK 28 straipsnio „Būtinoji gintis“. Nurodomos kelios reikšmingos problemos į kurias šiame darbe bus pateikiami argumentuoti atsakymai: kokį BK 130 straipsnio sudėtis atlieka vaidmenį baudžiamojo kodekso XVII skyriuje? ar BK 130 straipsnio taikymas teismų praktikoje yra nuoseklus? Ar BK 130 straipsnio teorinis sudėties požymių vertinimas yra išsamumas, ir su kokiais iššūkiais susiduria teismai, taikant analizuojamą normą? Ar didelio susijaudinimo vertinimas teismų praktikoje, atitinka įstatymo keliamus reikalavimus, ir ar didelis susijaudinimas, tapatu afekto būsenai? Kokie žodžiai teismų praktikoje vertinami kaip itin įžeidžiantys? Ar nužudymas dėl antrosios pusės neištikimybės, gali būti vertinamas BK 130 straipsnio kontekste? Kokie požymiai leidžia atriboti būtinąją gintį nuo nužudymo labai susijaudinus?

Baigiamojo darbo aktualumas. Nužudymą labai susijaudinus, įstatymo leidėjas įtvirtino kaip privilegijuotą normą – kai, žmogus, esantis didelio susijaudinimo būsenos, negali adekvačiai mąstyti ir dėl to atlieka neteisėtus veiksmus, kurių pasekmė yra kito asmens gyvybės atėmimas. Analizuojant tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – **LAT**), tiek žemesnių instancijų teismų sprendimus, kyla tik vienintelis klausimas: kodėl taip retai yra taikomas BK 130 straipsnis?² Skundai dėl perkvalifikavimo į BK 130 straipsnį pasitaiko dažnai, grindžiant netinkamą baudžiamojo įstatymo pritaikymą, tačiau teismų pateikti argumentai dažnu atveju nesutampa su asmenų, kurie teikia skundus³. Galbūt dėl to, kad didelio susijaudinimo būseną gali būti interpretuojama skirtingai. Žmogus susijaudinimo zenitą gali pasiekti nuo skirtingų pojūčių, įvykių ar įžeidimų, tačiau teisės doktrina šiuo klausimu labai skurdi. Teismų praktikoje priimami sprendimai taip pat nėra nuoseklūs, todėl nėra aiškaus atsakymo, kokia kryptimi einama taikant analizuojamą normą. Tačiau vieninga kryptis, kuri būtina teismų praktikoje, gali tapti aiškesnė nuo naujos LAT priimtos nutarties. Štai, 2024

¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Valstybės žinios*, Nr. 89-2741 (2000).

² 2022 m., Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose), žiūrėta 2024 06 11, <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos-3/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos-2/ataskaitos-3/teisminio-nagrinejimo-statistika-2?year=2017&period=1-12&group=210>

³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55-387/2023“, infollex praktika, žiūrėta 2024 06 11, <https://www.infollex.lt/tp/2148173>

m. LAT teisėjų kolegija, išanalizavus kaltinamojo pateiktą skundą, pripažino, kad BK 130 straipsnis, neapibrėžia imperatyvo kiekvienu atveju įrodyti, ar buvo asmuo fiziologinio afekto būsenos, nes to baudžiamasis įstatymas nereikalauja, todėl LAT svariais argumentais pabrėžė, kad norint pripažinti didelį susijaudinimą, nėra būtina prisirišti prie fiziologinio afekto įrodinėjimo⁴. Todėl, remiantis šia ir kitomis nutartimis, privalo būti atlikta išsamesnė šios normos doktrininė analizė, kuri leistų teisės taikytojui aiškiau ir tiksliau vertinti veikos požymius, praplečiant sistemingos normos taikymo galimybes. Tik išsami ir visapusiška nužudymo labai susijaudinus normos analizė, leistų įvertinti, kokiais konkrečiais atvejais galima inkriminuoti BK 130 straipsnį. Tačiau yra viena problema, jog vertinimą apsunkina tai, kad svarų žodį nulemia asmenys turintys specialių žinių, kaip teismo medicinos ekspertai, kurių išvados vienas iš esminių įrodymų, leidžiančių vertinti asmens susijaudinimą, todėl kartais teisiniai argumentai ir specialios medicinos žinios turi atrasti sudėtingus bendrus taškus, kurie sutaptų su tikroju teisingumu. Teismų praktikos tyrimas turėtų atskleisti, kokie išsakyti žodžiai, atlikti veiksmai, turėtų būti vertinami šios normos kontekste. Taip, bus paliekama mažiau interpretacijų ir užtikrinamas vienodas BK taikymas bylose, kurių aplinkybės yra panašios. Todėl šiame darbe autorius įvertins susijaudinimo, kaip sudėties požymio turinio ribas, atsakys į klausimą, kada ribinė kaltininko būsena patenka į didelio susijaudinimo sąvoką. Taip pat išanalizuos teismų argumentus, kuriais remiantis nėra (yra) inkriminuojamas nužudymas labai susijaudinus.

Tik išsami šios normos analizė, leis plačiau pažvelgti į BK 130 straipsnio taikymo galimybes, nes iki šios dienos šio straipsnio taikymas atlieka egzistuojančios, bet ne naudojamos normos vaidmenį. Galima to priežastis – nepakankama šios normos doktrininė analizė.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamosios problemos ištyrimo lygis. Baudžiamosios teisės prigimtis yra nuolat ir atitinkamai prisitaikanti. Ne išimtis ir autoriaus nagrinėjamo BK 130 straipsnio supratimo evoliucija ir galimybės efektyviai pritaikyti šią normą praktikoje. Šiame darbe nagrinėjamos problemos leis pažvelgti į BK 130 straipsnio pritaikymo galimybes kitu aspektu, nes mokslinė analizė šio straipsnio kontekste yra palyginti siaura, todėl visapusiška nužudymo labai susijaudinus normos sudėties požymių analizė leis atskleisti šios normos mažai nagrinėtus aspektus, suteiks galimybę suformuoti nuoseklų šios normos aiškinimą ir sudarys galimybes užtikrinti vienodą praktiką inkriminuojant šį straipsnį.

Laikui bėgant, šio straipsnio supratimas taip pat keitėsi ir tam tikri požymiai prieš kurį laiką buvo suprantami ir vertinami vienaip, o šių dienų kontekste – visai kitaip, todėl autorius atkreips

⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024“, infolex praktika, žiūrėta 2024 06 11, <https://www.infolex.lt/tp/2235374>

dėmesį į naujai suformuotą teismų praktikoje esantį požiūrį apie afekto (ne)būtinumą ir pabandys naujai peržvelgti sudėties požymius ir atribojimo problematiką, kuri teismų praktikoje iki šių dienų vis dar yra nenuosekli. Žvelgiant į neištikimybės klausimą, teismų praktikoje taip pat pasigendama nuoseklumo. Galiausiai, nužudymo labai susijaudinus ir būtiniosios ginties atribojimas, vis dar kelia įvairių klausimų, ar tikrai visada taip paprasta tarp šių institutų atrasti skirtumus? Į visą tai, autorius pabandys atsakyti išnagrinėdamas LAT nutartis bei kitų instancijų priimtus sprendimus, taip pat pasiremdamas moksliniais straipsniais tiek iš psichologų (G. Valickas⁵, V. Tarozienė⁶), tiek iš teisininkų (R. Aliukonienė⁷, A. Čepas⁸, V. Piesliakas⁹) perspektyvos apie didelį žmogaus susijaudinimą.

Remdamasis Neringos Palionienės 2018 m. disertacija, autorius aprėps gilesnį riboto pakaltinamumo teorinius ir praktinius aspektus, kurie leis suprasti privilegijuotos nusikalstamos veikos vaidmenį baudžiamajame įstatyme¹⁰.

Autorius susistemindamas pateikiamą medžiagą, atskleis veikos pobūdį, vertinant žmogaus psichologinę būseną, prieš atsirandant neigiamiems padariniams.

Baigiamojo darbo reikšmė. BK 130 straipsnio visapusiška teorinė, praktinė analizė ir užsienio valstybėse įtvirtintos panašios normos pavyzdžių pateikimas, analizuojant konkrečius Lietuvoje įtvirtintos normos aspektus, leis išsigryninti esminius probleminius klausimus, kalbant apie sudėties požymių ir normos pritaikymo galimybes - taip mažinant spragas ir užtikrinant nuoseklumą teismų praktikoje.

Tyrimo tikslas. Remiantis baudžiamosios teisės doktrina, teisiniu reguliavimu ir teismų praktika - atlikti atsakomybės už nužudymą labai susijaudinus sudėties požymių analizę, atskleisti pagrindinius atribojimo nuo BK 28 straipsnio būtiniosios ginties kriterijus ir išanalizuoti esamas problemas teismų praktikoje.

Tyrimo uždaviniai.

⁵ Gintautas Valickas, Viktorija Tarozienė, „Asocialaus elgesio formavimasis socialinės informacijos apdorojimo požiūriu“ *Psichologija. Mokslo darbai*, (2009), <https://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/2588/1809>

⁶ *Ibid.*

⁷ Rita Aliukonienė, Neringa Aliukonienė ir Vygintas Aliukonis, „Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti“ *Sveikatos mokslai*, (2016), <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2016~1671196354648/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁸ Algimantas Čepas „Tyčios turinio reikšmė skiriant bausmes už nužudymus Lietuvos teismų praktikoje“ *Teisės problemos* 4(82) (2013), <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Algimantas-Cepas-2013-4.pdf>

⁹ Vytautas Piesliakas „Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai“ *Socialinių mokslų studijos*, 4(4) (2009), <https://ojs.mruni.eu/ojs/societal-studies/article/view/1378/1319>

¹⁰ Neringa Palionienė „The Issue Of Diminished Responsibility In Lithuanian Criminal Law“ (daktaro disertacija, Vytauto didžiojo universitetas, 2018), <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/39335204-6c8c-4c68-a312-a80709ea4708/content>

1. Nustatyti privilegijuotos BK 130 straipsnio sudėties vietą baudžiamojo kodekso XVII skyriuje (nusikaltimai žmogaus gyvybei).
2. Pasitelkiant baudžiamosios teisės doktriną ir teismų praktiką, išanalizuoti objektyviuosius nužudymo labai susijaudinus normos sudėties požymius, atkreipiant dėmesį į jų problematiką ir akcentuojant veiksmus, sukeliančius didelį kaltinamojo susijaudinimą.
3. Ištirti subjektyviuosius nužudymo labai susijaudinus normos sudėties požymius, pateikiant visapusišką kaltės turinio analizę bei atskleidžiant fiziologinio afekto ir didelio susijaudinimo sąsajas bei skirtumus.
4. Nustatyti būtiniosios ginties ir nužudymo labai susijaudinus atribojimo kriterijus.

Baigiamajame darbe taikomi tyrimo metodai. Baigiamajame darbe bus pasitelkti šie mokslinio tyrimo metodai:

Bylų analizės metodas - šio metodo dėka, analizuojamos LAT ir kitų bendrosios kompetencijos teismų priimtose nutartys ir nuosprendžiai, analizuojant, ar teismų praktika yra nuosekli.

Taikant dokumentų analizės metodą - analizuojami teisės aktai, kurie įtvirtina nužudymo labai susijaudinus normą, taip pat šis metodas leidžia atlikti baudžiamosios teisės doktrinos ištyrimą, kurios metu išryškėja nužudymo labai susijaudinus normos sudėties požymių samprata. Taip pat atliekamas kitų užsienio valstybių įtvirtintos nužudymo labai susijaudinus normos analizė, pateikiant tam tikrus lyginamuosius pavyzdžius, susiejant juos su Lietuvos baudžiamajame kodekse įtvirtinta norma;

Sisteminis metodas – leidžia analizuoti nužudymo labai susijaudinus normos paskirtį BK normų sistemoje. Taip pat pasitelkiant šį metodą, atliekamas iš mokslinių straipsnių gautos informacijos susisteminimas ir jos pateikimas;

Loginis metodas – autorius išanalizavęs teorinius ir praktinius aspektus, atliko loginį išanalizuotų aspektų paaiškinimą, jų supratimą iš autoriaus perspektyvos. Taip pat pateikė skyrių, poskyrių, skyrelių apibendrinimus ir viso darbo išvadas.

Baigiamojo darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, dėstomoji dalis, išvados, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis ir santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmame šio darbo skyriuje, kalbama apie baudžiamojo kodekso XVII skyriuje įtvirtintų normų sistemą. Antrame šio darbo skyriuje, kalbama apie 130 straipsnio sudėties požymius t. y. apie objektyviuosius ir subjektyviuosius sudėties požymius, kuriuos atskleidžiant, išryškėja veiksmų sukeliančių didelį žmogaus susijaudinimą problematika, taip pat analizuojami pakaltinamumo ir kaltės įrodinėjimo probleminiai aspektai. Didelis dėmesys kreipiamas į fiziologinio afekto ir didelio

susijaudinimo sąsajas bei skirtumus. Trečiame šio darbo skyriuje, atkreipiamas dėmesys į būtiną ginties institutą ir jo atribojimo galimybes nuo nužudymo labai susijaudinus normos.

Ginamieji teiginiai.

1. Privilegiuota baudžiamojo kodekso 130 straipsnio sudėtis reikalinga tam, kad asmenų neteisėti veiksmai, turėtų alternatyvą, vertinant asmens psichologinę būseną, kuri didelio susijaudinimo metu tampa mažiau kontroliuojama pačio žmogaus.

2. Teismų inkriminuojama nužudymo labai susijaudinus norma, privalo būti vertinama, atsižvelgiant į didelio susijaudinimo būseną plačiąja prasme, neapsiribojant žmogaus fiziologinio afekto būsenos būtinumu bei neteisėto nukentėjusiojo poelgio taikymo susiaurinimu - taip įgyvendinant tikrąją šios normos egzistavimo paskirtį.

1. NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ, KURIOMIS KĖSINAMASI Į ŽMOGAUS GYVYBĘ, SISTEMA

Tiek Lietuvos, tiek ir kitų valstybių baudžiamieji kodeksai turi vidinį vieningumą ir tarpusavyje susietų normų visumą, todėl kiekvienos normos išdėstymas baudžiamajame kodekse yra labai svarbus¹¹. Baudžiamajame kodekse įtvirtinti straipsniai analizuojami per nusikalstamos veikos sudėtį, kurių analizė būtina, siekiant, asmeniui, tinkamai inkriminuoti straipsnį. Šiame magistro baigiamajame darbe akcentuojamas straipsnių išdėstymas tik XVII baudžiamojo kodekso skyriuje, kuris įtvirtina nusikaltimus žmogaus gyvybei¹². Nusikalstamų veikų, kuriomis kėsinamasi į žmogaus gyvybę sistema, analizuojama per teisės doktrinoje pateiktus metodus, t. y. pagal sankcijos dydžius, kaltės formą, sudėties rūšį¹³. Šios sistemos analizė, leidžia objektyviai įvertinti nusikalstamų veikų pavojingumo laipsnį bei įrodinėtinų požymių svarbą ir įstatymų leidėjo požiūrį į asmenų skirtingus poelgius.

Taigi, ši skyrių sudaro 6 straipsniai, kuriuose įtvirtintų nusikalstamų veikų pavojingumas nustatomas analizuojant sankcijoje nurodytas bausmes. Pavyzdžiui, minėto skyriaus pirmojo BK 129 straipsnio 1 dalyje (Nužudymas), įtvirtinto terminuoto laisvės atėmimo bausmės maksimalus dydis yra 15 metų, o paskutinio šio skyriaus BK 134 straipsnio (Padėjimas nusižudyti) sankcijoje nustatyta maksimali ketverių metų terminuoto laisvės atėmimo bausmė¹⁴. Atsižvelgdami į straipsniuose įtvirtintas sankcijas, atsiranda galimybė vertinti nusikalstamas veikas nuo pavojingiausios iki mažiau pavojingos, pagal bausmių dydžius.

Kitas svarbus sistemos atskleidimo metodas, kuris nėra taip lengvai pastebimas baudžiamajame kodekse t. y. nusikalstamų veikų sudėčių rūšys. Doktrinoje apibrėžiamos trys nusikalstamų veikų sudėčių rūšys, t. y. pagrindinė, kvalifikuota ir privilegijuota¹⁵. Pagrindinėmis vadinamos tokios veikų sudėtys, kurios dažniausiai aprašomos pirmojoje straipsnio dalyje¹⁶. Šioje dalyje išdėstomi pagrindiniai ir esminiai nusikalstamos veikos sudėties požymiai, kurių esmė yra viso skyriaus reguliuojamų veikų branduolys. Kituose moksliniuose darbuose dar galime pamatyti,

¹¹ V. Piesliakas et al., *Baudžiamoji teisė (bendroji dalis)*, (el. vadovėlis) suvestinė (Vilnius, 2007), <https://vma.mruni.eu/course/view.php?id=1916>

¹² BK, *supra note*, 1.

¹³ V. Piesliakas et al., *supra note*, 11.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida* (Vilnius: Justitia, 2009), 200

¹⁶ *Ibid.*

terminą - konstitucinė nusikalstamos veikos sudėtis, kuri įvardinama kaip sinonimas pagrindiniai nusikalstamos veikos sudėties rūšiai¹⁷.

Kita rūšis – kvalifikuota sudėtis, į šią sudėtį įtraukiami papildomi požymiai, kurie didina nusikalstamos veikos pavojingumą¹⁸. Didesnis veikos pavojingumas, suponuoja ir griežtesnę bausmę.¹⁹ Pavyzdžiui, BK 129 straipsnio 2 dalis, be kitų specialių požymių, apibrėžia ir mažamečio, bejėgiškos būklės asmens, artimo giminaičio nužudymą²⁰. Įstatymų leido tikslas, kriminalizuojant veikas, įtvirtinti jas taip, jog didžiausias dėmesys ir griežčiausios bausmės būtų skiriamos už didžiausią grėsmę visuomenei keliantį veikimą ar neveikimą, todėl vertinant artimų asmenų nužudymą, būtina atsižvelgti į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. priimtą nutarimą, kuriame išaiškinta, jog „žmogaus gyvybė, jo asmens neliečiamumas, artimos giminystės santykiai, šeima, motinystė, tėvystė, vaikystė yra konstitucinės vertybės; konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įstatymų leidėjo diskreciją, asmenims, kurie kėsinaisi į savo artimų giminaičių ar šeimos narių gyvybę, sveikatą, nustatyti griežtą baudžiamąją atsakomybę, kuri būtų diferencijuota atsižvelgiant į tokio kėsینimosi pavojingumą“²¹. Taip pat, Konstitucinis Teismas, pabrėžia, jog „santykių su šiais asmenimis turinį lemiantys moralės bei paprotiniai imperatyvai leidžia teigti, kad tokių imperatyvų nepaisęs asmuo pripažintinas pažeidusiu išskirtinės apsaugos reikalaujančias, visuomenės gyvenimo sanklodą grindžiančias vertybes“²². Šio Konstitucinio Teismo argumentai, atskleidžia esminę kvalifikuotos sudėties rūšies paskirtį. Įstatymų leidėjas įtvirtindamas tokį reguliavimą atkreipia dėmesį, kad toks nužudymas susijęs ne tik su žmogaus gyvybės atėmimu, bet tai apima ir ideologines vertybes, moralines normas, kurios buvo puoselėjamos daug metų atgal, iš kartos į kartą.

Panašus reguliavimas įtvirtintas ir kitų valstybių BK. Lenkijos BK vienas iš pagrindinių skyrių, gina žmogaus gyvybę. Šiame skyriuje įtvirtinti 15 straipsnių žmogaus gyvybės apsaugai (nuo 148 iki 162 straipsnio). Pirmasis šio skyriaus 148 straipsnis susietas su itin pavojingomis nusikalstamomis veikomis. Štai 1 dalis įtvirtinta paprastą nužudymą, kurį Lietuvoje priskirtume pagrindiniai nusikalstamos veikos sudėčiai. 2 dalyje įtvirtinti kvalifikuojantys požymiai t. y. ypač žiauriai, dėl įkaitų paėmimo išžaginimo ar plėšimo, naudojant sprogmenis ir t. t. 4 analizuojamo

¹⁷ Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį* (Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996), 46

¹⁸ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 200.

¹⁹ *Ibid*

²⁰ BK, *supra note*, 1: XVII skyrius.

²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas „dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 d. redakcija), 135 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 d. redakcija), atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, https://lrkt.lt/data/public/uploads/2015/01/2012-06-04_n.pdf

²² *Ibid*.

straipsnio dalis įtvirtina privilegijuotą nusikalstamos veikos sudėtį t. y. „kas nužudo žmogų veikiamas stipraus pagrįsto pykčio aplinkybių“²³. Lyginant Lenkijos ir Lietuvos BK straipsnio dalių sankcijas, iškelta hipotezė dėl straipsnių išdėstymo panašumo - patvirtinta, tačiau vienas esminis skirtumas, kad Lenkijos BK - pagrindinės, kvalifikuotos ir privilegijuotos sudėtys, įtvirtintos viename straipsnyje.

Vokietijos BK skyriuje, nusikaltimai žmogaus gyvybei, įtvirtinti 6 straipsniai (nuo 211 straipsnio iki 216 straipsnio). Pirmasis skyriaus straipsnis įtvirtina specialių požymių turintį nužudymą, kuris susietas su lytinės aistros tenkinimu. Analizuojamo straipsnio sankcija be alternatyvų - laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Kaip ir Lietuvos ar Lenkijos BK, Vokietijos BK įtvirtina ir privilegijuotą nusikalstamos veikos sudėtį, kuri užima 213 straipsnio poziciją t. y. straipsnio pavadinimas suformuotas kaip „Mažiau rimtas žmogžudystės atvejis“ (vok. *Minder schwerer Fall des Totschlags*)²⁴. Vokietijos 213 straipsnio sankcija numato laisvės atėmimą iki 10 metų²⁵.

Portugalijos BK skyriaus pavadinimas turi skirtumų nuo prieš tai analizuotų, nes šio BK skyriaus pavadinimas abstraktesnis ir neapribotas tik žmogaus gyvybe, t. y. šis skyrius įvardinamas kaip „nusikaltimai prieš asmenį“ (port. *Dos crimes contra as pessoas*). Portugalijos BK straipsniai nuosekliai išdėstomi nuo paprasto nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (*homicidio*). Vienas iš pirmųjų BK 132 straipsnis pasižymi kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtimi, kurioje numatomas platus nužudymą kvalifikuojančiųjų požymių sąrašas ir kurių yra net 12. Sekantys straipsniai įtvirtinti kaip turintys privilegijuotas nusikalstamos veikos sudėtis t. y. priskiriamas nužudymas labai susijaudinus (BK 133 straipsnis), nužudymas nukentėjusiajam prašant (BK 134 straipsnis) bei naujagimio nužudymas, kurį atlieka motina – „*infanticidio*“ (BK 136 straipsnis)²⁶.

Apibendrinant, vertėtų visada atkreipti dėmesį į straipsnio struktūrą, t. y. į sankcijos griežtumą ir specialius papildomus požymius, kurie ideologiškai svarbūs visai visuomenei ir kurių reguliavimas privalo būti griežtesnis nei įprastų nusikalstamų veikų. Vertinant straipsnio dispoziciją, pirmoji normos dalis privalo atspindėti bendrus veikos požymius, kurių būtinumas neišvengiamas kalbant apie bet kokią straipsnio dalį, tačiau šios dalys neturi papildomų požymių, kurie būtini inkriminuojant 2 dalį. Kvalifikuota sudėtis išsiskiria ne tik bendraisiais požymiais, kurie yra būtini,

²³ „Polish Criminal Code“, žiūrėta 2024 08 17,

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>

²⁴ Strafgesetzbuch, <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>

²⁵ *Ibid.*

²⁶ „Portuguese Penal Code“, Diário da República n.º 63/1995, <https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/decreto-lei/1995-34437675>; Milinis, Albertas. „Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (BK 129 str. 1 d.).“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009), <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1944999/datastreams/MAIN/content>

bet ir specialiaisiais, kurie vertinami griežčiau, tačiau neturi numatytų privilegijuotų požymių, kurie įvardinti tiek Lietuvos BK 130 - 134 straipsniuose, tiek Lenkijos BK 148 straipsnio 4 dalyje, tiek Vokietijos 213 straipsnyje, ar Portugalijos BK 133 straipsnyje.

Vertėtų pereiti prie esminės šio darbo analizuojamos nusikalstamos veikos sudėties, kuri teorijoje įvardinama kaip privilegijuota. Analizuojant žodžio „privilegijuotas“ reikšmę, pastebėta, kad ši sąvoka yra kilusi iš lotynų kalbos žodžio „*privilegium*“ ir suprantamas kaip „išimtinė teisė arba lengvata, suteikiama asmeniui, organizacijai, luomui, gyvenvietai, sričiai, etninei grupei“²⁷. Remiantis tarptautiniu kalbos žodynu, pateiktas panašus apibrėžimas, t. y. „turintis išimtinių teisių arba lengvatų“²⁸. Kiti šaltiniai suformavę apibrėžimą kaip „subjektinės teisės suteikimas, kokiam nors asmeniui arba asmenų grupei, teisė naudotis išskirtine padėtimi kurioje nors srityje. O štai romėnų teisėje žodis privilegija skirtas individualiam asmens vertinimui, kuris išsiskiria skirtingomis sąlygomis. Štai viduramžių teisinė terminologijoje - privilegiją įvardija kaip valdovo aktą, kuriuo asmenims arba luomams suteikiama išimtinė teisė, ar panaikinamos kokios nors teisės asmenų ar luomų atžvilgiu“²⁹. Todėl šis žodis labiau vartotinas vertinant kaip priimtą išskirtinį sprendimą. Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje pateiktus išaiškinimus, galime sutapatinti ir su aukščiau pateiktais termino apibrėžimais, tačiau vertėtų juos papildyti tuo, kad Lietuvos teisės literatūroje pabrėžiamos tokios veikų sudėtys, kurios formuluojamos įtraukiant į sudėtį papildomus požymius mažinančius veikos pavojingumą³⁰.

Konkretizuojant XVII skyriaus veikų išdėstymo sistemą ir analizuojant LAT suformuotą praktiką privilegijuotos nusikalstamų veikų sudėtys yra šios: „BK 130 straipsnyje nustatyta privilegijuota nužudymo nusikaltimo sudėtis, kuri taikoma tada, kai nukentėjusiajam gyvybė atimama kaltininkui esant labai didelio susijaudinimo būsenos, kurią sukėlė neteisėtas ar itin įžeidžiantis jį ar jo artimą asmenį nukentėjusio asmens poelgis“³¹, taip pat ir BK 131 straipsnyje yra įtvirtintas privilegijuotas nužudymas – motinos savo naujagimio nužudymas. Objektiviaisiais veikos požymiais BK 131 straipsnis atitinka BK 129 straipsnyje įtvirtintos nužudymo sąvokos kriterijus, tačiau šiame straipsnyje reikšminga aplinkybė yra gimdymo proceso padarinys – „ypatinga kaltininkės psichofizinė būsena, kurią paprastai sukelia ne tik gimdymo metu patirti skausmai, bet taip pat lemia vienišumo ar

²⁷ J. Leonavičius, Sociologijos žinynas., Vilnius: Academia., 1993. P. 180; Lietuviška tarybinė enciklopedija (Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1982), 213.

²⁸ Žiūrėta 2025 01 12, <https://tzz.lt/p/privilegijuotas/>

²⁹ *Ibid.*

³⁰ V. Piesliakas et al., *supra note*, 11: 201

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-511/2023, infollex praktika, žiūrėta 2024 08 15, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2154092>

negatyvi aplinka, kurioje vyksta gimdymas, nepageidaujamas nėštumas“³². Iš pateiktų kasacinės instancijos teismo nutarčių, matoma, kad teismas *privilegiją* susieja su kaltininko didelio susijaudinimo būseną (BK 130 straipsnis) ir su naujagimio nužudymu, kuris susietas su motinos psichotraumuojančiu poveikiu gimdymo metu (BK 131 straipsnis). Kita vertus, privilegijuotų nusikalstamų veikų sudėtys vertinant kitų valstybių baudžiamuosius kodeksus, neapsiriboja tik nužudymais dėl didelio susijaudinimo. Užsienio literatūroje įvardintos tokios pagrindinės privilegijuotų nusikalstamų veikų sudėtys: 1) Gyvybės atėmimas dėl neatsargumo; 2) Kūdikių nužudymas gimdymo metu; 3) Nužudymas, įvykdytas esant afekto būsenos³³.

BK 132 straipsnis įvardinamas kaip privilegijuotas dėl kaltės formos, kuri yra neatsargi³⁴. BK 133 (Sukurstymas nusižudyti ar privedimas prie savižudybės) ir 134 (Padėjimas nusižudyti) straipsniuose, privilegijuotos veikos sudėties rūšis priskiriama dėl kėsimo netiesiogiai į kito žmogaus gyvybę³⁵. Kitaip tariant, asmuo BK 133 straipsnio aspektu sukursto nusižudyti ar priveda prie savižudybės, tačiau pats nenužudo, o 134 straipsnio atveju – sergančio asmens, kuris prašo padėti nusižudyti įgyvendinimas suteikiant sergančiajam tinkamas priemones tai padaryti. Sutiktina su įstatymų leidėjo pozicija, kad už tokio pobūdžio veikas, bausmė turi būti lengvesnė, nes pavojingumo laipsnis žymiai mažesnis.

Šio darbo analizė susijusi su nužudymu labai susijaudinus, todėl detalesnė privilegijuotos sudėties analizė bus susieta su BK 130 straipsniu. Privilegijuoti sudėties požymiai kaip tokie, BK 130 straipsnio kontekste atsispindi per „1) neteisėtą ar itin įžeidžiantį nukentėjusiojo poelgį, kuris turi būti pagrindinė priežastis, išprovokavusi nužudymą; 2) kaltininko buvimą didelio susijaudinimo (afekto) būsenos, t. y. situaciją, kai dėl neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų kaltininkui iš dalies aptemsta sąmonė, susilpnėja savitvarda, tačiau neprarandamas gebėjimas suprasti savo veiksmus ir juos valdyti“³⁶. Atlikus kitų valstybių baudžiamųjų įstatymų analizę galima rasti panašumų ir į Lietuvos BK 130 straipsnio teisinį reglamentavimą. Pavyzdžiui, Vokietijos baudžiamojo kodekso 213 straipsnyje įtvirtina baudžiamoji atsakomybė, jeigu nužudymas buvo sukeltas pykčio dėl žuvusio asmens netinkamo elgesio ar sunkaus įžeidimo prieš kaltininką ar giminaitį ir dėl to buvo nedelsiant paskatintas padaryti nusikaltimą³⁷. Portugalijos BK 133 straipsnis, tiesiogiai įtvirtinta privilegijuotą

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-697/2022, infolex praktika, žiūrėta 2024 08 15, <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2120294>

³³ Fejzullah Hasani, „Criminal Offence of Murder committed in a State of Severe Mental Distress“ JURIDICA 1844-8062 (2018): 1-2, <https://journals.univ-danubius.ro/index.php/juridica/article/download/4630/4449>

³⁴ Albertas Milinas et al., *Lietuvos baudžiamoji teisė: specialioji dalis* (Vilnius; Justitia, 2013), 56

³⁵ *Ibid*, 55-58.

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-613/2011, infolex praktika, žiūrėta 2024 08 15, <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/331171>

³⁷ Strafgesetzbuch, *supra note*, 24.

normą, kurios pavadinimas įvardinamas kaip: „privilegiuotas nužudymas“ (port. *Homicídio privilegiado*)³⁸. Taip pat didelis dėmesys Kroatijoje, Švedijoje, Albanijoje, Serbijoje, Makedonijoje, Italijoje, Suomijoje skiriamas privilegiuotiems nužudymams, kai asmuo nužudo būdamas afekto būsenos. Dažniausiai toks nužudymas padaromas tais atvejais, kai dėl kitų žmonių iniciatyvos, kaltininkas patenka į stiprų psichinį šoką dėl užpuolimo, netinkamo elgesio ar sunkių nukentėjusiojo įžeidimų. Veiksmai, dėl kurių kaltininką ištinka afekto būseną, įvardinami kaip šmeižimas, šiurkštus įžeidimas, spjaudymas į veidą, pliaukštelėjimas ar spardymas ir kitoks netinkamas elgesys³⁹. Analizuojant užsienio valstybių doktriną, kai kurie mokslininkai vertindami nužudymus, kuriuose asmuo buvo didelio susijaudinimo būsenos, vartoja terminą „provokacinė gynyba“⁴⁰. Vertinant šio termino turinį, galima jį susieti su nužudymu labai susijaudinus, nes mokslininkai šį terminą apibrėžia kaip tam tikros reakcijos, kurios gali būti išprovokuotos spontaniškai, nesuteikiant galimybės apmąstyti savo veiksmų, todėl neįvykdomas reikiamas išankstinis planavimas ar nusikalstamos veikos apsvaistymo būseną⁴¹.

Apibendrinus teigtina, kad privilegiuotos nusikalstamos veikos sudėtys išsiskiria savo unikaliais požymiais. Išanalizavus tiek Lietuvos, tiek užsienio literatūrą, privilegiuotos nusikalstamos veikos rūšiai priskiriamas ne tik nužudymas labai susijaudinus, bet ir naujagimio nužudymas, sukurstymas nusižudyti, padėjimas nusižudyti ir t. t. Nors straipsnių sudėtys skirtingos, tačiau kiekviena iš jų, turi individualius požymius, kurie leidžia vertinti veikas, naudojant privilegiuotos nusikalstamos veikos sudėties terminą. Taip pat, vertėtų atkreipti dėmesį į BK 132 straipsnį, kurio inkriminavimui būtina neatsargi kaltė⁴². Analizuotų mokslinių darbų kontekste, BK 132 straipsnio sudėtis pripažįstama kaip privilegiuota. Argumentai susieti su šios sudėties kaltės forma, kuri yra neatsargi⁴³. Iš aukščiau pateiktos analizės autoriaus tekste, vertinant BK 131 ir 130 straipsnio sudėtį, vartojamas žodis nužudė, tačiau vertinant BK 132 straipsnio sudėtį, terminas vartotinas tik kaip neatsargus gyvybės atėmimas. Atlikta šiuose straipsniuose įtvirtintos sudėties analizė, suteikia galimybę šių straipsnių terminus atskirti pagal tyčinės ir neatsargios kaltės vertinimą. Tyčiniiais veiksmais asmuo nužudo, o neatsargiais atėmimą kito žmogaus gyvybę. Tačiau analizuojant kitų valstybių mokslinę literatūrą, autoriaus pateikto atribojimo kriterijų, kai kurios valstybės netaiko. Sąvoka „nužudymas“ kitose valstybėse vartojamas apibrėžti ne visiems tyčiniams gyvybės atėmimo

³⁸ Portuguese Penal Code, *supra note*, 28.

³⁹ Fejzullah Hasani, *supra note*, 33: 1-2.

⁴⁰ Legal Information Institute, „Crime of passion“, https://www.law.cornell.edu/wex/crime_of_passion

⁴¹ *Ibid.*

⁴² BK, *supra note*, 1.

⁴³ Albertas Milinis, Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje. Teisė, 2006, Nr. 59., 59.

atvejams. Pavyzdžiui, Vokietijos BK 227, 231, 251 straipsniai numato atsakomybę už sveikatos sutrikdymą, pasibaigusį mirtimi, kai veika daroma tyčia, tačiau padariniai sukeliama neatsargiai. Prancūzijos BK 222-7 straipsnis numato atsakomybę už smurtą, sukėlusį mirtį, jei nebuvo tyčios nužudyti⁴⁴. Taigi, nužudymo ar gyvybės atėmimo terminų naudojimas neturėtų būti vertinamas vienareikšmiškai, nes kiekviena valstybė turi savitą terminologiją. Daugelyje Europos valstybių skirtingi terminai netgi taikomi skirtingo sunkumo tyčiniams nužudymams atriboti, pavyzdžiui, anglų kalboje vartojami skirtingi terminai „murder“ (nužudymas) ir „manslaughter“ (neatsargus gyvybės atėmimas), vokiečių kalboje – „mord“ (sunkus, iš anksto suplanuotas ar ypač žiaurus nužudymas) ir „totschlag“ (tyčinis nužudymas, bet be sunkinančių aplinkybių), prancūzų kalboje – „meurtre“ (tyčinis nužudymas) ir „assassinat“ (tyčinis ir suplanuotas nužudymas)⁴⁵.

Apibendrinant, baudžiamosios teisės aspektu, *privilegija* yra švelnesnė baudžiamoji atsakomybė, jei nustatomi veikos pavojingumą mažinantys požymiai. BK 129 straipsnis yra atskirties taškas, nuo kurio galima vertinti, ar kitų veikų sudėties požymių pavojingumas yra didesnis, ar mažesnis. Baudžiamojo kodekso XVII skyrius pasižymi darnia nusikalstamų veikų sudėties pasiskirstymo sistema. Aukščiausią poziciją užima, pavojingiausia nusikalstamos veikos sudėtis, o toliau eina straipsniai, pasižymintys požymių visuma, kuri lengvina asmens baudžiamąją atsakomybę. BK 130 straipsnio kontekste, asmuo atliekantis nusikalstamą veiką - ją atlieka dėl išorinių veiksnių ir susilpnėjusio gebėjimo veikos padarymo metu pilnai įvertinti visus atliekamus pavojingus veiksmus, todėl įstatymų leidėjo požiūriu, asmuo atitinkantis padarytos veikos požymius BK 130 straipsnio kontekste, privalo sulaukti švelnesnės bausmės. Tokį reglamentavimą palaiko ir panašiai aiškina užsienio valstybių mokslininkai ir įstatymų leidėjai kurių supratimas apie privilegijuotos nusikalstamos veikos sudėtį, atitinka mūsų plėtojamą, Lietuvoje.

⁴⁴ Algimantas Čepas, Aleksandras Dobryninas ir Gintautas Valickas, „Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai“, Teisės problemos Nr. 1 79 (2013): 12, <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/09/12013-1-Cepas-Dobryninas-Valickas.pdf>

⁴⁵ *Ibid*, 13.

2. NUŽUDYMO LABAI SUSIJAUDINUS (BK 130 STRAIPSNIS) SUDĖTIES ANALIZĖ

2.1. Objektvieji nužudymo labai susijaudinus sudėties požymiai

Terminas „objektyvus“ lingvistiškai aiškinamas kaip nepriklausantis nuo sąmonės⁴⁶. Baudžiamojoje teisėje, objektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai apibrėžiami kaip išoriniai nusikalstamos veikos požymiai, kurie matomi akimis, nevykstant jokiems pasąmonės sukurtiems vaizdiniais⁴⁷. Šiame skyriuje analizuojami BK 130 straipsnio objektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai, kurie leidžia atriboti BK 130 straipsnį, nuo kitų XVII skyriuje įtvirtintų normų. Todėl norint pateikti išsamią ir sisteminę analizę, būtina išanalizuoti saugomą vertybę, pavojingą veiką, priežastinį ryšį, padarinius ir aplinkybes, kurios išskiriamos kaip mažinančios nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, t. y. neteisėtas arba itin įžeidžiantis kaltininką ar jo artimą asmenį nukentėjusio asmens poelgis, kuris staiga sukelia didelį kaltininko susijaudinimą. Šių požymių analizė, padės išskirti esmines sąlygas, norint, kaltininkui, inkriminuoti BK 130 straipsnį.

2.1.1. Baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė – žmogaus gyvybė

Vertybė – tai gėrio, gėrybės, dorybės, teisingumo, tiesos, pareigos sąvokos. Anglų filosofas Ričardas Mervinas Heras yra pasakęs, kad „vertybiniais teiginiais ne išsakome tiesą apie pasaulį, bet išreiškiame emocijas ar nurodome kaip reikia elgtis“⁴⁸.

Baudžiamojo kodekso straipsnių išdėstymas ir tam tikrų poelgių priskyrimas pavojingiems nėra atsitiktinis, todėl svarbiausias veiksnys, nulemiantis žmogaus poelgio pavojingumą yra vertybės, kuriems šis poelgis kelia pavojų⁴⁹. Baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės yra baudžiamojo kodekso specialiosios dalies normų suskirstymo į atskirus skyrius kriterijus. Visos priešingos baudžiamajai teisei veikos, baudžiamajame kodekse yra sugrupuotos į atitinkamus skyrius, pagal visuomenei saugotinas vertybes⁵⁰.

Vertybės nėra greitai kintančios laike. Romėnų teisėje suformuotas požiūris į žmogaus gyvybę kaip į itin reikšmingą teisinį gėrį. Nors negalima teigti, jog senovės Romoje gyvybė laikyta absoliučia teise - romėnų teisės istorija liudija nuolat stiprėjantį požiūrį į žmogaus gyvybę, kaip

⁴⁶ „Objektyvus“, žiūrėta 2024 08 17, <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/O/objektyvus>

⁴⁷ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 217.

⁴⁸ Visuotinė lietuvių enciklopedija. „Vertybė“, žiūrėta 2024 08 18, <https://www.vle.lt/straipsnis/vertybe/>

⁴⁹ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 222.

⁵⁰ Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį* (Vilnius; ATVIROS LIETUVOS FONDAS, 1996), 61.

svarbią visuomenės vertybę⁵¹. Laikui bėgant įvairių valstybių požiūriai išsiskyrė ir kiekviena valstybė turėjo savo įsitikinimus ir prioritetus dėl saugomų vertybių. Jis priklausė nuo valstybės ekonominių valdžios nuostatų, santvarkos bei ideologijos⁵². Tačiau neabejotina, kad kiekviena valstybė svarbias vertybes apsaugo įstatyminiu lygiu, kurios taip tampa baudžiamosios justicijos apsaugos objektais⁵³. Lietuvos Respublikoje teisinis reguliavimas žmogaus gyvybės atžvilgiu yra konkretus, griežtai saugomas ir gerbtinas kiekvieno Lietuvoje gyvenančio asmens. Tai patvirtina Lietuvos Respublikos Konstitucijos 19 straipsnis, kuris aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtina visokeriopą apsaugą žmogaus gyvybei⁵⁴. S. Stačioko teigimu „teisė į gyvybę yra visų žmogaus teisių pagrindas, be jos nėra kitų žmogaus teisių. Jeigu negarantuojama ir nerealizuojama žmogaus teisė į gyvybę, atėmus gyvybę nelieka žmogaus teisių subjekto“⁵⁵. O įstatymų leidėjas, įtvirtindamas veikos nusikalstamumą ir kodifikuotu įstatymu uždrausdamas asmenims kėsintis į pagrindinę vertybę, saugo ne pavienio žmogaus gyvybę, o tam tikrą visuomenės vertybę – žmogaus gyvybę⁵⁶. Žmogaus vertybę analizuojant Lietuvos BK yra įtvirtinta viename iš pirmųjų skyrių.

Žmogaus gyvybės apibrėžimui svarbūs du momentai, t. y. gyvybės pradžios ir pabaigos, momentai. Teisės doktrinoje, analizuojama ne viena žmogaus gyvybės pradžios teorija. Mokslininkė, Eglė Kavoliūnaitė gyvybės pradžios momentą suskaido į tris teorijas t. y. gyvybę asmuo turi nuo vaisiaus pradėjimo momento, nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento arba nuo gimimo momento⁵⁷. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) 2004 m. liepos 18 d. sprendime *Vo prieš Prancūziją* yra pasisakęs apie gyvybės pradžios momentą. EŽTT šioje byloje išsakė poziciją, jog teisė į gyvybę pradžia – ne tik teisinis, bet ir medicininis, filosofinis bei religinis klausimas. Kiekvienoje valstybėje gali būti skirtingas požiūris į gyvybės pradžią⁵⁸. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymo 4 straipsnis apibrėžia vaiko gimimo momentą: „vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo“⁵⁹. Gyvybingo vaisiaus požymiai apibrėžti to pačio įstatymo 2 straipsnyje. Jie įvardinti kaip vaiko

⁵¹ Marius Jonaitis, Albertas Milinis „Žmogaus gyvybė kaip teisinė vertybė ir jos apsauga romėnų teisėje“ *Jurisprudencija* 18(3) (2011): 17, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/578>

⁵² V. Piesliakas, *supra note*, 50: 57.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios*, Nr. 33-1014 (1992).

⁵⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 2/98, žiūrėta 2024 08 18, https://lrkt.lt/data/public/uploads/2015/10/d1_1998-12-09_n.doc

⁵⁶ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 223.

⁵⁷ Eglė Kavoliūnaitė, „Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos“ (Teisės problemos. 2005, Nr. 2 (48)), 5-26. <https://www.lituanistika.lt/content/39509>

⁵⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 18 d. sprendimas, „Vo v France“, <https://hudoc.echr.coe.int/tkp197/view.asp#%20>

⁵⁹ „Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. 43-1602 (2002).

savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas⁶⁰. Štai ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.3 straipsnis įtvirtina fizinio asmens gimimo momentą: „Fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas“⁶¹. Tačiau daug teisės ekspertų turi visai kitokį požiūrį į gyvybės pradžios momentą. A. Pėstininko⁶², A. Klimkos⁶³ teigimu, žmogaus gyvybės pradžia prasideda nuo fiziologinio moters gimdymo proceso, kai naujagimis vis dar yra iščiuose, todėl mokslininku teigimu jis jau yra žmogus⁶⁴, o štai V. N. Kudriavcevas ir S. V. Borodinas žmogaus gimimo pradžios momentą pripažįsta - kai visas gyvybingas kūdikio kūnelis atsiskiria nuo motinos kūno⁶⁵. Antai, lenkų autoriai nurodo, kad teisiniu aspektu gyvybės pradžia turi būti laikoma „gimdymo sąrėmių pradžia, o Cezario pjūvio atveju – gimdos atvėrimu“⁶⁶. Jeigu kūdikis gimė be gyvybės požymių, tačiau motina ar kiti asmenys mano, kad jis gimė gyvas, veika, kuria siekiama atimti gyvybę, kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti⁶⁷. Tačiau analizuojant BK 130 straipsnio sudėties požymius, reikšmingos sąlygos asmeniui inkriminuojant šį straipsnį susietos su pačio nukentėjusiojo veiksmais, kurie yra valingi ir atliekami sąmoningai nukentėjusiojo išreikšta valia, todėl dėl šios priežasties, gimdymo pradžios momentas BK 130 straipsnio kontekste, nepatenka į dispozicijoje įtvirtintų požymių analizės ratą, nes naujagimio nužudymo atveju, taikomas BK 131 straipsnis. Todėl gyvybės pradžios momentas ir BK 130 straipsnio vertinimas, teismų praktikoje, nekelia didelių sunkumų, nes visais atvejais asmeniui inkriminuojant BK 130 straipsnį, veika padaroma prieš asmenį, kurio sąmoningumas išreikštas valingu nukentėjusiojo elgesiu, kurio dar neturi ką tik gimęs asmuo.

Teismų praktiką ir teisinę doktriną domina ne tik klausimas, kada asmuo laikomas gimusiu, bet ir kada asmenį pripažinti mirusiu, nes miręs žmogus, lygiai kaip ir negimęs, negali būti nužudymo dalyku⁶⁸. Gyvybės pabaigos momentas, šiek tiek aiškesnis ir paprastesnis, lyginant su gyvybės pradžios momentu. Žmogaus gyvybės pabaiga seniau buvo laikoma klinikinė mirtis, kai nustoja funkcionuoti širdis, nutrūksta kvėpavimas ir smegenų veikla. Esant dabartiniam mokslo išsivystymui, klinikinės

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *Valstybės žinios*, Nr. 74-2262 (2000).

⁶² Audrius Pėstininkas, *Nusikaltimai asmeniui* Mintis, (1984): 6.

⁶³ A. Klimka. „Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai“, Mintis, (1964), 5

⁶⁴ Albertas Milinis, Agnė Baranskaitė ir Armanas Ambramavičius, „Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste“. *Jurisprudencija*, 18(3) (2011): 3, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367175370661/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277 Kodeksu karnego. Zoll, A., et al. Krakow: Kantor Wydawniczy Zakamycze, 1999, p. 217; Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277 Kodeksu karnego. Zoll, A., et al. 3. wydanie. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2008, p. 212.

⁶⁷ A. Milinis, A. Baranskaitė ir A. Ambramavičius, *supra note*, 64: 12.

⁶⁸ *Ibid.*

mirties ištiktas žmogus gali būti atgaivintas, gyvybė jam gali būti palaikoma dirbtinai⁶⁹. Tačiau šių dienų kontekste, remiantis Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymo nuostatomis, nustatyta, jog gyvybės pabaiga yra biologinė žmogaus mirtis, kuri ištinka negrįžtamai nutrūkus kvėpavimui ir kraujotakai arba visoms smegenų funkcijoms⁷⁰. CK 2.3 straipsnis apibrėžia mirties momentą taip: „Fizinio asmens mirties momentu pripažįstamas jo kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba jo smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūkimas“⁷¹. Medicinos mokslo darbuose teigtina, kad mirtis yra ne momentinis, bet tęstinis procesas, nes skirtingi kūno organai miršta ne tuo pačiu metu⁷². Taigi, „žmogaus mirties momentas siejamas su dviem savarankiškais alternatyviais mediciniais kriterijais: 1) negrįžtamu žmogaus kraujotakos ir kvėpavimo sistemų funkcionavimo nutrūkimu arba 2) visiška ir negrįžtama smegenų mirtimi (visų galvos smegenų (įskaitant ir kamieną) funkcijų nutrūkimą, kai šio nutrūkimo negrįžtamumas yra konstatuotas teisės aktų nustatyta tvarka)“⁷³. Galutinis žmogaus gyvybės apsaugos momentas baudžiamosios teisės priemonėmis, pagal galiojančius įstatymus sutampa su žmogaus gyvybės pabaiga⁷⁴.

Apibendrinant, vertybės - tai puoselėjami gėriai, kurių apsauga, įpareigoja priešingais veiksmais kėsinančiais pažeisti saugomas vertybes, vertinti kaip pavojingus poelgius visuomenei. Žmogaus gyvybė yra viena iš jų, kuriai suteikiama tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu visokeriopa apsauga, todėl pagrįstai galima daryti išvadą, kad ši vertybė yra bendražmogiška, kurią pažeidus, asmuo privalo atsakyti pagal griežtas įstatymiškai įtvirtintas taisykles.

2.1.2. Pavojinga veika, padariniai ir priežastinis ryšys

Alberto Milinio teigimu, „tik kai padaryta veika visiškai atitinka įstatymo aprašytą nusikaltimo sudėtį, yra pagrindas ją vadinti nusikaltimu“⁷⁵. Todėl šiame skyrelyje bus pateikiama detali pavojingos veikos, padarinių ir jų priežastinio ryšio analizė.

⁶⁹Vladas Pavilonis, „Lietuvos Respublikos Konstitucijos II skirsnio Žmogus ir valstybė 19 straipsnio komentaras. Teisės problemos“, 1999, 30.

⁷⁰ „Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. 8-2567 (2008)

⁷¹ CK, *supra note*, 45.

⁷² A. Milinis, A. Baranskaitė ir A. Ambramavičius, *supra note*, 64: 14.

⁷³ *Ibid*, 13.

⁷⁴ *Ibid*, 18.

⁷⁵ Albertas Milinis, „Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu“, *TEISĖ* 48 (2003); 5, <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367189516221/J.04~2003~1367189516221.pdf>

Baudžiamasis kodeksas įvairias vertybes saugo ne nuo mistinių dalykų, o nuo pavojingų veikų⁷⁶. Baudžiamojoje teisėje preziumuojama, kad kiekvienas nusikalstamos veikos subjektu galintis būti asmuo, suvokiantis nusikalstamos veikos aplinkybes, kartu suvokia ir nusikalstamos veikos pavojingą pobūdį⁷⁷. Pavojinga veika, baudžiamojoje teisėje reiškia keliantis pavojų, darantis žalą, besikėsiantis ar kažką pažeidžiantis⁷⁸. Kaip ir pasekmės, kurios numatytos baudžiamajame kodekse, neatsiranda savaime, jos kyla dėl tam tikrų priežasčių, iš kurių viena esminių yra – žmogaus padaryta veika⁷⁹. Pasekmių atsiradimas baudžiamosios teisės doktrinoje - vertinamas per formaliąsias ir materialiąsias veikos sudėtis. Formalioji, siejama su pavojingos veikos padarymu, neakcentuojant to, ar dėl padarytos veikos kilo kokių nors pavojingų padarinių⁸⁰. Materialioji išsiskiria tuo, kad straipsnio dispozicijoje nurodoma ne tik veika, bet ir padariniai.

Priežastinis pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių ryšys – įrodinėtinas tiriant nusikalstamų veikų, kurių sudėtys yra materialios⁸¹. Norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, privaloma asmens veikimą susieti su padariniais⁸². Literatūroje išsakoma nuomonė, kad nusikalstamos veikos pavojingą pobūdį gali atskleisti pati veika, pavyzdžiui, nužudymo atveju – šūvis į žmogaus pusę. Vieną šūvį į žmogaus pusę būtų galima vertinti kaip pavojingą gyvybei (šaunant į žmogų iš arti), kitą – kaip nepavojingą (šaunant iš ginklo, kuris nepritaikytas tolimam atstumui). Tai, kad vienu atveju šūvis į žmogų yra pavojingas, kitu ne, sprendžiame prognozuojant padarinių atsiradimą. Tai, įrodo, kad padarinių numatymas vis dėlto yra neatsiejama nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimo dalis⁸³. Taigi, apibendrinant priežastinio ryšio sampratą, galima vadovautis V. Piesliako žodžiais, jog „priežastinis ryšys yra objektyvus ryšys tarp reiškinių, egzistuojantis mus supančioje tikrovėje nepriklausomai nuo mūsų valios ar mūsų norų. Objektyvus priežastinio ryšio pobūdis reiškia, jog tam tikros mūsų veikos, tam tikromis sąlygomis visada sukelia atitinkamus padarinius, norime mes to ar ne. Priežastinio ryšio objektyvus pobūdis leidžia daryti išvadą, kad šis ryšys gali būti pažintas“⁸⁴.

BK XVII skyriaus 129, 130 ir 131 straipsnių kontekste, pavojinga veika yra poveikis kito žmogaus kūnui, padariniai – žmogaus mirtis. BK 129, 130, ir 131 straipsnių pavojingos veikos,

⁷⁶ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 241.

⁷⁷ Skirmantas Bikelis „Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tyčioje“, *Jurisprudencija*, 60(52) (2004): 2, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3173/2972>

⁷⁸ V. Piesliakas, *supra note*, 50: 12.

⁷⁹ *Ibid*, 74.

⁸⁰ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 73.

⁸¹ *Ibid*, 291.

⁸² Vytautas Piesliakas, „Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nusta-tymas teismų praktikoje“, *Jurisprudencija*, 7(85) (2006): 4, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2841>

⁸³ S. Bikelis, *supra note*, 76: 5.

⁸⁴ *Ibid*, 8.

priežastinis ryšys ir padariniai susieti su žodžiu „nužudė“. Žodis *nužudė* nurodo padarinius, bet tame pačiame žodyje užkoduota ir pavojinga veika. Pavojinga veika kuria siekiama atimti kito žmogaus gyvybę. Taigi, inkriminuojant BK 129 straipsnį, reikia įrodinėti ir veiką (pvz., smūgio sudavimą, nustūmimą, šūvio paleidimą) ir pasekmes – asmens mirtį. Tačiau jokiais būdais negalima pavojingos veikos ir padarinių nagrinėti atsietai vienos nuo kito - tarp jų privalo būti priežastinis ryšys⁸⁵. Štai vertinant pavojingą veiką BK 130 straipsnio kontekste, LAT 2007 m. gegužės 29 d. nutartyje konstatuota jog „nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 130 straipsnį (staiga labai susijaudinus) tada, kai nukentėjusiajam gyvybė atimama kaltininkui esant fiziologinio afekto būsenos, kurią sukėlė neteisėtas itin įžeidžiantis jį ar artimą jo asmenį nukentėjusiojo poelgis“⁸⁶.

Analizuojant BK 130 straipsnį, iš pirmo žvilgsnio tarsi pavojinga veika ir padariniai niekuo nesiskiria nuo kitų šio skyriaus straipsnių, ir taip sakydami mokslininkai būtų teisūs. Tačiau, pažvelgus atidžiau, atsiranda papildomos sąlygos, kurios prisideda prie pavojingos veikos ir padarinių. Pirmiausia, veika visais atvejais atliekama veikimu. Antra, LAT 2024 kovo 28 d. nutartyje, apibrėžia, kad „nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 130 straipsnį nepriklausomai nuo to, ar kaltininkas staiga labai susijaudino <...> dėl netikėto, nelaukto nukentėjusiojo poelgio, ar tas poelgis buvo paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių“⁸⁷. Taigi, BK 130 straipsnio nužudymas inkriminuotinas, kai: 1) asmuo nužudymą atlieka po nelaukto netikėto nukentėjusiojo poelgio arba 2) nužudymas atliekamas dėl nukentėjusiojo poelgio, kuris buvo paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio. Pavojinga veika, t. y. nužudymas, atliekamas po nukentėjusiojo veiksmų, kurie sukelia didelį kaltininko susijaudinimą. Štai Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. priimtoje nutartyje, teigiama, jog „kaltininko didelio susijaudinimo būsena apibrėžiama kaip situacija, kai dėl neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų kaltininkui iš dalies aptemsta sąmonė, susilpnėja savitvarda, tačiau neprarandamas gebėjimas suprasti savo veiksmus ir juos valdyti. Teismų praktikoje baudžiamosiose bylose, susijusiose su kaltininko labai didelio susijaudinimo būsenos vertinimu, šios sąlygos nustatomos ne vien iš kaltininko paaiškinimų, jo subjektyvaus situacijos suvokimo, bet tiriant bei vertinant ir kitas bylos aplinkybes, patvirtinančias ar paneigiančias nukentėjusiojo poelgio itin įžeidžiantį ar neteisėtą pobūdį ir tokio poelgio sukeltą didelį kaltininko susijaudinimą“⁸⁸.

⁸⁵ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 245; 291.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403/2007, infolex praktika, žiūrėta 2025 kovo 22 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79129#B_0

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024, *supra note*, 4.

⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/507582>

Kitoje, LAT 2009 m. birželio 30 d. nutartyje, apibrėžiama, jog asmuo turi būti fiziologinio afekto būsenoje: „pagal BK 130 straipsnį kaltininko veika kvalifikuojama tada, kai nukentėjusiam asmeniui gyvybė atimama kaltininkui esant fiziologinio afekto būsenos, kurią sukėlė neteisėtas ar itin įžeidžiantis jį ar jo artimą asmenį nukentėjusio asmens poelgis“⁸⁹. Pateiktų nutarčių argumentai, leidžia pagrįstai daryti išvadą, kad pavojingos veikos atlikimas privalo būti susijęs su nukentėjusio veiksmais/poelgiu, kuris paskatina kaltininką imtis neteisėtų veiksmų. Tai gali būti dūrimas peiliu, stiprus žmogaus sumušimas, gali ir žmogų nušauti. Kitaip tariant, pačios pavojingos veikos atlikimo metodas, nėra ribojamas, jis gali būti atliekamas bet kokiais veiksmais, svarbu, kad tie veiksmai būtų atliekami po neteisėto ar itin įžeidžiančio nukentėjusiojo elgesio.

Susisteminant pateiktą informaciją, praktikoje atsispindi tokie pavyzdžiai: 1) „įėjęs į kambarį, pamatė stovintį su nusmuktomis kelnėmis ir apnuogintu lytiniu organu R. R. bei ant sofos gulinčią savo sugyventinę J. U., kurios krūtinė buvo apnuoginta ir pasmauktos žemyn jos kelnės. Pagalvojęs, kad, jam nebūnant kambaryje, R. R. turėjo lytinių santykių su jo sugyventine, pareikalavo, jog pastarasis išeitų iš buto. Kai T. V. stūmė R. R. iš kambario, pastarasis tris kartus jam sudavė kumščiu į veidą. T. V., būdamas labai susijaudinęs, paėmė ant stalo gulėjusį peilį ir sudavė juo smūgį R. R. į kairį žastą, padarydamas jam paviršinę durtinę – pjautinę žaizdą, bei sudavė smūgį peiliu R. R. į krūtinės kairę pusę, padarydamas jam durtinę – pjautinę žaizdą su kiauryminiu širdies sužalojimu, kuris komplikavosi į ūmų vidinį nukraujavimą, dėl kurio R. R. įvykio vietoje mirė. Šiais veiksmais T. V. nužudė R. R. staiga labai susijaudinęs dėl neteisėto ir itin įžeidžiančio jį ir jo artimą asmenį – sugyventinę J. U. – nukentėjusiojo poelgio“⁹⁰; 2) „konflikto su A. K. metu, pastarajam panaudojus prieš ją smurtą, t. y. sudavus smūgius į veidą, spyrus į kojas, patempiant už plaukų, staiga, labai susijaudinęs dėl tokių A. K. veiksmų, peiliu sudavė pastarajam du smūgius, vieną smūgį į kairį petį, padarydama nukentėjusiajam durtinę – pjautinę žaizdą kairio peties nugariniame paviršiuje su minkštųjų audinių sužalojimu ir antrą smūgį į krūtinės ląstos kairę pusę, padarydama durtinę – pjautinę žaizdą krūtinės ląstos kairėje su širdaplėvės ir širdies kairio skilvelio sužalojimu, dėl ko įvykus vidiniam nukraujavimui A. K. nuo patirtu sužalojimu įvykio vietoje mirė“⁹¹,

Vertinant kaltininko atliktus veiksmus, kuriais nužudomas nukentėjusysis, būnant didelio susijaudinimo būsenos – nukentėjusio poelgio vertinimą ir kaltininko veiksmų atlikimą, įrodinėjimo

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-294/2009, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 13, <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/128441>

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024, *supra note*, 4.

⁹¹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-48-628/2011 infolex praktika, žiūrėta 2025 03 22, <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/485973>

prasme, privaloma susieti su būtinu priežastiniu ryšiu. LAT 2017 m. sausio 17 d. nutartyje pateikdamas argumentus dėl priežastinio ryšio nustatymo, įvertino, jog „kito žmogaus gyvybės atėmimo bylose vertinant įrodymus ir nustatant loginę priežasčių seką, reikalingą išvadai padaryti: ar yra ryšys tarp nustatytos kaltininko veikos ir padarinių, kokie reiškiniai lemia nukentėjusio žmogaus mirtį, ar jie objektyviai ir dėsningai išplaukia iš neteisėtos veikos“⁹². Kitoje LAT 2011 rugsėjo 20 d. priimtoje nutartyje, taip pat buvo papildytas priežastinio ryšio vertinimas, t. y. „nustatant priežastinį ryšį turi būti atsižvelgta į tai, ar kaltininko veika buvo būtina sąlyga mirčiai kilti (be jos ši nekiltų), ar mirtis buvo dėsninga ir numatoma veikos pasekmė. Tais atvejais, kai padariniai nulemti ne vienos, bet kelių priežasčių, būtina įvertinti, kokią įtaką padariniams atsirasti turėjo kaltininko veika palyginti su kitais veiksniais, prisidėjusiais prie padarinių kilimo. Jei nukentėjusiojo mirties priežastis yra kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, tai atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui“⁹³. Teismų praktikoje, vertinant priežastinį ryšį BK 130 straipsnio kontekste, dažnai probleminiai klausimai atsiranda dėl nukentėjusiojo atliktų veiksmų, kurie privalo iššaukti didelį kaltininko susijaudinimą. Nagrinėjant tokio pobūdžio bylas, didžiausias dėmesys skiriamas nukentėjusiojo veiksams ir kaltininko būsenai įrodyti, nes tokie veiksmai neturi konkrečių taisyklių - kas gali sukelti kaltininko didelį susijaudinimą, todėl tokiose situacijose būtina tinkamai nustatyti priežastinį ryšį tarp nukentėjusiojo neteisėto ar itin įžeidžiančio poelgio ir kaltininko didelio susijaudinimo būsenos.

Taigi, BK 130 straipsnio pavojingą veiką ir padarinius apima žodis *nužudė*, tačiau analizuojant teismų praktiką, nustatytas sudėtingas priežastinio ryšio įrodinėjimas, kuris privalo, kaip minėta, būti susietas ir su nukentėjusiojo neteisėtu ar itin įžeidžiančiu poelgiu. Priežastinis pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių ryšys BK 130 straipsnio kontekste, susijęs tiek ir su kaltininko veiksmais, tiek ir su nukentėjusiu asmeniu. Susiejant priežastinį ryšį su pavojinga veika ir padariniais, privalome įvertinti ar yra ryšys tarp nustatytos kaltininko veikos ir padarinių, kokie reiškiniai lemia nukentėjusio žmogaus mirtį, ar jie objektyviai ir dėsningai išplaukia iš neteisėtos veikos. Kitaip tariant, pirmiausia būtina įvertinti ar kaltininko veiksmas, t. y. peilio įdūrimas, daikto smogimas, buvo priežastis mirčiai kilti, antra, ar nukentėjusiojo veiksmai buvo vieninteliai ir būtinai, kurie paskatino asmenį stipriai susijaudinti ir atlikti nužudymo veiksmus. Galima

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 13, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1410779>

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381/2011, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 13, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/225913>

susisteminti šias priežastinio ryšio nustatymo sąlygas į kurias būtina atsižvelgti: 1) į kaltininko didelį susijaudinimą; 2) į kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, konflikto prielaidas, jo eigą; 3) kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai prieštarauja moralės bei dorovės principams, pažeidžia žmogaus garbę bei orumą; 4) kokią įtaką tai turi kaltininkui, paisant ir jo individualias savybes⁹⁴.

Apibendrinant, pavojinga veika, padariniai ir priežastinis ryšys – baudžiamosios teisės kontekste, vertinami kaip atskiri komponentai, tačiau įrodinėjimo metu šios nusikalstamos veikos sudėties dalys, tampa vientisas ir neatsiejamas darinys, kuris vienas be kito neišpildo reikiamo įrodinėtino dalyko. Atliekant BK 130 straipsnyje įtvirtintą veiką, nepakanka nužudymo fakto. Šios specialios normos paskirtis susieta su neteisėtu ar itin įžeidžiančiu nukentėjusiojo poelgiu, kuris ir esmingai paveikia kaltininką atlikti pavojingą veiką, t. y. nužudyti būtent tą asmenį, kuris sukėlė didelį kaltininko susijaudinimą. Priežastinis ryšys padeda įvertinti skirtingų poelgių kilimo sąlygas, kurios būtinos inkriminuojant baudžiamojo kodekso straipsnį. Todėl tik tinkamai susiejant priežastinį ryšį su pavojinga veika ir padariniais yra galimybė nustatyti neteisėtų veiksmų atlikimą, kuriuos paskatino atlikti nukentėjusio nederamas elgesys.

2.1.3. Kaltininko didelio susijaudinimo būsenos vertinimas

Didelio susijaudinimo problematika, baudžiamosios teisės kontekste - kelia didelių iššūkių. Dažniausiai tai, kas neturi aiškių taisyklių, interpretuojama skirtingai. Tai atspindi statistikos departamento 2017 m. – 2022 m. priimtų pirmos instancijos nuosprendžių statistikoje. Nuo 2017 m. iki 2022 m., pagal BK 129 straipsnį, buvo nuteisti 90 asmenų, tuo tarpu pagal BK 130 straipsnį – 0⁹⁵. Analizuojant teismų praktiką, pastebėta tendencija, jog teisminiam nagrinėjimui prasidėjus pagal BK 130 straipsnį, dažnu atveju aukštesnės instancijos teismams akcentuojant, jog nėra didelio susijaudino - veika perkvalifikuojama į BK 129 straipsnį⁹⁶. Todėl būtina išanalizuoti teismų praktiką ir pateikti

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017, *supra note*, 92.

⁹⁵ 2017m. - 2022 m., Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose), *supra note*, 2.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-297/2010, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/159737> ; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271/2008, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/88090> ; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-604, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/54857> ; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-537-303/2015, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1161594> ; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-633/2011, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/331160>

konstruktyvias išvadas - kokie teismų pateikti argumentai priveda prie perkvalifikavimo ir kokie yra būtini požymiai leidžiantis pagrįstai vertinti asmens didelio susijaudinimo būsenos buvimą.

BK 130 straipsnio dispozicijoje įtvirtintas didelio susijaudinimo požymis ir jį sukeliančios aplinkybės, kurios privalo būti kiekvienu atveju įrodytos, norint inkriminuoti šį straipsnį. Vertinant žodžio „susijaudinimas“ reikšmę, vertėtų akcentuoti tai, kaip įtampą – atomazgą⁹⁷. Probleminiai klausimai kyla tada, kai pradedama vertinti ar asmuo galėjo patirti stiprų susijaudinimą, o galbūt, tas susijaudinimas nebuvo toks stiprus turintis įtakos neteisėtiems veiksams atlikti. Šis uždavinys sprendžiamas teisme, kai būtina detalčiai išnarplioti situaciją ir pateikti konstruktyvią išvadą - ar asmens būseną galima pripažinti kaip didelį susijaudinimą, ar susijaudinimas nebuvo toks didelis, kuris įtvirtintas BK 130 straipsnio dispozicijoje.

Analizuojant teismų praktiką ir mokslinius straipsnius, pastebėta tendencija, jog didelio susijaudinimo būseną, dažniausiai siejamas su fiziologiniu afektu. Moksliniuose darbuose, akcentuojama, jog fiziologinis afektas apibūdinamas kaip žmogaus gebėjimo suvokti savo veiksmų prasmę ir juos valdyti sumažėjimas⁹⁸. Remiantis Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) suformuota praktika, didelio susijaudinimo būseną iššaukia: įniršis, pyktis, pasipiktinimas, siaubas ar baimė, kai noras atlikti neteisėtus veiksmus, nesusiformuoja iš anksto, o atsiranda staiga⁹⁹. Taip pat, JAV šaltiniuose pateikta didelio susijaudinimo būsenos analizė, nusako, kad šios būsenos metu, kaltinamasis praranda įprastą savikontrolę dėl aplinkybių, kurios eiliniam žmogui sukeltų tokį patį protrūkį¹⁰⁰.

Teisininkė, Rūta Bakševičienė, atliko anketinį tyrimą, kuriame respondentai turėjo pasirinkti vieną atsakymą iš kelių nurodytų variantų. Klausimo esmė: „Didelio susijaudinimo“ termino supratimas. Atliktas tyrimas parodė, kad didelio susijaudinimo sąvoką, kiekvienas žmogus supranta skirtingai, daugiausia respondentų mano (151), jog didelis susijaudinimas, tai savikontrolės praradimas, mažiau manančių (108), jog tai afekto būseną, mažiausiai (39) - didelės aistros, jausmų protrūkis. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal R. Bakševičienės atliktą tyrimą, didelį susijaudinimą kaip afekto būseną suvokia tik kiek daugiau nei 43 % respondentų. Pagal tyrimo duomenis visuomenė labiau tapatina šį požymį su savikontrolės praradimu. Kiekvienas respondentas pasirinkdamas

⁹⁷ „Susijaudinimas“, žiūrėta 2025 01 14, <https://zodis.eu/reiksme/sujaudinimas>

⁹⁸ R. Aliukonienė, N. Aliukonienė ir V. Aliukonis, *supra note*, 7: 3.

⁹⁹ US v. Visinaiz, 428 F. 3d 1300 - Court of Appeals, 10th Circuit 2005, https://scholar.google.com/scholar_case?case=10593868433176187406&q=us+v+visinaiz&hl=en&as_sdt=6,33

¹⁰⁰ US v. Browner, 889 F. 2d 549 - Court of Appeals, 5th Circuit 1989, https://scholar.google.com/scholar_case?case=9983841954968592838&q=889+F.2d+549&hl=en&as_sdt=6,33

atsakymą, atskleidžia ir dalį tiesos, nes tai emocijų derinys, kuris gali pasireikšti dėl skirtingų priežasčių¹⁰¹.

Analizuojant Lietuvos Respublikos teismų praktiką, didelio susijaudino būsenos vertinimas, dažniausiai sprendžiamas, paskiriant medicininę ekspertizę. Jos metu, tos srities profesionalai, pateikia išsamią išvadą apie asmens būseną veikos padarymo metu. Tačiau vertėtų atkreipti dėmesį ir į kitus teismų praktikoje nagrinėjamus kriterijus į kuriuos neišvengiamai būtina atsižvelgti, vertinant asmens susijaudinimą. Tam tikras teismų praktikos sisteminis aiškinimas be kita ko pastebimas ir LAT, 2009 gegužės 26 d. nutartyje, kurioje teismas analizuodamas didelio susijaudinimo būseną, atsižvelgia į: „faktines bylos aplinkybes, prireikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė, teismo psichologinė-psichiatrinė ar kitokia ekspertizė“¹⁰². Remiantis teismų formuojama praktika, didelio susijaudinimo būseną būtina vertinti pagal: 1) faktines bylos aplinkybes; 2) paskirto specialisto ar teismo psichologo- psichiatrinės ekspertizės išvadą. Tačiau ekspertizės išvadose, ne visada būna pateikiama konkreti ir aiški pozicija, dėl asmens susijaudinimo. Kartais išvados gali atrodyti taip: „ekspertizės akto išvadose esama tam tikrų prieštaravimų, nurodant, kad, viena vertus, L. M. nusikalstamos veikos metu nebuvo fiziologinio afekto būsenos, kita vertus, L. M. galėjo būti išreikšto emocinio susijaudinimo būsenoje, kuri kilo kaip atsakas į ilgalaikę ją psichotraumuojančią situaciją ir sutrikdė/apribojo jos gebėjimą kritiškai įvertinti situaciją, visapusiškai teisingai ir pilnai suvokti savo veiksmų reikšmę, jų pavojingumą bei galimas pasekmes, rasti konstruktyvius situacijos sprendimo būdus bei valingai, racionaliai reguliuoti ir kontroliuoti savo elgesį“¹⁰³. Todėl tais atvejais, kai atsiranda prieštaravimų ekspertizės išvadoje, teismui, padeda situaciją tinkamai įvertinti faktinės aplinkybės.

Analizuojant ekspertizės aktą pastebimas dar vienas kriterijus pagal kurį vertinamas didelis susijaudinimas, t. y. ilgalaikės psichotraumuojančios būsenos situacijos vertinimas. Tai reiškia, kad vertinant, ar asmuo buvo didelio susijaudinimo būsenos, nepakanka įvertinti faktinių aplinkybių nusikalstamos veikos padarymo metu. Privaloma atsižvelgti ir ilgalaikės psichotraumuojančios būsenos veiksnį. LAT, 2024 m. kovo 28 d. nutartyje, teismas, susistemino ankstesnių teismų priimtų sprendimų argumentus ir šią nutartį papildė naujomis sąlygomis vertinant didelio susijaudinimo būseną. Be kita ko, nutartyje pasisakyta, „kad neteisėtas ar itin įžeidžiantis poelgis gali būti ir

¹⁰¹ Rūta Bakševičienė, „Teisinė technika – priemonė pasiekti įstatymų atitikties savo paskirčiai (kai kurie baudžiamųjų įstatymų efektyvumo aspektai)“, Teisė 45 (2002): 9, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367185668929/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-130/2009, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/126782>

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-511/2023, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2154092>

paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių. Antra, siejant susijaudinimą tik su fiziologiniu afektu, sukeltu vienkartinio pobūdžio veiksmais, yra siaurinamai aiškinamas BK 130 straipsnio sudėties požymis, nes, kaip minėta, straipsnio formuluotė reikalauja staigaus didelio susijaudinimo, t. y. įtvirtina platesnį šio požymio turinį. Trečia, teisiniam tokio veiksmo vertinimui yra svarbu ne tai, ar L. M. nuo pat bendravimo su D. B. pradžios toleravo tokį gyvenimo būdą, <...> tačiau svarbu tai, ar toks veiksmas nustatytoje eilinio konflikto artimoje aplinkoje situacijoje galėjo būti tuo dirgikliu, kuris būtų galėjęs sukelti didelio susijaudinimo būseną¹⁰⁴. Šių įvardintų požymių visetas, padeda objektyviai įvertinti didelio susijaudinimo pritaikymo galimybę.

Tačiau problema atsiranda tada, kai teismai vertindami didelio susijaudinimo būseną, įvardina tokias šios būsenos vertinimo sąlygas, kurios persipina su kitų sudėties požymių vertinimo kriterijais. Tada tampa sudėtinga išsigryninti, kokios būtų sąlygos aktualios vertinant didelio susijaudinimo būseną. Pavyzdžiui, LAT, 2016 gruodžio 3 d. nutartyje, „konstatuojant, kad nužudymas padarytas staiga labai susijaudinus, būtina nustatyti: 1) neteisėtą ar itin įžeidžiantį nukentėjusiojo poelgį, kuris turi būti būtent pagrindinė priežastis, išprovokavusi nužudymą; <...> 3) priežastinį ryšį tarp nukentėjusiojo poelgio, staigaus kaltininko didelio susijaudinimo ir nužudymo“¹⁰⁵. Šie įvardinti punktai susieti tiek su priežastinio ryšio vertinimu, tiek su kitais dispozicijoje įtvirtintais požymiais, kurie neprisideda prie didelio susijaudinimo būsenos vertinimo, nors teismas įvardina tai, kaip didelio susijaudinimo nustatymo kriterijus.

Aktualu atkreipti dėmesį ir į konkrečią praktinę situaciją, kurioje teismas byloje aprašytus veiksmus vertino kaip galinčius sukelti didelį susijaudinimą. Antai, LAT 2007 m. spalio 23 d. nutartyje, „nustatyta, kad konfliktas tarp nuteistosios D. B. ir nukentėjusiojo A. T. kilo staiga po to, kai pastarasis užsipoilė nuteistosios sūnų, o nuteistoji įsiterpė tarp jų gindama sūnų. Tada nukentėjusysis sudavė jai vieną smūgį ranka į veidą, o nuo smūgio ji griuvo ir atsitrenkė į stalą.<...>. Tokie veiksmai, iš principo, gali sukelti didelį susijaudinimą“¹⁰⁶. Kitoje byloje, teismas didelį susijaudinimą pripažino tada, kai „D. B. prieš ją pavartoto smurto ir, atsakydama į dar vieną iš

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024, *supra note*, 4.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200-648/2016, infollex praktika, žiūrėta 2025 03 23, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1277941>

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-723/2007, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81745>

nuolatinių ankstesnių nukentėjusiojo neteisėtų smurtinių poelgių, tuoj pat po gauto smūgio ranka į veidą staiga sudavė jam vieną smūgį turimu rankoje peiliu į krūtinę ir taip jį nužudė“¹⁰⁷.

Taigi, išanalizavus teismų praktiką susijusią su didelio susijaudinimo būsenos vertinimo kriterijais, galima pateikti tokias pagrindines susistemintas sąlygas, į ką reikia atsižvelgti, nustatant, ar asmuo atliko nužudymą būdamas didelio susijaudino būsenos: 1) į faktines aplinkybes. Vertindami faktines aplinkybes būtina atkreipti dėmesį „į kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, konflikto prielaidas, jo eigą, <...>, kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai prieštarauja moralės bei dorovės principams, pažeidžia žmogaus garbę bei orumą ir kokią įtaką tai turi kaltininkui, paisant ir jo individualių savybių t. y. teismas privalo įvertinti konflikto detales, išsakytų žodžių kontekstą, padaryti situacijos vertinimą“¹⁰⁸; 2) į psichologo – psichiatro išvadą; 3) į seniau buvusį psichotraumuojantį nukentėjusiojo poelgį nukreiptą į kaltininką, kuris nebuvo atliktas tik veikos padarymu metu; 4) į didelio susijaudinimo būseną per emocinę prizmę, kuri ne visais atvejais turi būti tapatinama su fiziologiniu afektu (nors senesnė praktika nurodydavo kaip būtinybę). Žvelgiant detaliau ir bandant įsivaizduoti, kokie aukščiau įvardinti kriterijai turi daugiausia įtakos vertinant žmogaus didelį susijaudinimą, vertėtų trumpai aptarti, žmogaus emocinės būsenos formavimąsi ir jos įtaka atliekamiesiems veiksams.

Pasak, Gintauto Valicko, „dalyvaudamas socialinės sąveikos situacijose, vaikas įgauna įvairių patirčių, kurių psichinės reprezentacijos saugomos ilgalaikėje atmintyje schemų, scenarijų, prototipų ar darbo modelių pavidalu ir sudaro socialinio pažinimo (angl. *social know-ledge*) pagrindą“¹⁰⁹. Pirminiais raidos etapais sukauptos žinios apie socialinį pasaulį formuoja individualų ir net tendencingą požiūrį į įvairias socialines situacijas, taip pat turi įtakos socialinės informacijos apdorojimui ir elgesiui vėlesniame amžiuje¹¹⁰. Tai reiškia, kad žmogaus sąmonės dirgikliai suformuoti ankstyvos jaunystės fazėje, leidžia ateityje priimti socialinius reiškinius skirtingai, tai reiškia, kad ir į tuos pačius socialinius reiškinius, reakcija kiekvieno žmogaus gali būti skirtinga. Pavyzdžiui, „ankstyvoji patirtis formuoja neuroninius takus, kurie, nuolat aktyvinami pasikartojančių socialinių situacijų, ilgainiui ima funkcionuoti automatiškai. Po daugybės bandymų šie neuroniniai takai tampa efektyvūs, tačiau sąlyginai atsparūs pokyčiams. Taip gali būti įtvirtinamas tiek adaptyvus, tiek neadaptyvus socialinės informacijos apdorojimas, kuris tampa daugiau ar mažiau

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024, *supra note*, 4.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-723/2007, *supra note*, 106.

¹⁰⁹ Gintautas Valickas ir Viktorija Tarožienė „Asocialaus elgesio formavimasis socialinės informacijos apdorojimo požiūriu“, *Psichologija* 40 (2009): 3, <https://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/2588/1809>

¹¹⁰ *Ibid*, 3.

atsparus vėlesnės patirties poveikiams¹¹¹. Vieni kitų žmonių išskirtinių elgesį gali toleruoti neutraliai, o kitus menkiausia užuomazga gali erzinti ar supykdyti. L. Berkowitziaus teigimu, „pykčio emocijos tik netiesiogiai paveikia agresyvų elgesį. Pyktis kyla tuo pačiu metu kaip agresija, nes jis gali palengvinti agresijos raišką padidindamas tikimybę, kad individas interpretuos kaip agresyvias užuominas. Tam tikra emocinė patirtis gali iškelti praeities prisiminimus, ir jeigu asmuo kada nors jau yra patyręs nemalonią paskatą, šie suaktyvinti prisiminimai gali tapti vidiniu dirgikliu, sukeliančiu agresyvų elgesį“¹¹².

Kitas garsus mokslininkas G. Mandlerio teigia, jog „dauguma emocijų apima tik bendrą, globalinį ir difuzinį sužadinimą“¹¹³. Jis priėjo prie išvados, kad aukštosios nervinės sistemos sužadinimas pasireiškia padidėjusiu širdies darbo ir kvėpavimo intensyvumu, delnų prakaitavimu, kraujagyslių spazmais, akių vyzdžių išsiplėtimu. Aiškos ir skirtingos emocijos nėra susijusios su specifiniais neuroniniais arba hormoniniais veiksniais¹¹⁴. Taip pat, buvo atliktas tyrimas, kurį iniciavo S. Schachteris ir J. E. Singeris - jie atliko eksperimentą, kuriame tiriamiesiems davė vaistų su epinefrinu. Kai kuriems tiriamiesiems (I grupei) buvo pasakyta, kad jie patirs šalutinį poveikį: niežėjimą, galvos skausmą (jiems buvo pateikta fiktyvi informacija). Kitiems tiriamiesiems buvo pateikta teisinga informacija, kad jie patirs sužadinimo požymius, tokius kaip padažnėjęs širdies plakimas, rankų drebėjimas, veido paraudimas. Pastarieji subjektai iš anksto žinojo, kaip paaiškinti sužadinimo, kuris vėliau stiprėjo veikiant vaistams, tuo tarpu I grupės nariai ne. Visiems asmenims buvo parodytas pakilios, euforinės nuotaikos apimtas arba piktas asmuo, vėliau tiriamieji paprašyti apibūdinti savo jausmus. Klaidingai informuoti I grupės subjektai daug dažniau negu teisingai informuoti subjektai apibūdino savo emocijas, kaip identiškoms atvesto statisto. Šie rezultatai susiję su tuo, kad tie subjektai, kurie neturėjo tinkamo paaiškinimo savo patiriamam sužadinimui (veikiami vaistų), socialines paskatas naudojo kaip pagrindą savo emocinei būsenai nusakyti. Toks procesas rodo, kad emocijos yra ne įgimtos, o išsivysto, yra išmokstamos¹¹⁵. Kodėl svarbu akcentuoti šių mokslininkų išsakytas mintis. Pirmiausia, emocijos, t. y. susijaudinimas, pyktis, atsiranda dėl tam tikrų dirgiklių. Kaltinamojo veiksmus dažniausiai iššaukia ne vienintelis nukentėjusiojo išsakytų žodžių momentas, dažniausiai, kaip ir minėta, tai nuo mažų dienų susiformavęs požiūris į tam tikrus dalykus, kuriuos akcentuojant, asmeniui gali sukelti didelį susijaudinimą. Todėl ir šio darbo esmė, atskleisti

¹¹¹ *Ibid.*, 3.

¹¹² L. Berkowitz, The experience of anger as a parallel process in the display of impulsive, “angry” aggression; R. G. E. I. Green, Donnerstein et al. Aggression: Theoretical and empirical reviews, New York: Academic Press, 1983. 1.

¹¹³ Mandler G. The Psychology of Emotion. — Wiley, 1975.

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ Rita Žukauskienė, *Kriminalinio elgesio psichologija* (Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2006), 184, <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/aa3b47a9-b620-4e65-ad67-ecd2fd1730fc/download>

kuo daugiau teismų praktikoje naudojamų kriterijų, kurie leistų detaliau pažvelgti į situaciją, neapsiriboti keliomis emocijos atpažinimo sąlygomis, vertinti tiek per objektyvius faktus, tiek per medicininius, tiek ir per subjektyvius kaltininko supratimo metodus. Tais atvejais, kai dalykai neturi visiško apibrėžtumo, vienos formulės išvesti nepavyksta, tačiau turinti įvairesnius įrankius ir suprantant situacijos vertinimo galimybes, galima labai taikliai nusakyti žmogaus susijaudinimo lygį, jo indikacinius laukus ir esmines sąlygas paskatinančias elgtis neteisėtai.

Apibendrinant, didelio susijaudinimo būseną išsiskiria: objektyviais faktų vertinimo kriterijais, mediciniais kriterijais ir subjektyviais kriterijais. Šie didelio susijaudinimo vertinimo kriterijai, suteikia galimybę neapibrėžtus dalykus, vertinti objektyviau, randant privalomas BK 130 straipsnyje įtvirtintas baudžiamajai atsakomybei kilti reikalingas sąlygas. Nuolatos kintanti teismų praktika, tik dar labiau patvirtino faktą, kad didelio susijaudinimo vertinimas, nėra konkretus ir visiškai aiškus. Kiekvienas teisėjas, kuris susiduria su didelio susijaudinimo būsenos vertinimu, priverčiamas pasitelkti dar daugiau įrankių, kurie leistų kuo daugiau priartėti prie tinkamo bylos išsprendimo.

2.1.4. Neteisėtas nukentėjusiojo asmens poelgis

Neteisėtas asmens poelgis, suponuoja priešingą teisei veiksmą, kuris griežtai reglamentuojamas teisės aktuose. Pats žodis „neteisėtas“ reiškia prasilenkiantis su įstatymais¹¹⁶. Todėl būtina išanalizuoti, kokie neteisėti veiksmai, gali būti vertinamai pagal BK 130 straipsnio dispoziciją.

Straipsnio dispozicija suponuoja tai, kad prie kaltininko nusikalstamos veikos, iš dalies turi prisidėti ir pats nukentėjusysis. Kitaip tariant nukentėjusysis ženkliai prisideda ar netgi išprovokuoja, kaltininką atlikti nusikalstamą veiką. Baudžiamosios teisės literatūroje, neteisėtas nukentėjusiojo poelgis, apibrėžiamas kaip kėsinamasis į kaltininko ar jam artimo asmens gyvybę, sveikatą, turtą. Doktrinoje nėra apibrėžtas konkretus neteisėtų veiksmų ratas - juo gali būti tiek nusikaltimas ar nusižengimas, tiek ir administracinės teisės pažeidimas, tiek ir civilinis deliktas¹¹⁷. Vertinant neteisėtumą doktrininį lygmeniu – neteisėti veiksmai neapsiriboja tik nusikalstamomis veikomis. Neteisėtumas gali pasireikšti įvairiais veiksmais. Tai rodo, kad nevertėtų apsiriboti, tais veiksmais, kurie uždrausti baudžiamajame kodekse. Taigi, literatūroje pateikiamas abstraktus apibrėžimas į kurio turinį patenka įvairūs nukentėjusiojo veiksmai ir kurie privalo būti vertinami kiekvienoje konkrečioje situacijoje susiejant juos su kitais būtiniais sudėties požymiais. Autoriaus nuomone toks

¹¹⁶ „Neteisėtas“ reikšmė, žiūrėta 2025 01 15, <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/n/neteisetas>

¹¹⁷ Albertas Milinas et al., *supra note*, 34: 48.

aiškinimas turi tam tikrų privalumų, kai gyvenimiškų situacijų gali būti įvairių, o tam tikras imperatyvus vertinimas, užkirstų kelia inkriminuoti BK 130 straipsnį. Tačiau yra ir tam tikrų neigiamų aspektų, kai baudžiamosios teisės kontekste, neapibrėžtumas priveda prie skirtingų interpretacijų. Todėl būtina turėti omenyje, kad neteisėtumo sąvokos nereikėtų susiaurinti iki nusikalstamų veikų, tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad teismų praktikoje tokių atvejų, kurie leistų vertinti pagal kitų teisės šakų pažeidimus – nėra. Autoriaus, nuomone, galbūt teismų praktikoje esanti pozicija, atskleidžia problematiką, kad kiti teisės pažeidimai, nėra pakankami ir nesukelia tokio didelio žmogaus susijaudinimo kaip gali sukelti nusikalstamos veikos. Šiame skyrelyje išanalizuota teismų praktika, leis konkrečiau susisteminti neteisėtus veiksmus, tačiau mažas tokio pobūdžio bylų kiekis, neturėtų užkirsti kelio ateityje plačiau žvelgti į neteisėtumą kaip tokį, neapsiribojant tik fiziniu ar psichologiniu smurtu prieš kaltinamąjį. Svarbiausias vertinamasis kriterijus - ar būtent tokie nukentėjusiojo veiksmai galėjo išprovokuoti kaltinamąjį atlikti nusikalstamą veiką.

Literatūroje galima surasti provokacijos formas, kurios apibrėžiamos kaip erzinimas, frustracija, įžeidimai, užpuolimai - šie veiksmai padidina fiziologinį aukštosios nervinės veiklos sužadinimą. D. Zillmannas teigia, kad „tokia seka nėra pagrįsta tik paprastu priežastiniu sužadinimo ir agresijos ryšiu. Provokacija skatina kelti planus atkeršyti, tai siejasi su atakos intensyvumu: kuo stipresnė provokacija, tuo didesnis sujaudinimas arba sužadinimas, tuo intensyvesnis agresyvus elgesys. Sužadinimas ne provokuoja agresyvų elgesį, bet sustiprina jį, jeigu individas pasirinko agresyvaus elgesio būdą“¹¹⁸. A. Milino disertacijoje provokacija įvardinama kaip „fizinio smurto naudojimas prieš kaltininką, jo garbės ir orumo žeminimas bei įžeidimas“¹¹⁹. LAT 2015 m. balandžio 24 d. nutartyje, teigiama, jog „provokuojamu elgesiu pripažįstamas toks elgesys, kai asmuo, kuriam buvo padaryta nusikalstama veika, sąmoningai (tyčia) atlieka veiksmus, formuojančius ar stiprinančius kaltininko vidines paskatas padaryti nusikalstamą veiką nukentėjusiajam, t. y. formuojančius ar stiprinančius nusikalstamos veikos padarymo motyvą“¹²⁰. Šioje nutartyje siek tiek susiaurinamas neteisėtų veiksmų ratas ir pasisakomo tik apie nusikalstamų veikų atlikimą kaltininko atžvilgiu. Kaip matoma iš pateiktos teismų praktikos, atsiranda tam tikrų prieštaravimų su doktriniais išaiškinimais, nes aukščiau pateikta nutartis rodo, kad neteisėtais veiksmais vertėtų laikyti, tik nusikalstamų veikų atlikimą. LAT 2004 m. birželio 18 d. senato nutarime pripažįstama, kad neteisėtas elgesys siejamas su fizine ir psichine prievarta, kuri yra uždrausta baudžiamuoju

¹¹⁸ R. Žukauskienė, *supra note*, 115: 184.

¹¹⁹ A. Milinis, *supra note*, 26: 66-67.

¹²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 24 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-384-396/2015, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 15, <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1045382>

įstatymu. Psichinės prievartos panaudojimas, galėtų atsispindėti grasinimu panaudoti smurtą, tyčiojimusi, šantažu¹²¹.

LAT 2017 m. sausio 17 d. nutartyje, detaliau pateikiamas sąrašas kokie veiksmai patenka į neteisėto nukentėjusiojo poelgio sąvoką. „Neteisėtas poelgis gali pasireikšti ir veikimu, ir neveikimu. Neteisėtas asmens poelgis – tai bet koks prieš kaltininką ar jo artimą asmenį nukreiptas priešingas teisei nukentėjusiojo elgesys, kuris gali reikštis kėsanimusi į asmens gyvybę, sveikatą, turtą (tyčia ar dėl neatsargumo), smūgių sudavimu, kankinimu, laisvės atėmimu ir pan., taip pat psichiniu poveikiu – grasinimu panaudoti smurtą, tyčiojimusi, šantažu ir kitaip“¹²². Taigi, šioje byloje atskleisti dar papildomi neteisėto elgesio požymiai, t. y. neteisėtas poelgis gali būti atliktas veikimu ir neveikimu ir jis pasireiškia tyčiniaisiai ir neatsargiais veiksmais, kurie susiję su smurtu, t. y. tiek psichiniu, tiek fiziniu bei turto sugadinimu. Tačiau, šioje byloje be kita ko minimas teiginys, kad *neteisėtumas pasireiškia, bet koku priešingu teisei poelgiu*. Tarsi teismas leidžia pagrįstai manyti, kad atliekami veiksmai nėra ribojami tik nusikalstamomis veikomis, tačiau toliau pateikia veiksmų sąrašą, kuris reguliuojamas tik baudžiamajame kodekse. Kitoje LAT 2008 m. liepos 4 d. nutartyje, neteisėtas poelgis buvo pripažintas, kaip fizinio smurto panaudojimas, t. y. „suduotas smūgis nuteistajam ir vertintinas kaip neteisėtas, nes juo buvo kėsintasi į asmens sveikatą“¹²³, tačiau toje pačioje byloje teismas pasisakė, kad „nukentėjusiojo elgesys (smūgis, grasinimai) buvo provokuojantis ir jis sujaudino kasatorių, tačiau kolegija nelaiko, kad jis galėjo sukelti tokio laipsnio susijaudinimą kaip fiziologinis afektas“¹²⁴. Remiantis, šios bylos pateiktais argumentais apie vieno smūgio atlikimą, be jokių kitų papildomų aplinkybių ir pripažinimą, kad tai nepakankamas neteisėtas elgesys – kelia tam tikrų klausimų. Pirmiausia, teisės teorijoje pripažįstama, kad neteisėti veiksmai neapribojami konkrečiu nukentėjusiojo elgesiu, svarbu, kad tas veikimas ar neveikimas, būtų priešingas teisei. Teismų praktikoje, susiaurinama iki fizinio ar psichinio smurto panaudojimo, turto sugadinimo, laisvės apribojimo, o galiausiai, kitoje byloje teismas pasisako, kad fizinio smurto panaudojimas, t. y. vienas smūgis į veido sritį – nors yra neteisėtas poelgis, tačiau jis nėra pakankamas BK 130 straipsnyje įtvirtintos sąlygos išpildymui. Autoriaus nuomone, tokie teismų pateikti argumentai yra klaidinantys ir neformuojantys bendros neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų sampratos.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Teismų praktika Nr. 46.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017, *supra note*, 92.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271/2008, *supra note*, 94.

¹²⁴ *Ibid.*

Teismų praktika yra pasisakiusi ne tik apie vienkartinio smūgio sudavimą kaip neatitinkančio požymio paskirties, teismas taip pat yra pabrėžęs ir apie žmogaus pastūmimą, kuris nebuvo pakankamas kaltininkui patirti didelį susijaudinimą. Antai, „teisėjų kolegija sutinka, kad kito žmogaus pastūmimas pats savaime yra priešingas teisei elgesys, tačiau nuteistojo Š. Š. elgesys, suduodant mirtiną smūgį, leidžia daryti išvadą ne apie kilusį jo staigų arba labai didelį susijaudinimą, o apie neadekvačią reakciją į pastūmimą“¹²⁵. Vertėtų užsiminti ir apie priešingą teismų priimtą sprendimą, kuriame vienkartinio pobūdžio veiksmas, buvo pripažintas kaip neteisėtas poelgis, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šioje situacijoje buvo naudojamas peilis, t. y. „nukentėjusiosios D. Š. veiksmai įvykio metu buvo provokuojantys nuteistąjį, nes ji nedideliu lenktiniu peiliu vienu smūgiu, padarydama odos įdrėskimą, nežymiai sužalojo V. M. Taigi nukentėjusiosios veiksmai buvo priešingi teisei ir, skirtingai nei nurodė apeliacinės instancijos teismas, gali būti vertinami kaip neteisėtas poelgis“¹²⁶. Nors šioje situacijoje buvo panaudotas peilis, tačiau vertinant sužalojimo mastą, jis niekuo nesiskyrė nuo vieno smūgio atlikimo ranka. Analizuojant situacijas, kuriose buvo ne vieną kartą panaudotas fizinis smurtas, teismas akcentavo kitas faktines aplinkybes. Antai, LAT 2007 m. spalio 23 d. nutartyje, kasatorė bandė įrodyti, kad naudotas smurtas prieš ją, sukėlė kasatorei didelio susijaudinimo būseną. Teismo argumentai buvo tokie: „nukentėjusysis jau daug metų prieš ją ir jos sūnų naudojo smurtą, todėl nukentėjusiajam ir vėl pašalinių žmonių akivaizdoje pradėjus smurtauti prieš kasatorę ir jos sūnų, jai trūko kantrybė ir ji peiliu jam smogė. Taigi, didelis susijaudinimas, pasak kasatorės, kilo dėl poelgio, kuris buvo paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių. Tačiau šis motyvas atmestinas. Nukentėjusysis jau kurį laiką gyveno ne su kasatore, o kartu su mama. Taigi jei anksčiau ir buvo konfliktų grandinė, tai šiuo atveju ji buvo nutrūkusi“¹²⁷. Teismo pagrindinis argumentas susijęs su tuo, kad neteisėtas poveikis privalo išpildyti ir vieną esminių didelio susijaudinimo būsenos kriterijų, t. y. poelgio, kuris buvo paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių, tačiau toks veikimas privalo būti sistemingas. Atsižvelgiant į sistemingo pobūdžio nustatymą, būtina atsižvelgti į: „aplinkybes, ar nukentėjusiojo panaudoto smurto ar įžeidimo auka (kuri tampa nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu) yra anksčiau patyrusi smurtinį nužudyto artimos aplinkos žmogaus elgesį, ar toks elgesys buvo nuolatinis ir gali būti laikomas sisteminiu. Tai gali rodyti, kad toks neteisėtas ar itin įžeidžiantis kaltininką elgesys buvo

¹²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 25 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-190-453/2020, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 15, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1916525>

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-305/2010, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 15, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/161988>

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-723/2007, *supra note*, 106.

tik paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių¹²⁸. Taigi, sprendžiant klausimą susijusį su sistemingu nukentėjusiojo smurto naudojimu - jis privalo būti nuolatinis.

Viena iš retesnių bylų, kurioje asmuo nuteisiamas pagal BK 130 straipsnį, panaudojęs fizinį smurtą t. y. „kaip parodė teisme M. S., virtuvėje, prasidėjus konfliktui, A. K. sudavė jai per veidą. Virtuvėje buvo peilis, jis paėmė peilį ir pridėjo jai prie gerkles. Ji A. K. pastūmė, tuomet jis pradėjo spardyti jai i kojas, ji bandė jį atstumti. Atėmė iš jo peilį, A. K. prispaudė ją prie sienos“¹²⁹. Tokie nukentėjusiojo smurtiniai veiksmai, buvo pripažinti kaip pakankami sukelti asmens didelį susijaudinimą.

Taigi, susisteminant visą išanalizuotą teismų praktiką, neteisėto poelgio kontekste – matomi tam tikri prieštaravimai, kurie nesukuria darnios teismų praktikos. Nors doktrininis lygmuo neapriboja neteisėtų veiksmų rato, kuris svarbiausia privalo būti priešingas teisei, tačiau teismų praktikos analizė, parodė, kad teismai linkę neteisėtus veiksmus, susiaurinti iki baudžiamajame kodekse įtvirtintų veiksmų. Autoriaus nuomone, šio požymio siaurinimas nėra tinkamas sprendimas, nes vertėtų atsižvelgti į tai, kad asmens didelio susijaudinimo būseną gali atsirasti nuo įvairių gyvenimiškų situacijų, o toks vertinimas gali užkirsti kelią tinkamai pritaikyti BK 130 straipsnį.

Vertinant kitų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtintas aplinkybes, kurios gali sukelti kaltininko didelį susijaudinimą, pastebimi panašumai ir į Lietuvos BK. Pavyzdžiui, Lenkijos kodeksas reikalauja įrodyti, kad nusikalstamą veiką asmuo įvykdo susiklosčius nukentėjusio asmens išprovokuotam stipriam, nevalingam emociniam protrūkiui¹³⁰. Vokietijoje, įtvirtinta straipsnio dalis reikalauja įrodyti, jog asmuo buvo išprovokuotas ir įniršo dėl nukentėjusiojo blogo elgesio prieš kaltininką arba jo giminaitį, arba buvo itin sunkiai įžeistas nukentėjusio asmens ir iš karto po to prarado savikontrolę bei įvykdė nusikaltimą¹³¹. JAV, išskiriamas šiek tiek kitoks tikslas, kada asmuo gali būti labai didelio susijaudinimo būsenos. Esminiai kriterijai paskatinantys kaltininką būti didelio susijaudinimo būsenos, įvardinami tokie atvejai kaip nukentėjusiojo asmens neištikimybė, kaltininko užpuolimas po skyrybų. Pirmą kartą šių aplinkybių paveikto asmens mažesnę atsakomybę pradėta taikyti 1859 m., kai Misūrio kongresmenas, nužudė žmonos meilužį¹³².

¹²⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024“, *supra note*, 4.

¹²⁹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-48-628/2011, *supra note*, 91.

¹³⁰ Grudzień V. Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami. Szkoła Policji w Katowicach, 2011, http://katowice.szkolapolicji.gov.pl/?page_id=6824&aid=9505&pid=6824&sa=1

¹³¹ Strafesetzbuch, *supra note*, 24.

¹³² How Texas Crime of Passion Laws Can Affect a Murder Case, <https://www.nealdavislaw.com/criminal-defense-guides/sudden-passion-crimes-texas/>

Apibendrinant, nors doktriniu lygmeniu neteisėtas nukentėjusiojo poelgis aiškus, tačiau priimti teismų sprendimai, rodo visai ką kitą. Teismų praktikoje, taip pat trūksta nuoseklumo atskleidžiant tikruosius neteisėtus nukentėjusiojo veiksmus ir jų vertinimo kriterijus. Galiausiai, vertinant teismų argumentus, susiaurinama neteisėto poelgio sąvoka iki nusikalstamų veikų, o pasikartojantis aukos smurtas privalo būti įrodytas kaip sistemingas. Padaryti konkretų neteisėtų veiksmų sąrašą - nėra įmanoma, tačiau vertėtų vadovautis plačiu šios sąvokos supratimu.

2.1.5. Itin įžeidžiantis kaltininką ar jo artimą asmenį nukentėjusio asmens poelgis

BK 130 straipsnio dispozicijoje yra įtvirtinti du alternatyvūs požymiai – neteisėtas nukentėjusiojo poelgis arba itin įžeidžiantis kaltininką arba jo artimą žmogų poelgis. Šio skyrelio esmė, atlikti detalę itin įžeidžiančio poelgio analizę, atriboti nuo neteisėto asmens poelgio ir įvertinti teismų praktikoje pagal šį požymį pritaikytas situacijas.

Vadovėliuose galima rasti tik abstraktų paaiškinimą, kuriame didžiausias dėmesys skiriamas kalbant apie artimų žmonių ratą. Pabrėžiama, jog artimųjų ratas šio straipsnio kontekste, nėra ribojamas jokiais formaliais kriterijais¹³³. Doktrinoje, pateikiama šios sąvokos analizė neapribojanti artimų žmonių ratu, t. y. vertinama pagal pačio kaltinamojo išsakytą poziciją - kokie santykiai juos siejo su vadinamu artimu asmeniu. Antai, Lietuvos apeliacinis teismas 2013 sausio 31 d. priuntoje nutartyje, nuteisė asmenį, pagal BK 130 straipsnį, kai šis nužudė savo draugą. Byloje nustatyta, jog „liudytoja V. S., kuri buvo R. R. sugyventinė patvirtino, kad pastarasis gerai sutardavo su T. V., pas jį dažnai užeidavo. Remiantis šiais parodymais galima daryti išvadą, kad konflikto tarp nukentėjusiojo ir nuteistojo su smurto pavartojimu kilimą įtakoję svarbios priežastys, šiuo atveju - neteisėtas ir itin įžeidžiamas R. R. poelgis J. U. atžvilgiu. Nuteistasis T. V. ir J. U. apeliacinės instancijos teismo posėdyje dar kartą vienodai patvirtino, kad R. R. gerai žinojo apie jų tarpusavio artimus santykius, o įvertinus dažnus R. R. vizitus pas T. V., netikėti šiais parodymais nėra pagrindo. Teisėjų kolegijos nuomone, R. R. veiksmai, pasireiškę intymaus pobūdžio santykių su J. U. siekimu tame pačiame bute esant jos draugui T. V., turi būti vertinami kaip itin įžeidžiantys nuteistąjį ir jį žeminantys, bei esmingai prieštaraujantys moralės bei dorovės principams“¹³⁴. Autoriaus nuomone, toks abstraktus doktrinoje pateiktas artimų žmonių ratas, nėra pakankamai aiškus, vertinant, ar tas asmuo pagrįstai galėjo susijaudinti, pavyzdžiui, dėl kaimyno, sugėrovo, draugo ir t. t. Kituose straipsniuose, pavyzdžiui, BK

¹³³ Albertas Milinas et al., *supra note*, 34: 48.

¹³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013, *supra note*, 88.

129 straipsnio 2 dalyje, įvardinta sąvoka - *savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį*. Naudojama artimo giminaičio sąvoka yra aiškesnė – ji susieta su giminystės ryšiais, ar tam tikrais civiliniais santykiais, kuriuos nesunku patikinti ir šios sąlygos, pritaikymas papildomų diskusijų nekelia. Autoriaus nuomone, norint konkrečiai apibrėžti BK įtvirtintas sąvokas, vertėtų, kuo mažiau jose palikti neapibrėžtumo. Tačiau manytina, jog toks įstatymų leidėjo noras įtvirtinti plataus suvokimo sąvoką, suteikia galimybę apimti visus kitus atvejus, kurie negalimi kitų XVII skyriaus straipsnių kontekste ir taip randant išeitį iš sunkios padėties. Visgi, nors įstatymų leidėjo požiūris aiškus, tačiau autoriaus nuomone bendrinis artimo žmogaus pavadinimas sukelia papildomų iššūkių vertinant ar naudotas įžeidžiantis poelgis prieš giminystės ryšių neturintį asmenį, gali sukelti tokį patį susijaudinimą kaip naudotas prieš mamą, tėtį, žmoną ir t. t.

Nors dėl mažo išnagrinėtų bylų kiekio nepastebimi probleminiai klausimai teismų praktikoje dėl artimo asmens sąvokos, tačiau teismų praktikoje didelis dėmesys skiriamas, itin įžeidžiančio poelgio turiniui. Pagrindiniai probleminiai klausimai susiję su neištikimybės atvejais ir leksikos panaudojimu, kuri būdinga tik tam tikrai grupei žmonių, taip pat svarbi garbės ir orumo sampratos analizė. Todėl būtina išanalizuoti tam tikrų žodžių vartojimo poveikumą, moralinius klausimus susijusius su neištikimybe ir kaip suprantami garbės ir orumo terminai.

Baudžiamosios teisės literatūroje mokslininkai neapibrėžia, kokie gali būti itin įžeidžiantys veiksmai – viename iš šaltinių nurodyta, jog tai yra asmens poelgis, kuris gali pasireikšti kaip daugelis nusikalstamų veikų, o ypač tomis veikomis, kurių objektas yra garbė ir orumas¹³⁵. Taigi, doktrininio lygmeniu, nėra išskirtos konkrečios sąlygos, kada vieni ar kiti veiksmai privalo būti pripažįstami kaip itin įžeidžiantys. Gilinantis į kitų mokslininkų darbus, pastebėta, jog itin įžeidžiantį poelgį laiko vulgarų asmens elgesį. Baudžiamosios teisės doktrinoje, galima pastebėti įvairių nuomonių dėl įžeidžiančio poelgio pasireiškimo formos. Vieni autoriai mano, kad nukentėjusiojo veiksmai ar žodžiai, išreikšti nepadoria (vulgaria) forma, turėtų būti vertinami itin skausmingu įžeidimu, kiti tokiai nuomonei nenori vienareikšmiškai pritarti, teigdami, jog nepadoria forma išreikštas neigiamas požiūris į asmenį, visada pažemina jo garbę ir orumą pačiu skausmingiausiu būdu, tačiau jų nuomone, svarbiausia yra ne poelgio išraiškos forma (padori ar nepadori), o tai, kad įžeidžiantis nukentėjusiojo poelgis, skirtas kaltininkui ar jam artimam asmeniui sukėlė fiziologinio afekto būseną¹³⁶.

¹³⁵ A. Milinas et al., *supra note*, 34: 48.

¹³⁶ R. Aliukonienė, N. Aliukonienė ir V. Aliukonis, *supra note*, 7: 4.

Teismų praktika šiuo klausimu taip pat nėra vieninga. Kai kuriuose bylose vulgarus asmens elgesys yra laikomas kaip itin įžeidžiantis poelgis¹³⁷, o kitose - ne. Antai, LAT 2011 m. gegužės 3 d. nutartyje pasisakyta, jog „nuteistojo kambaryje matytas vaizdas ir šio vaizdo sukeltas manymas, jog nukentėjusysis R. R. turėjo lytinių santykių su jo sugyventine, o ši aplinkybė ir nukentėjusiojo panaudotas prieš jį smurtas – sudavimas į veidą – yra pakankamos sąlygos, kurioms esant nužudymas kvalifikuotas kaip padarytas staiga labai susijaudinus, teismas padarė esminius BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų pažeidimus“¹³⁸. LAT grąžindamas bylą apeliaciniam teismui, pripažino, kad toks matytas vaizdas nėra pakankamas pagrindas, spręsti, jog asmuo galėjo būti labai susijaudinęs. Atkreiptinas dėmesys, kad apeliacinis teismas pripažino, tokius veiksmus kaip galinčius sukelti kaltinamojo didelį susijaudinimą¹³⁹.

Kitoje LAT 2011 m. kovo 10 d. nutartyje, taip pat buvo kalbama apie nepakankamai didelį įžeidimą. Be kita ko, „pagal <...> aplinkybes negalima teigti, jog nuteistasis smurtaudamas prieš žmoną būtų buvęs fiziologinio afekto būsenos (staiga labai susijaudinęs). Kaip parodė pats nuteistasis, apie tariamą žmonos neištikimybę sužinojo maždaug prieš mėnesį, žinutę telefonu apie tai gavo maždaug prieš savaitę, pati žmona būk tai jam prisipažino bendraujanti su kitu vyriškiu taip pat maždaug prieš savaitę iki įvykio, tačiau apeliantas jokių veiksmų nesiėmė, tik nervinosi, o įvykio dieną kartu su žmona šventė sūnaus gimtadienį, vartojo alkoholį ir tik prabudęs paryčiais pradėjo smurtauti prieš žmoną, kerštaudamas už neištikimybę. Tokie paties nuteistojo parodymai patvirtina, kad jis smurtavo prieš žmoną tyčiniaisiais veiksmais, vadovaudamasis keršto motyvu, o ne būdamas labai susijaudinęs“¹⁴⁰.

Dar vienas vertinimas pateiktas ir LAT 2009 m. lapkričio 10 d. nutartyje - joje teigiama, kad „kasatorius savo žmoną rado nuogą su nuogu vyru (nukentėjusiuoju) jo namuose ir tai gali būti laikomi kasatorių įžeidžiančiais veiksmais, bet teismai pagrįstai konstatavo, kad žinant žmonos gyvenimo būdą, nėra pagrindo teigti, kad tai buvo netikėta ir labai įžeidė kasatorių. Nors toks kasatoriaus žmonos elgesys prieštarauja moralei ir dorovei, tačiau kasatorius jau anksčiau žinojo apie žmonos palaidą gyvenimo būdą, jos neištikimybę su nukentėjusiuoju, girtuokliavimą, todėl tai, kad jis užklupo savo

¹³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013, *supra note*, 88.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226/2011, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/203693>

¹³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-378/2010, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/180478>

¹⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 10 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-215/2011, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/195212>

žmoną ir nukentėjusįjį nuogus pastarojo namuose jam nebuvo itin netikėta¹⁴¹. Tačiau šioje byloje buvo ir papildomas argumentas, jog būtent pamatytas vaizdas, sukėlė pyktį pirmiausia prieš pačią žmoną, o tik po to prieš nukentėjusįjį. Autoriaus nuomone, nėra kvestionuojamas klausimas, kad pamatytas vaizdas lytiškai santykiuojant su kitu asmeniu, prieštarauja tiek dorovės, tiek moralės principams. Tai reiškia, kad viena iš itin įžeidžiančio elgesio sąlygų yra išpildoma. Kitas svarbus dalykas du žmones sieja stiprus emocinis ryšys, kuris dažniausiais nulemtas stipria meile, atsidavimu, pagarba – kai žmogus išvystą neištikimybę, žmogaus gyvenimas gali kardinaliai pasikeisti, nes kito žmogaus toks poelgis, paneigia visą planuotą ir kurtą gyvenimą, kuriame kaltininkas atidavė visas savo jėgas. Autorius manymu - neištikimybė atitinka itin įžeidžiančio poelgio turinį, todėl inkriminavimas pagal BK 130 straipsnį, turėtų būti galimas. Tačiau, Didžiosios Britanijos teisėje, matomas kitoks vertinimas. Baudžiamajame įstatyme įtvirtina pozicija, jog seksualinė sutuoktinio neištikimybė nėra pateisinama kaip nužudymas būnant didelio susijaudinimo būsenos, todėl tais atvejais, kai žmogus nužudomas dėl neištikimybės, jis atsako pagal straipsnį, kuris neturi nei pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių¹⁴².

Taigi, aptarus vieną iš itin įžeidžiančio poelgio variantų, galima prieiti prie kitų poelgių analizės. J. Nocius įžeidžiančio poelgio neišskiria, tačiau paaiškina, kaip reikėtų tinkamai įvertinti ar tai siekė itin įžeidžiančio poelgio lygį. Šis autorius teigia, jog „apie poelgio itin didelį įžeidžiamumą sprendina vadovaujantis subjektyviuoju kriterijumi – kaip jis paveikia kaltininką, nes žmonių jautrumas yra skirtingas, t. y. vienam tie patys veiksmai ar žodžiai gali nesukelti jokių emocijų, o kitam gali sukelti labai dideles. Tai priklauso nuo žmogaus temperamento, charakterio, išsilavinimo ir panašiai“¹⁴³. Remiantis šiuo J. Nocius pateiktu išaiškinimu apie skirtingą vertinimą, teoriškai pritartų ir šio darbo autorius, tačiau kai kuriuose gyvenimo srityse, turi būti nusistovėjusios tam tikros visuomenės taisyklės, kurios socialiai išsivysčiusioje visuomenėje nėra vertinamos kaip itin įžeidžiančios.

Verta paanalizuoti ir kalėjimuose vartojamus žargonus. Suprantama ir kalėjimuose esančių žmonių pozicija, kad tam tikri žodžiai pagal jų išsireiškimus yra netoleruoti ir gali sukelti didelį jų pyktį. Tačiau kiekvienos grupės susikurta terminologija, prieštarautų pagrindiniai baudžiamojo kodekso paskirčiai, kuri yra reglamentuoti tik tokias veikas, kurios pažeidžia visuomenės interesą, o ne pavienių asmenų. Manytina, kad toks vertinimas būtų perteklinis ir nors šiame darbe laikomasi

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-419/2009, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/141294>

¹⁴² Gerry F. Crimes of passion: R v Clinton. Halsbury's Law Exchange: 2012, <http://www.halsbury-lawexchange.co.uk/crimes-of-passion-r-v-clinton/>

¹⁴³ Juozas Nocius, *Nusikaltimai žmogui* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, 30-31.

pozicijos, kad kiekvienas žmogus didelį susijaudinimą gali patirti dėl skirtingų priežasčių, tačiau tam tikrų žodžių naudojimas neturėtų būti išskirtas iš bendrinės vartotinos terminologijos. Šios pozicijos laikosi ir teismų praktika. Antai, LAT 2006 m. balandžio 25 d. priimtoje nutartyje, asmuo buvo nuteistas pagal BK 129 straipsnį, nors kaltinamasis kėlė argumentus, kad nužudymas buvo atliktas esant didelio susijaudinimo būsenos. Tačiau, LAT, pasisakė, jog „teismas padarė pagrįstą išvadą, kad dėl A. T. pasakytų kalinių žargone dažnai vartojamų žodžių „gaidys“, „ožys“ ir pan. kasatorius įvykio metu nebuvo staiga labai susijaudinęs. Jis buvo paprasčiausiai supykęs ant nukentėjusiojo ir dėl to smogė jam peiliu. Tyčinis nužudymas ginčo metu teisingai kvalifikuotas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį“¹⁴⁴. Dar vienoje, LAT 2006 m. gegužės 16 d. nutartyje, teismas taip pat pabrėžė, jog „atmestini kasatoriaus skundo argumentai ir prašymas perkvalifikuoti veiką į BK 130 straipsnį. Tai, kad nukentėjusysis pavadino M. A. „gaidžiu“, negali būti laikoma itin įžeidžiančiu poelgiu, nes sveikoje visuomenėje šis žodis neturi itin įžeidžiančios reikšmės, o nusikaltėlių pasaulio terminija negali būti perkeliama ir taikoma normalios visuomenės dorovės ir moralės standartams“¹⁴⁵.

Daugumos mokslininkų bandydami apibrėžti „itin įžeidžiančios“ sąvokos apibrėžimą, įsiremia į garbės ir orumo pažeidimą. Terminas „orumas“ įvairiose kalbose reiškia: „vertingumas (rus. *достоинство*, vok. – *das Würde*, angl. – *dignity, respectable, worthy*), savigarba (lot. *dignitas*), tinkamumas (lenk. *godność*). Teisiškai – tai asmens savęs vertinimas, kurį lemia visuomenės vertinimas“¹⁴⁶. Ji apibūdina žmogaus kaip būtybės vertę ir nusako žmogaus kaip asmens vertę kitų akyse. Abu šie dalykai lemia *person* savigarbą kaip savęs vertinimą. Asmuo gali save suvokti, kaip *homo sapiens* atstovą, taip pat kaip socialinį asmenį, visuomenės subjektą, tačiau būtina nepamiršti, jog žmogus yra nedaloma visuma. Taigi, galima jausti savigarbą ir būti laikomu vertingais visuomenėje ir kaip išskirtinės būtybės, ir kaip socialiai naudingos asmenybės¹⁴⁷. Išskirtini šie žmogaus vertingumo aspektai: „1. fizinis ir dvasinis žmogaus integralumas, kai kalbame apie žmogaus orumą; ir 2. individo fizinis ir socialinis tapatumas, kai kalbame apie asmens orumą. Tokiu atveju, orumo pažeminimas – tai žmogaus sudaiktinimas kaip jo fizinio ir dvasinio integralumo pažeidimas, ir depersonalizacija – individo socialinio reikšmingumo, jo subjektyvių teisių ir interesų neigimas“¹⁴⁸.

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/60189>

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-378/2006, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/61680>; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 20 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-44/2012, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/333962>

¹⁴⁶ Irmantas Baltūsis et. al., *Konstitucionalizmas ir teisės politika Europos Sąjungoje* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 157, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/2c4614f3-1e3d-4a5b-92a2-0c4d459a7714/content>

¹⁴⁷ *Ibid*, 158-159.

¹⁴⁸ *Ibid*, 158-159.

Taigi, bendriausia prasme itin įžeidžiančiu poelgiu, kuris žeminą žmogaus orumą, teismai pripažįsta įvairias gyvenimiškas situacijas. Įsigaliojusios kelios LAT nutartys, kurios leidžia išskirti tam tikrus itin įžeidžiančio poelgio požymius. Antai, LAT 1999 m. gegužės 11 d. nutartyje, pasisakė, jog „nukentėjusysis G. J. parodė, kad prieš įvykį jis vadino savo vaiką „senu senberniu“. Nors nukentėjusysis prašė jo taip nevadinti, tėvas ir toliau tęsė tokias kalbas, kurios erzino sūnų. Liudytoja Z. J. parodė, kad ji įspėjo nukentėjusįjį, kad jis vaiko neerzintų <...>, nuteistajam tai buvo skaudi tema, kuri buvo liečiama šeimoje ne pirmą kartą ir jį nuolat dirgindavo“¹⁴⁹. Tačiau pasitaiko situacijų, kai asmeniui išsakyti žodžiai sukėlė stiprias emocijas, tačiau teismas turėjo kitokią poziciją. Antai, LAT 2006 m. balandžio 25 d. nutartyje, pripažino, kad grasinimas išeiti gyventi pas kitą vyrą, negalėjo būti laikomas itin įžeidžiantis kasatorių¹⁵⁰. Teismas šioje byloje, sudėjo pagrindinius akcentus į ką būtina atkreipti dėmesį, vertinant ar buvo asmuo įžeistas. Teismas pasisakė, jog „spręsdamas, ar nukentėjusiojo poelgis yra itin įžeidžiantis ir gali sukelti kaltininkui fiziologinį afektą, teismas atsižvelgia į tai, kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai esmingai prieštarauja moralės ir dorovės principams, pažeidžia žmogaus garbę ir orumą ir kaip tai paveikia kaltininką, atsižvelgiant į jo individualias asmenines savybes ir ypač jo santykius su nukentėjusiuoju“¹⁵¹.

Apibendrinant, itin įžeidžiančio poelgio esmė susijusi su garbės ir orumo pažeidimu, todėl akcentuoti reikėtų išsakytų žodžių esmę ir jų įtaką kaltinamajam. Nors, kai kurie mokslininkai teigia, kad itin įžeidžiantis poelgis gali būti vertinamas, kaip priešingas teisei veiksmas, tačiau tai sutapatintu su kitu dispozicijoje įtvirtintu požymiu, t. y. neteisėtu asmens poelgiu, nes kiekvienu atveju būtų įgyvendinti abu reikalingi nukentėjusiojo veiksmai prieš kaltinamąjį. Todėl norint tinkamai atriboti šias sąlygas, būtina itin įžeidžiančio poelgio vertinimui palikti tik tokius veiksmus, kurie pažeidžia garbę ir orumą, t. y. įžeidimai, pasityčiojimai, neištikimybė. Šis atribojimas, leis tinkamiau vertinti dispozicijoje pateiktas sąlygas.

2.2. Subjektyvieji nužudymo labai susijaudinus sudėties požymiai

Asmens poelgis duoda pagrindą pažvelgti į žmogaus vidų, į jo sąmonėje vykstančius psichinius procesus ir juos įvertinti¹⁵². Tai reiškia, nors ir kaip būtų svarbu kokybiškai įvertinti

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 1999 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 16, <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/28370>

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288/2006, Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/60191>

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² V. Piesliakas, *supra note*, 15: 336.

objektyviusius nusikalstamos veikos sudėties požymius, tačiau neįvertinus, jog asmuo įgyvendindamas objektyviusius požymius, veiką atliko suprasdamas savo veiksmų esmę – bus neįmanoma asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn¹⁵³. Kiekvienas žmogaus poelgis prieš pasireiškiant išoriškai, pirmiausia sumodeliuojamas ir įvertinamas žmogaus psichikoje, jeigu žmogus atlikdamas priešingus teisei veiksmus, nesupranta, tai ką padarė, tuomet negalima kalbėti apie šių veiksmų inkriminavimą, asmeniui. Todėl vertinant objektyviusius sudėties požymius, būtina lygiagrečiai vertinti ir subjektyviusius požymius, nes remiantis BK 2 straipsnio 3 dalimi „asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką“¹⁵⁴.

Taigi, šiame skyriuje bus aktualu išspręsti pakaltinamumo klausimą, kurio problematiką atsiranda vertinant fiziologinį afektą bei didelį susijaudinimą. Taip pat, būtina išspręsti kaltės klausimą, nes tai kas nesuvokiama asmens, negali būti kvalifikuojama pagal baudžiamojo kodekso 130 straipsnį.

2.2.1. Kaltininko psichologinės būsenos vertinimas staigaus ir didelio susijaudinimo aspektu

Žmogaus mąstymo bei susijaudinimo procesas turi unikalias savybes, kurios priklauso nuo nuotaikos, gyvenimiškų aplinkybių, intelekto, erudicijos ir t. t., todėl tokio proceso vertinimas tampa komplikotas baudžiamajame procese. Autorius, šiame skyrelyje pateiks analizę susijusią su asmens psichologine būsena, kuri reikalinga traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn. Todėl, šiame skyrelyje bus analizuojama didelio susijaudinimo būsenos įtaka pakaltinamumui, taip pat bus atkreipiamas dėmesys į didelio susijaudinimo ir fiziologinio afekto santykį bei galiausiai būtina išnagrinėti vieną svarbų dispozicijoje įtvirtintą terminą t. y. veikos atlikimo staigumą, be kurio taip pat neįmanoma inkriminuoti BK 130 straipsnio.

Pakaltinamumas teisės literatūroje apibrėžiamas kaip psichinė būklė padarant veiką ir turint esminę reikšmę jo atsakomybei¹⁵⁵. Psichologinėje literatūroje pakaltinamumas apibrėžiamas kaip baudžiamosios atsakomybės prielaida ir sąlyga – tai gebėjimas sąmoningai suprasti, suvokti savo veiksmų esmę, reikšmę, jų padarinius ir tuos veiksmus valdyti¹⁵⁶. Pakaltinamumo sąvoka skirta tik baudžiamosios teisės mokslui. Civilinėje teisėje, apibrėžiamas veiksnumas. Pakaltinamumo baudžiamojoje byloje paprastai įrodinėti nereikia – preziumuojama, kad visi žmonės yra

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ BK, *supra note*, 1.

¹⁵⁵ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 341.

¹⁵⁶ Liaudginas Erdvilas Radavičius, *Teisės psichiatrija: istorija ir dabartis* (Vilnius, 2004), 47, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/418d6753-7950-4ff0-85ec-35cb19331c47/content>

pakaltinami¹⁵⁷. Baudžiamojoje teisėje, kai kyla tam tikrų abejonių, ar žmogus yra sveikas, būtina įrodinėti asmens nepakaltinamumą¹⁵⁸. Baudžiamojo kodekso 17 straipsnis apibrėžia žmogaus nepakaltinamumą, t. y. „asmuo yra nepakaltinamas, jeigu darydamas šio kodekso uždraustą veiką jis dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti jos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų“¹⁵⁹. Todėl, kai teismas pripažįsta asmenį nepakaltinamu, asmuo neatsako pagal baudžiamąjį kodeksą už padarytą pavojingą veiką. Pasak Annos Drakšienės, nors nepakaltinamumo sąvoka yra teisinė kategorija, tačiau jos turinys atskleidžiamas tik taikant psichiatrijos ir psichologijos mokslo žinias. Teismai kiekvienu konkrečiu atveju negali atskleisti šios teisinės sąvokos, todėl ji priklauso nuo ekspertinės nuomonės, kuri nulemia teismo sprendimą, dėl asmens patraukimo baudžiamajon atsakomybėn¹⁶⁰. Daugelio Europos valstybių baudžiamojo proceso įstatymai įtvirtina ekspertizę kaip specialių žinių psichiatrijos srityje naudojimo formą. Štai, Vokietijos baudžiamojo proceso kodekse numatytas ekspertizės skyrimo atvejis, kai siekiama nustatyti kaltinamojo psichikos būklę (81 straipsnis)¹⁶¹. JAV, kitaip nei daugelyje Europos valstybių, ekspertai dalyvauja baudžiamajame procese šalių iniciatyva. JAV baudžiamajame procese, psichiatras gali būti ekspertu – vertintoju arba specialistu – konsultantu¹⁶².

Nepakaltinamumo sąvoka remiasi dviem kriterijais – juridiniu ir medicininiu¹⁶³. Juridinis – nusako asmens psichinį santykį su padaryta veika, kai asmuo negali suvokti jos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų. Medicininis – nusako negalėjimo visa tai suvokti priežastį, o ji kaip taisyklė dažniausiai būna psichikos sutrikimas¹⁶⁴. Medikai teigia, kad psichika - tai smegenų funkcija, atspindinti aplinką ir reguliuojanti organizmo sąveiką su ta aplinka. Jie atkreipia dėmesį, kad psichikos sutrikimai, sergant įvairiomis ligomis yra nevienodo sunkumo¹⁶⁵. Jie klasifikuojami pagal 10-os redakcijos Tarptautinę statistinę ligų ir sveikatos problemų klasifikaciją, patvirtintą sveikatos apsaugos ministro 1996 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. 542 „Dėl 10-os redakcijos tarptautinės statistinės ligų ir sveikatos problemų klasifikacijos (TLS-10) įvedimo“¹⁶⁶. Visais atvejais, sprendžiant ar asmuo

¹⁵⁷ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 342.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ BK, *supra note*, 1.

¹⁶⁰ Anna Drakšienė, „Pakaltinamumas kaip nepilnamečių atsakomybės prielaida“, TEISĖ 58 (2006): 4, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154888878/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

¹⁶¹ Jolanta Kanepeckaitė, „Įtariamųjų psichikos trūkumų (sutrikimų) atskleidimas ir nustatymas“, Jurisprudencija 75(67) (2005): 4, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2977/2778>

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 341.

¹⁶⁴ *Ibid.*, 343.

¹⁶⁵ A. Drakšienė, *supra note*, 160: 4-5.

¹⁶⁶ Dėl tarptautinės statistinės ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikacijos dešimtojo pataisyto ir papildyto leidimo „Sisteminis ligų sąrašas“ (Australijos modifikacija, TLK-10-AM) įdiegimo, LR Sveikatos

buvo nepakaltinamas ir turėjo psichinių sutrikimų, vertinamas momentas veikos padarymo metu. Tai yra reikšmingiausias laiko tarpas, kuriam būnant, sprendžiama, ar tuo metu, kai asmuo atliko neteisėtus veiksmus, juos padarė nesuprasdamas jų esmės bei buvo veikiamas psichikos sutrikimo¹⁶⁷. Tačiau teisės bei psichiatrinėje literatūroje „vietoj psichinių trūkumų termino dažnai vartojami ir terminai „*psichikos anomalijos*“ ar „*ribinės psichikos būsenos*“. Visi šie terminai – „*psichiniai trūkumai*“, „*psichikos anomalijos*“, „*ribinės psichikos būsenos*“ – apibūdina individo psichikos būseną, kuri neapima nepakaltinamumo medicininio kriterijaus, o yra tarp psichinės sveikatos ir psichinės ligos. Tai artimi, bet ne visada sutampantys terminai“¹⁶⁸.

Vis dėlto, eksperto išvadoje pripažinus asmenį turintį psichinį sutrikimą - tai neužkerta kelio, teismui, patraukti jo baudžiamojon atsakomybėn. Antai, LAT 2007 m. vasario 27 d. nutartyje, nurodoma, jog „nėra duomenų, kad nuteistasis A. J. yra sunkus ligonis. Minėtame ekspertizės akte Nr. (duomenys neskelbtini) padaryta išvada, kad A. J. supranta savo veiksmų esmę, gali juos valdyti ir, nors serga psichine liga – psichikos ir elgesio sutrikimu vartojant alkoholį, priklausomybės sindromu, tačiau dėl šios psichinės būsenos gydymas jam nereikalingas“¹⁶⁹, todėl asmuo šioje byloje buvo nuteistas, nors psichinis sutrikimas užfiksuotas. Kitoje LAT 2011 lapkričio 17 d. nutartyje, teismas, nurodė, jog „nuteistasis <...> pažymi, jog pirmosios instancijos teismas tinkamai neįvertino pateiktų medicininių dokumentų, iš kurių matyti, kad jam dėl patirtos sunkios galvos traumos buvo diagnozuota psichinė liga – potrauminis asteninis sindromas, kuriai būdingi trumpi pykčio ir agresijos priepuoliai, kurie galėtų paaiškinti daugelį jo veiksmų nusikalstamos veikos padarymo metu, šių veiksmų priežastis, taip pat jo elgesį viso bylos nagrinėjimo metu. <...> Tačiau apie kaltininko tyčios turinį, staigumą (afektinę tyčią), veikos motyvus, tikslus sprendžiama ne vien iš kaltininko parodymų. Kaltininko parodymai gretinami su bylos įrodymų visetu. Kaltininko tyčios turinį, staigumą, kitus subjektyviuosius požymius įrodo ne tik faktiniai duomenys, esantys nusikaltimo subjekto parodymuose, bet ir kiti faktiniai duomenys apie kaltininko elgesį iki nusikaltimo padarymo, nusikaltimo darymo metu, po nusikaltimo padarymo momento, apie nusikaltimo padarymo metu naudotus įrankius, priemones ir pan.“¹⁷⁰. Taigi, autoriaus pacituotos nutartys rodo, kad ne visais atvejais, kai yra pripažįstamas psichinis sutrikimas, asmuo vertinamas kaip nepakaltinamas. Teismas

apsaugos ministro įsakymas, (2015), žiūrėta 2025 01 20, <http://ebook.vlk.lt/e.vadovas/index.jsp?topic=/lt.webmedia.vlk.drg.icd.ebook.content/html/icd/ivadas.html>

¹⁶⁷ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 342-343.

¹⁶⁸ Jolanta Kanapeckaitė, „Įtariamųjų (kaltinamųjų) fiziniai arba psichiniai trūkumai bei jų reikšmė įgyvendinant teisę į gynybą“, *Jurisprudencija* 38(30) (2003): 3, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3468/3262>

¹⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161/2007, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 20, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/76162>

¹⁷⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-138/2011, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 20, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/288562>

dažniausiai privalo atsižvelgti ne tik ekspertizės išvadą, bet ir į kitus byloje esančius duomenis. Tai reiškia, kad mūsų nagrinėjamos temos kontekste, kaltinamųjų pozicija kartais būna susijusi su veikos atlikimo nesuvokimu - jų teigimu, vienoks ar kitoks psichinis sutrikimas, iššaukė, didelio susijaudinimo būseną, bet deja, iš teismų praktikos matoma, kad tokie argumentai dažniausiai nevertinami kaip kaltininką teisinantys.

BK 18 straipsnis įtvirtina ir ribotą pakaltinamumą, kuris gali kelti tam tikrų keblumų nustatinėjant asmens psichinę būseną esant didelio susijaudinimo metu.

Kaip ir nepakaltinamumo atveju taip ir riboto pakaltinamumo atveju, sprendžiant šį klausimą reikia pasitelkti juridinį ir medicininį kriterijus. Juridinis – apibrėžiamas kaip negalėjimas visiškai suvokti veikos pavojingumo ar valdyti savo veiksmų, o medicininis – dėl psichikos sutrikimo¹⁷¹. Riboto pakaltinamumo medicininio kriterijaus, kuris pagal dabartinį reglamentavimą įvardijamas „psichikos sutrikimo“ terminu, apibrėžimas analogiškas nepakaltinamumo medicininiam kriterijui, dėl ko kyla riboto pakaltinamumo ir nepakaltinamumo atribojimo problema. Pasak, J. Kanapeckaitės, ribotas pakaltinamumas susijęs su asmenimis, turinčiais psichinių anomalijų, t. y. įgimtų arba įgytų smegenų funkcinį organinių pokyčių, kurie turi įtakos socialiai vertingo žmogaus elgesio turiniui. Medicininis riboto pakaltinamumo kriterijus siejamas su įvairios psichinės patologinės būsenos, ribiniais nukrypimais. Dažniausiai teisė skiria psichikos pažeidimą ir nukrypimą¹⁷². Todėl nustačius asmeniui ribotą pakaltinamumą, teismas gali sušvelninti bausmę arba atleisti nuo atsakomybės taikant baudžiamojo poveikio priemones ar priverčiamąsias medicinos priemones. N. Palionienės, disertacijoje, suformuotas aiškesnis riboto pakaltinamumo apibrėžimas t. y. „ribotas pakaltinamumas yra pakaltinamumo rūšis (tipas/atmaina), nes asmens psichikos gebėjimai nusikalstamos veikos metu tik susilpnėja atitinkamu laipsniu. Atsižvelgiant į tai, jog asmuo visiškai nepraranda gebėjimo suvokti savo veiksmų ir juos valdyti, jis veikia kaltai, kas reiškia, jog kaltė ją suvokiant per BK įtvirtintas kaltės formas (tyčią ir neatsargumą), nesumažėja“¹⁷³. Didžiausia riboto pakaltinamumo instituto nauda, jog šis institutas padeda individualizuoti bausmę atsižvelgiant į baudžiamąją veiką padariusio asmens psichikos sveikatos būklę, sudaro galimybę suteikti tokiam nusikaltusiam asmeniui reikiamą sveikatos priežiūrą, pagerinti reabilitacijos arba abilitacijos procesą, t. y. geriau apsaugo tokio asmens teises¹⁷⁴.

¹⁷¹ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 346

¹⁷² J. Kanapeckaitė, *supra note*, 168: 4.

¹⁷³ N. Palionienė, *supra note*, 10: 34.

¹⁷⁴ L. E. Radavičius, *supra note*, 156: 59.

Taigi, riboto pakaltinamumo atveju, gali pasireikšti įvairaus tipo ir sunkumo asmenybės sutrikimai, įvairaus sunkumo protinio atsilikimo atvejai, organinių galvos smegenų pažeidimo požymių, nesiekiančių psichozės arba demencijos lygio, emocinis nebrandumas, reaktyvioji depresija, mišri emocinė būseną su depresija, nusivylimu ir susierzinimu, prieš menstruacinę įtampą ir t. t.¹⁷⁵.

Analizuojant užsienio valstybių įstatymuose įtvirtintą riboto pakaltinamumo reglamentavimą, pastebėta, jog vienareikšmio vertinimo šiuo klausimu taip pat nėra. Štai, Jungtinėse Karalystėse, ribotas pakaltinamumas funkcionuoja kaip speciali gynybos rūšis nužudymo atveju, keičianti nusikaltimo kvalifikavimą iš tyčinio į neatsargų, pavyzdžiui Latvija išsiskiria tuo, kad kaltininkas visais atvejais atleidžiamas nuo bausmės¹⁷⁶. Lietuvoje, priklausomai nuo nusikaltimo rūšies ar kategorijos, ribotas pakaltinamumas gali būti laikytinas tiek atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, tiek ir atleidimo nuo bausmės pagrindu, taip pat ir baudžiamąją atsakomybę lengvinančią aplinkybę. Medicininis riboto pakaltinamumo kriterijus analizuotų valstybių reglamentavime, priešingai nei Lietuvoje, yra platesnis nei nepakaltinamumo atveju, nes siejamas ne tik su psichikos sutrikimu pagal galiojančią tarptautinę statistinę ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikaciją, bet ir su būklėmis, kurios nėra mediciniškai pripažintos¹⁷⁷.

Neretai sunku vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, ar asmuo visais atvejais supranta savo elgesio esmę, galimus žalingus, pavojingus jo padarinius, todėl teismas laviruodamas tarp medicinos ir teisės, bando kuo išsamiau pateikti aiškią poziciją. Tačiau, analizuojant BK 130 straipsnio kontekstą, kyla klausimas, ar nėra įmanoma didelį susijaudinimą priskirti riboto pakaltinamumo institutui? Vieni autoriai, kaip L. E. Radavičius priskirdamas fiziologinio afekto būseną, riboto pakaltinamumo institutui, tarsi leidžia daryti prielaidą, kad asmuo atlikdamas nužudymą, o ekspertizės akte, pateikiant išvadą, jog asmuo veikia padarė fiziologinio afekto būsenos – tai tokiais atvejais gali būti laikomas ribotai pakaltinamu¹⁷⁸, tačiau yra ir kitų autorių nuomonės, kurie teigia priešingai. Štai N. Palionienė savo disertacijoje, priėjo prie išvados, jog „fiziologinio afekto, kilusio nukentėjusiojo provokacijos pasekoje, vertinimas riboto pakaltinamo kontekste nepatvirtina šios būsenos atitikties riboto pakaltinamumo kriterijams, išskyrus atvejus, kai asmuo turi tam tikrą kitą psichikos sutrikimą, kurio fone pasireiškia fiziologinis afektas, tačiau kiekviena tokia situacija turi būti vertinama ad hoc, atsižvelgiant į asmenybinių bei situacinių faktorių visumą“¹⁷⁹. Disertacijoje taip pat paminėta, jog

¹⁷⁵ *Ibid*, 62.

¹⁷⁶ N. Palionienė, *supra note*, 10: 33; Criminal Justice and Licensing (Scotland) Act 2010, (Commencement No. 2) Order 2010,

<http://www.scotland.gov.uk/Topics/Justice/criminal-justice-bill>

¹⁷⁷ N. Palionienė, *supra note*, 10: 47.

¹⁷⁸ L. E. Radavičius, *supra note*. 156: 62.

¹⁷⁹ N. Palionienė, *supra note*, 10: 47.

medicininis požiūris fiziologinio afekto poveikis asmens psichikos gebėjimams kelia abejonių, o lingvistiniu aspektu fiziologinio afekto sąvoka daugiau siejama su staiga kilusia intensyvia sveiko asmens emocine reakcija į išorinį dirgiklį, galinčią sukelti atitinkamus fiziologinius simptomus¹⁸⁰. Istoriskai tiek riboto pakaltinamumo, tiek ir provokacijos gynyba sveikatos sutrikdymo ir nužudymo atveju, susiformavo kaip du atskiri institutai, ką patvirtina ir šių dienų užsienio valstybių reglamentavimas nagrinėjamoje srityje. Sutiktina su disertacijoje pateiktą poziciją, jog staigus ir didelis susijaudinimas BK 130 straipsnio kontekste, neturėtų būti vertinamas, per riboto pakaltinamumo institutą.

Analizuojant mokslinę literatūrą, kurioje narpliojama fiziologinio afekto problematika ir jos sąsajos su ribotu pakaltinamumu bei didelio susijaudinimo būseną – pastebima, kad mokslininkai vienareikšmio atsakymo, ar fiziologinis afektas tapatu dideliame susijaudinime – neturi. Vieningos nuomonės nėra ir kalbant apie fiziologinio afekto priskyrimą/nepriskyrimą ribotam pakaltinamumui. Tačiau autorius pritaria disertacijoje pateiktoms išvadoms, kad fiziologinio afekto būseną, nėra pakankama, jog išpildytų riboto pakaltinamumo turinį. Neprieštaraujama ir dėl tos nuomonės, kad fiziologinis afektas yra psichinio sutrikimo išraiška, tačiau kaip toliau pateikiama analizė parodys - fiziologinio afekto būseną nėra mediciniškai priskirtina prie psichinių ligų sąrašo, kuri būtina pritaikant ribotą pakaltinamumą.

Pats žodis „afektas“ (angl. affect) psichologijos žodyne apibrėžiamas kaip emocija, išgyvenimas; 2. afektas (stipri emocinė reakcija); 3. paveikti, sujaudinti¹⁸¹. Ne pirmą kartą minint žodį afektas, pastebėta, jog visos sąvokos prasideda su žodžiu „emocija“. Emocijos (nuotaika) – tai aplinkoje arba organizme vykstančių procesų išgyvenimas. Emocija pasireiškia pasitenkinimu arba nepasitenkinimu, o nuotaika – tai ilgiau trunkanti emocinė būseną¹⁸². Emocijos gali būti teigiamos ir neigiamos¹⁸³. Teigiamos emocijos pasireiškia džiaugsmu, malonumu, pasitenkinimo jausmu. Neigiamas emocijas sukelia įvairios kliūtys, neleidžiančios patenkinti savo poreikių. Jos pasireiškia sudirgimu, nerimu, nusivylimu, nusiminimu¹⁸⁴. Dažniausiai neigiamos emocijos susijusios su gyvenimiškais įvykiais, dažnu atveju ir po susidūrimu su kitais žmonėmis. Neigiamos emocijos skatina konfliktą, kuris gali sukelti neigiamus padarinius. Mokslininkai nurodo, jog psichopatologijos požiūriu yra dviejų tipų konfliktinės situacijos, t. y. keliančios grėsmę arba jos nekeliančios. Grėsmės

¹⁸⁰ *Ibid*, 47.

¹⁸¹ Anglų-Lietuvių kalbų psichologijos žodynas, 2013, 15, https://www.vu.lt/site_files/LD/Angl%C5%B3-lie-tuvi%C5%B3_kalb%C5%B3_psichologijos_%C5%BEodinas.pdf

¹⁸² L. E. Radavičius, *supra note*, 156: 156-157.

¹⁸³ *Ibid*, 157.

¹⁸⁴ *Ibid*, 157.

nekeliantys konfliktai žmogui visai nesvarbūs, kadangi jie nėra patogeniški. Grėsmę keliančio tipo konfliktai yra reikšmingi, nes labai dažnai jie yra patogeniški. Negana to, net ir tariamai grėsmę kelianti situacija konkrečiam individui gali sukelti psichologinės grėsmės jausmą, pasireiškiantį pačiomis įvairiausiomis emocijomis¹⁸⁵. Tačiau atsitinka gyvenime tokių situacijų, kai nuo emocijų susilpnėja savitvarda ir asmuo jau pats tinkamai nebegali suvokti aplinkos, o pradeda veikti emociniais instinktais, kurie aptemdo sąmonę ir priverčia žmogų elgtis taip, kaip tuo metu kūnui atrodo tinkamiausia. Tai daugumoje šaltinių įvardijama kaip afekto būklė, kuri yra ypatinga emocijų reiškinių rūšis, besiskirianti nuo paprastų emocijų didele jėga ir trumpu veikimu. Ištikus afekto būklei, sustabdomos visos kitos psichinės reakcijos. Dažniausiai afekto būklė išstinka sudėtingu ar kritiniu žmogaus gyvenimo momentu, todėl jis gali padaryti tai, ko nepadarytų būdamas normalioje būklėje¹⁸⁶.

Atsižvelgiant į afekto sudėtingumą, medicinos mokslas šiuo klausimu pasisakė ne vieną kartą, išplėtodamas skirtingas afekto rūšis. Šio darbo kontekste aktualios dvi rūšys t. y. patologinis afektas ir fiziologinis afektas¹⁸⁷. Lenkų mokslininkas J. Bryk išskiria afekto stadijas pagal psichologinę, fiziologinę ir socialinę aplinkos lygmenis ir pripažįsta, jog nužudymas afekto būsenos, negali būti įvykdomas, jei kaltinamasis veikos padarymo metu buvo apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų¹⁸⁸. JAV teisėje, afekto kaip tokio termino - nėra, tačiau pateikti išaiškinimai rodo, jog emocijos, kurios tampa nevaldomos, suprantamos panašiai kaip ir Lietuvoje. JAV manoma, kad būtent kaltininko emocijų proveržis sumažina asmens gebėjimą elgtis tinkamai ir susilaikyti nuo neteisėto elgesio, todėl emocinis sutrikimas yra laikomas lengvesnė atsakomybės dalis¹⁸⁹.

Lietuvos medicinoje, psichikos sutrikimai, kurių buvimas leidžia baudžiamojoje teisėje kelti klausimą dėl nepakaltinamumo, išskiria tris grupes: 1. chroniškos psichikos ligos; 2. laikini psichikos veiklos sutrikimai; 3. kitokios pataloginės būsenos¹⁹⁰. Prie kitokios pataloginės būsenos, priskiriamas ir pataloginis afektas. Pataloginis afektas – tai būseną, kurios metu sutrinka žmogaus sąmonė, o jo veiką nulemia emocijos, dėl kurių jis nesugeba įvertinti situacijos ir savo elgesio padarinių. Pavyzdžiui, viena iš pataloginių būklių yra psichozė, kuriai praėjus, patirtų psichofizinių išgyvenimų žmogus dažnai neprisimena, arba juos suvokia fragmentiškai, kaip sapną. Kitaip tariant, žmogaus psichikos sutrikimai taip iškreipia psichikos funkcionavimą, kad žmogus nesugeba adekvačiai ir

¹⁸⁵ R. Aliukonienė, N. Aliukonienė ir V. Aliukonis, *supra note*, 7: 2.

¹⁸⁶ *Ibid*, 2.

¹⁸⁷ *Ibid*, 2.

¹⁸⁸ Grudzień V. Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami. Szkoła Policji w Katowicach, 2011, http://katowice.szkolapolicji.gov.pl/?page_id=6824&aid=9505&pid=6824&sa=1

¹⁸⁹ United States Sentencing Guidelines, 2012. §5K2.10. Victim's Conduct (Policy Statement), http://www.ussc.gov/Guidelines/2012_Guidelines/Manual_PDF/Chapter_5.pdf

¹⁹⁰ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 344.

realiai suvokti savo išorinės aplinkos ir sąmoningai valdyti ir kontroliuoti savo elgesio. Taigi, patologinis afektas yra nepakaltinamumo pagrindas¹⁹¹.

Fiziologinis afektas nepaneigia pakaltinamumo. Šis terminas apibrėžiamas kaip labai stipri žmogaus emocinė reakcija į išorinį dirgiklį, dažniausiai neigiamą, t. y. įskaudinimas, įžeidimas, kuriai būdingas pergyvenimų stiprumas, difuzinis poveikis psichikai, ūmi išorinė išraiška. Fiziologinis afektas yra viena iš galingiausių emocinių išraiškų, t. y. situacija, kurioje jis kyla ir yra didelis intensyvumas ir labai trumpa trukmė. Be to, sutrinka žmogaus dėmesio koncentracija, keičiasi mąstymas, jam būna sunku susikaupti ir numatyti savo veiksmų rezultatus¹⁹². Nors fiziologinis afektas yra medicininis terminas, tačiau baudžiamajai teisei labai artimas, todėl ne vienas teisės mokslo ekspertas, bandė atskleisti fiziologinio afekto turinį. Kai kurie baudžiamosios teisės atstovai teigia, jog afektas – tai pergyvenimas, apsunkinantis žmogaus protinės funkcijos kontrolę. Kiti fiziologinio afekto sąvoką apibūdina nurodydami būdingų požymių visumą ir teigdami kad pagal: „1) turinį afektas – psichinė būseną, pasireiškianti emocijomis; 2) dinamikos laipsnį – stipri ir audringa sukulto tipo emocija; 3) poveikio psichikai laipsnį – emocija, valdanti psichiką bei dezorganizuojanti psichinį gyvenimą; 4) laiko tėkmę – trumpalaikė emocija; 5) kilmę – psichinė funkcija, labiausiai susijusi su intensyvia veikla“¹⁹³.

Pateikta fiziologinio afekto būsenos analizė, atskleidė, jog didelio skirtumo nuo šiame darbe akcentuojamo didelio susijaudinimo – nėra. Tai, taip pat, emocinė reakcija į išorinius dirgiklius, ji trunka labai trumpą laiko tarpą, ir sukelia neigiamo pobūdžio emocijas, po kurių kaltininkas imasi aktyvių veiksmų, kėsindamas į kito žmogaus gyvybę. Tačiau, analizuojant detaliau ir remiantis tiek mokslininkų, tiek naujausių teismų praktika, pastebėta, kad šios sąvokos negali būti tapatinamos. Šios sąvokos yra panašios, taip pat šios abi sąvokos nepriskiriamos riboto pakaltinamumo institutui, nes toks reiškinys labai retai susijęs su psichine liga. Tačiau, R. Aliukonienė, savo moksliniame darbe teigia, kad nevertėtų visus atvejus vertinti susietai su fiziologinio afekto būseną. Svarbu didelio susijaudinimo būseną pripažinti tokias žmogaus emocinės būklės pasikeitimus, dėl kurių staiga pakinta intelektualinė bei valinė kaltininko būseną ir susilpnėja jo veiksmų savikontrolė¹⁹⁴.

Analizuojant teismų praktikos pavyzdžius, naujausioje LAT 2024 m. kovo 28 d. nutartyje, suformuotas fiziologinio afekto apibrėžimas. Šioje nutartyje pasisakyta, jog „fiziologinis afektas – tai

¹⁹¹ R. Aliukonienė, N. Aliukonienė ir V. Aliukonis, *supra note*, 7: 3; Visuotinė Lietuvių enciklopedija, žodžio „Afektas“ reikšmė, žiūrėta 2025 01 22, <https://www.vle.lt/straipsnis/afektas-1/>

¹⁹² R. Aliukonienė, N. Aliukonienė ir V. Aliukonis, *ibid*, 3.

¹⁹³ Rita Aliukonienė, „Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai“, Lietuvos Respublikos Baudžiamajam kodeksui 10 metų (2011): 304-305; 309-310, <https://www.lituanis-tika.lt/content/41714>

¹⁹⁴ R. Aliukonienė, N. Aliukonienė ir V. Aliukonis, *supra note*, 7: 3.

būsena, kuri susiformuoja kaip atsakas į vienkartinį poveikį, kuris kyla staiga ir staiga krenta. Nagrinėjamu atveju fiziologinio afekto būseną nebuvo konstatuota dėl to, kad vienkartinį veiksmą sudarė psichotrauminių situacijų (poveikių) visuma, kuri lėmė tapčias fiziologiniam afektui pasekmes – apribojo L. M. gebėjimą visapusiškai vertinti situaciją, numatyti savo veiksmų pasekmes, visiškai kontroliuoti savo veiksmus. Tokia kumuliatyvinė situacija nulemia ir kitokį susijaudinimo būsenos vystymąsi – sprogo fazės neišreikštumą, lėtą eigą ir pan. Sąmonėje dominuoja tik afektiniai motyvai, tik emocijos, žmogus nebegalvoja apie tai, kas bus, neplanuoja, neprognozuoja, kas gali vykti toliau ar kokias pasekmes sukels jo veiksmai. Tačiau jis jaučia poreikį veikti, bet nežino ir neranda veikimo būdo, protingų ir konstruktyvių sprendinių ar alternatyvių pasirinkimų. Psichologijos požiūriu šių (afekto ir emocinio susijaudinimo) būsenų priežastys ir pasekmės yra tos pačios, jos kyla kaip atsakas į psichotraumuojančią situaciją ir apriboja asmens gebėjimą racionaliai vertinti situaciją, prognozuoti savo veiksmų pasekmes, kontroliuoti savo elgesį. Tokie psichologijos ekspertės paaiškinimai, detalizuojant ekspertizės akte nurodytas išvadas, rodo, kad įvykio metu L. M. buvo staigaus didelio susijaudinimo būsenos¹⁹⁵. Šioje nutartyje atkreiptas dėmesys, kad fiziologinio afekto ir didelio susijaudinimo padarinių kilimo santykis yra panašus, nors ekspertė pasisakė, kad būseną neatitiko fiziologinio afekto kriterijų, tačiau, ekspertė, atkreipė dėmesį, kad kaltininkė buvo išreikšto emocinio susijaudinimo būsenos ir pateikė konstruktyvius paaiškinimus, kokią įtaką tai galėjo turėti, t. y. „emocinis susijaudinimas apibūdinamas kaip būseną, kuri kilo kaip atsakas į ilgalaikę ją psichotraumuojančią situaciją ir sutrikdė (apribojo) jos gebėjimą kritiškai įvertinti situaciją, visapusiškai teisingai ir iki galo suvokti savo veiksmų reikšmę, jų pavojingumą bei galimas pasekmes, rasti konstruktyvius situacijos sprendimo būdus bei valingai, racionaliai reguliuoti ir kontroliuoti savo elgesį“¹⁹⁶. Apibendrinant fiziologinio afekto paskirtį ir didelio susijaudinimo požymius, LAT, toje pačioje byloje atkreipė dėmesį į ką vertėtų atsižvelgti vertinant žmogaus emocinę būseną, ir kada galima daryti pagrįstą išvadą, kad asmuo atitinka BK 130 straipsnyje įtvirtinto didelio susijaudinimo būseną. LAT, teigimu, įstatymas reikalauja nustatyti staiga kilusį kaltininko didelį susijaudinimą, kuris sukeltų afektinę būseną, nulemtą sveiko asmens sąmonės trumpalaikių pokyčių. Tokį teiginį teisėjų kolegija grindžia tuo, kad 1) moksliniame diskurse nėra vienareikšmio atsakymo dėl fiziologinio afekto įtakos asmens sąmonei, intelektiniams ir (ar) valiniams gebėjimams, dėl to kiekviena individuali situacija reikalauja ad hoc (konkrečiai situacijai) vertinimo; 2) sutrikimo pobūdis, mastas

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024“, *supra note*, 4.

¹⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024“, *ibid.*

bei įtaka kaltinamojo veiksams turi būti kiekvienu atveju nustatomi atskirai būtent pasitelkiant specialias žinias ir vertintini individualiai visų bylos duomenų kontekste¹⁹⁷.

Vertėtų atkreipti dėmesį ir į Vokietijoje priimtą sprendimą. Vokietijos Baudžiamojo kodekso 213 straipsnis buvo pritaikytas už nužudymą suduodant kitam žmogui daugybinius smūgius į galvą ir kūną, dėl to, kad veikos vakarą sužinojo, kad ji viešai su kitu asmeniu aptarinėjo savo ir kaltinamojo intymius santykius ir iš jo tyčiojosi. Teismas, padarė išvadą, kad toks nukentėjusiosios elgesys sukėlė kaltininkui didelio susijaudinimo būklę, kuri peraugo į afektą. Teismas atkreipė dėmesį, kad veikos metu, kaltinamasis negalėjo kontroliuoti savo veiksmų ir pasisakė, kad faktas, jog kaltinamasis sugebėjo vėliau prisiminti tai, ką padarė, šiuo atveju nereiškia, kad afekto būklės nebuvo¹⁹⁸.

Taigi, tiek doktrininės, tiek teismų praktikos analizės dėka, pagrįstai galima daryti išvadą, kad fiziologinis afektas neturėtų būti tapatinamas su dideliu susijaudinimu. Pati afekto sąvoka apibūdina stiprią emociją, kuri gali būti vartojama didelio susijaudinimo įrodinėjimui susiejant su afektine tyčia, tačiau fiziologinis afektas medicinos moksle turi griežtą tvarką, vertinant jį kaip pasireiškusį, tačiau baudžiamojoje teisėje nevertėtų visais atvejais, kai nepripažįstamas fiziologinis afektas, traktuoti tai, kaip negalimumą pritaikyti BK 130 straipsnį.

Tačiau, visa aukščiau pateikta analizė, neturėtų jokios pridėtinės vertės, inkriminuojant asmeniui BK 130 straipsnį, jeigu visi kaltininko veiksmai neišpildytų vienos iš esminių dispozicijoje įtvirtintos sąlygos. Kitaip tariant, privaloma įrodyti, jog kaltininko veiksmai nebuvo pernelyg nutolę nuo nukentėjusiojo neteisėto ar itin įžeidžiančio poelgio. Nusikalstama veika turi būti atlikta *staiga*. Šis žodis dispozicijoje nėra įtrauktas atsitiktinai, jo vaidmuo - atriboti padarytą nusikalstamą veiką nuo BK 129 straipsnio. Pats žodis *staiga* suponuoja greitai atsiradusį pokytį, kuris nėra apgalvotas, bet daromas iš instinktyvių pojūčių. Veiksmai nuo nukentėjusio atliktų neteisėtų veiksmų ir kaltininko poveikio nukentėjusiam, negali būti pernelyg nutolę. Instinktyvus pojūtis nėra sąmoningas, jis dažniausiai ateina iš genetikos, žmogus ištiktas didelio streso, negali visada adekvačiai mąstyti, todėl už jį sprendimą priima kūnas. Taip ir BK 130 straipsnio kontekste – pojūtį, kurį iššaukia nukentėjusysis, kaltinamajam, negali atsirasti po valandos, dienos ar savaitės, į neigiamą poveikį asmuo privalo reaguoti staiga ir greitai.

Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad „kaltininko atsakas į neteisėtą ar įžeidžiantį poelgį turi sekti iš karto po nukentėjusiojo veiksmų, nes fiziologinio afekto būseną, kai asmuo jaučia

¹⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024“, *ibid*.

¹⁹⁸ Affekttat gegen enge Bezugsperson// NStZ, 1993, Nr. 1, <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbib-data%2Fzeits%2FNStZ%2F1993%2Fcont%2FNStZ%2E1993%2E33%2E2%2Ehtm&ha=G0>

didelį susijaudinimą, tęsiasi labai trumpą laiką“¹⁹⁹. Lietuvos apeliacinis teismas, vienoje iš bylų, pripažino, kad „nesudaro pagrindo A. D. veiksmus, nueinant pasiimti lazdos, grįžtant prie M. K. ir suduodant smūgius bandančiam atsikelti M. K., vertinti kaip greitą atsaką į pastarojo elgesį“²⁰⁰. Kitoje, LAT 2005 m. sausio 11 d. nutartyje, teismas, pasisakė, kad „didelį susijaudinimą turi sukelti nelauktai, staiga padarytas, netikėtas kaltininkui nukentėjusiojo poelgis, kai tuo tarpu apie brolio elgesį kasatorius žinojo iš anksto, buvo pas jį kelis kartus atėjęs <...>. Be to nužudymas pripažįstamas padarytas staiga labai susijaudinus tada, kai jis įvyko tuoj po nukentėjusiojo neteisėto ar itin įžeidžiančio kaltininką ar jo artimus asmenis poelgio kaip greitas atsakas į tai. Jei nuo nukentėjusiojo poelgio iki nužudymo praėjo ilgesnis laiko tarpas ar kaltininkas atliko kokius nors pasiruošimo tam veiksmus, toks nužudymas paprastai negali būti kvalifikuojamas kaip padarytas staiga labai susijaudinus, nes šios aplinkybės rodo, kad staigaus didelio susijaudinimo būseną daugeliu atvejų jam jau buvo praėjusi“²⁰¹. Per ilgas laiko tarpas nustatytas ir LAT 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartyje, kurioje „bylos duomenimis nustatyta, kad nukentėjusysis buvo mušamas su pertrauka du kartus: pirmą kartą konfliktą iniciavo ir pirmas smurtą prieš nukentėjusįjį panaudojo nuteistasis T. K., o tada prie jo prisijungė V. L. ir V. G.; antrą kartą nuteistieji nukentėjusįjį L. K. mušė būdami iš anksto susitarę ir praėjus kuriam laiko tarpui po pirmojo karto. Šią aplinkybę patvirtino ne tik apklausti liudytojai, kurių parodymai esminėse detalėse sutapo, bet ir pats nuteistasis V. L. Kadangi smurtaujama buvo su pertrauka, V. L. ir kitų nuteistųjų veiksmai nebuvo greitas atsakas į nukentėjusiojo veiksmus, nes nuteistieji jau po pirmo nukentėjusiojo sumušimo susitarė jį dar kartą „pamokyti“. Taigi, nuteistųjų tyčia sumušti nukentėjusįjį susiformavo ne staiga, o iš anksto, todėl teismai pagrįstai pripažino, kad staigaus didelio susijaudinimo būsenos nebuvo“²⁰². Taigi, staigaus susijaudinimo samprata susideda iš kelių dedamųjų dalių. Pirmiausia, atsakas į nukentėjusiojo veiksmus privalo būti atliekamas instinktyviai be jokių pasiruošimo darbų, antra, staigumą iššaukia nukentėjusiojo atlikti veiksmai, kurių pagrindu kaltininkas ir atlieka iš karto nusikalstamą veiką.

Visgi, vertėtų turėti omenyje, jog prieš ne vieną dešimtį metų, teismas turėdamas prieš save tas pačias taisykles, dėl trumpo laiko tarpo buvo priėmęs visiškai priešingą sprendimą. Antai, LAT 1999 m. gegužės 11 d. nutartyje, teismas, pasisakė, jog „jog po nukentėjusiojo pavartoto smurto ir

¹⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-613/2011, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 13, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/331171>

²⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114-148/2016, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 13, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1249290>

²⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. sausio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/45595>

²⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-479/2006, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 14, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/65497>

įžeidimo nuteistasis savo tyčią realizavo ne iš karto, nes nuėjo į virtuvę ir paėmė peilį, o tai, pasak kasatoriaus, paneigia afektinės tyčios buvimą <...>. Baudžiamosios teisės teorija teigia, kad tarp susijaudinimo ir kaltininko veiksmų turi praeiti labai nedaug laiko - atsakas turi sekti iš karto po neteisėtų ar įžeidžiančių nukentėjusiojo veiksmų, kadangi afektinė tyčia tęsiasi labai trumpą laiką. Tačiau konkrečioje byloje tai, ar buvo kaltininkas didžiai susijaudinęs ir ar praėjęs tarp įžeidimo ir sunkaus kūno sužalojimo padarymo laiko tarpas turėjo įtakos kaltininko afektinės tyčios išnykimui, yra teismo vertinimo dalykas. Po tėvo veiksmų nuteistasis dar nubėgo į virtuvę, paėmė peilį ir sugrįžęs sudavė juo du smūgius tėvui. Tai buvo atsakas į tėvo veiksmus. Iš liudytojos ir nukentėjusiojo parodymų matyti, kad virtuvėje jis užsibuvo neilgai, paėmė peilį ir iš karto grįžo. Esant tokiai įvykių eigai, teismo išvada, jog I. J. sudavė smūgius būdamas didžiai susijaudinęs dėl tėvo veiksmų jo atžvilgiu, neprieštarauja baudžiamosios teisės teorijos nuostatoms. Kadangi tarp nukentėjusiojo veiksmų ir I. J. atsako į juos praėjo mažas laiko tarpas, taigi didelio susijaudinimo būseną dar galėjo išlikti²⁰³.

Apibendrinant, didelio susijaudinimo būsenos, nevertėtų tapatinti su riboto pakaltinamumo institutu, o ypač su nepakaltinamumu, nes didelis susijaudinimas nėra pataloginis sutrikimas, kuris patektų po riboto pakaltinamumo/nepakaltinamumo vertinimo sąlygomis. Taip pat, svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad fiziologinio afekto sąvoka neturėtų tapti sinonimu didelio susijaudinimo sąvokai. Pati afekto sąvoka apibūdina stiprią emociją, kuri gali būti vartojama didelio susijaudinimo įrodinėjimui susiejant su afektine tyčia, tačiau fiziologinis afektas medicinos moksle pripažinimo atveju, turi griežtą tvarką, vertinant jį kaip pasireiškusį, todėl svarbu įvertinti ir kitas bylos aplinkybes, ekspertui nepripažinus byloje dėl BK 130 straipsnio inkriminavimo, fiziologinio afekto. Vienas svarbiausių stiprios emocinės išraiškos buvimo formų – staigumas, kuris pasireiškia, instinktyviais veiksmis.

2.2.2. Kaltė ir jos teisinio vertinimo problemos

Kaltė – tai vienas esminių subjektyviųjų sudėties požymių. Ji nėra paprastai nustatoma, ji persipina su kitais nusikalstamos veikos sudėties požymiais, ji - žmogaus padariusio nusikalstamą veiką psichologinis supratimas apie elgesio pasirinkimą. Analizuojant BK 130 straipsnio sudėtį, kaltės klausimo išsprendimas yra be galo svarbus, nes žmogaus būseną tampa priklausoma nuo stiprios

²⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 1999 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275, *supra note*, 147.

emocinės išraiškos, todėl tik tinkamas kaltės nustatymas, leidžia asmeniui inkriminuoti BK 130 straipsnį.

Analizuojant BK 130 straipsnį, kaip ir minėta, kaltės esmė persipina su kitais sudėties požymiais, kurie yra svarbūs pateikiant tikrąjį asmens kaltės turinį. Dažniausiai, kaip šio darbo analizė parodė, asmuo atlikdamas veiksmus, būnant didelio susijaudinimo būsenos, juos daro veikiamas stiprios emocijos, kuriai nuslūgus, žmogaus pirma reakcija pasireiškia pasimetimu ir atminties sutrikimais. Jeigu vertintume tik kaltinamojo žodžius, tai remiantis BK 15 straipsnio 1 dalies 3 punktu ir pritaikydami pažodžiui įtvirtintą normą, kuri apibrėžia tyčinę kaltę ir akcentuoja pavojingos veikos suvokimo momentą - tai inkriminuodami BK 130 straipsnį, būtų galima sakyti, jog asmuo pilnai nesuprato atliekamų veiksmų pobūdžio, buvo veikiamas stiprios emocinės būsenos, žmogui buvo aptemusi sąmonė ir asmuo tokių veiksmų nenorėjo ir nesuprato ką darė. Todėl, esant tokiai kaltinamojo pozicijai, kiekvieną asmenį, kuris atėmė kito žmogaus gyvybę, būtų galima išteisinti, kaip neįrodžius tyčinių asmens veiksmų. Sutinkate, kad toks vertinimas būtų neteisingas ir prieštarautų konstitucinėms nuostatoms. BK 130 straipsnio įtvirtinimas savo esme yra skirtingas nuo, pavyzdžiui, BK 129 straipsnio, todėl ir kaltės nustatymas tampa sudėtingas, įrodinėjimo prasme.

Skirmantas Bikelis, savo disertacijoje išskiria kelias kaltės teorijas, tačiau manytina, kad viena iš esminių yra grynosios psichologinės kaltės teorijos modelis, kuris aktualiausias Lietuvai – ji apibūdinama kaip kaltininko psichikos ir jo daromos nusikalstamos veikos objektyviųjų požymių ryšys. Ši teorija neleidžia pripažinti asmens kaltu, jei nenustatomas nors vienas iš šių elementų, t. y. nusikalstamos veikos objektyviųjų požymių ar asmens baudžiamosios teisės požiūriu reikšmingo psichinio santykio su jais²⁰⁴. Analizuojant BK 130 straipsnio sudėtį ir atliekant teismų praktikos vertinimą, tam tikri tiesioginės ir netiesioginės tyčios vertinimo neužtikrinimo klausimai, pastebimi teismų praktikoje. Nors nužudymas labai susijaudinus, vertinamas kaip tyčinė nusikalstama veika, tačiau nustatyti tyčinės kaltės rūšį – nėra taip paprasta.

Baudžiamojo kodekso 15 straipsnyje numatyta, kad nusikaltimas ar baudžiamasis nusizengimas yra tyčinis, jei jis padarytas tiesiogine ar netiesiogine tyčia²⁰⁵. Todėl esmingai svarbu išanalizuoti tiesioginės ir netiesioginės tyčios sampratą ir ar šios sampratos gali būti pritaikytos BK 130 straipsnio inkriminavimui.

²⁰⁴ Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007), 16-18, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/402fbd23-4762-4a1d-904c-1d0dd4a0e79b/content>

²⁰⁵ Skirmantas Bikelis, „Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė“, Jurisprudencija, mokslo darbai 11(113) (2008): 1, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1740/1629>

Tiesioginei tyčiai esminę reikšmę turi asmens suvokimas apie pavojingą veikos pobūdį, norėjimas taip veikti, o autoriaus analizuojamo darbo kontekste - svarbus ir padarinių norėjimas. Taigi, kitaip tariant asmuo savo veiksmais privalo suprasti, kad durdamas peiliu kitam žmogui į krūtinę, atlieka uždraustą teisei veiksmą, tačiau jis nori taip elgtis dėl jam galvoje sudėliotų asmeninių paskatų. Štai, Eglė Riaubaitė, savo moksliniame darbe apibrėžia konkretų tyčinį suvokimą gyvybės atėmimo metu, t. y. „tiek esant tiesioginei, tiek netiesioginei tyčiai asmuo supranta, kad siekdamas konkretaus tikslo, t. y. atimti nukentėjusiajam gyvybę, asmuo pasirenka atitinkamą veikimo būdą, dažniausiai – smurtinį, ir suvokia, jog jo pasirinktas smurtinis veikimo būdas prieštarauja ne tik moralės, bet ir teisės normoms, be kita ko numato ir priežastinį ryšį, t. y. kad smurtine veika atims kitam žmogui gyvybę“²⁰⁶. Tuo tarpu, Vokietijos baudžiamojoje teisėje laikomasi vieningos nuomonės, kad kaltininkui gali būti inkriminuojama tyčia padaryti kvalifikuotą nusikalstamą veiką tik tuomet, kai jis suvokė visus, tame tarpe ir kvalifikuojančius, nusikalstamos veikos požymius²⁰⁷. O netiesioginė tyčia nuo tiesioginės tyčios skiriasi valiniu kaltės momentu. Tiesioginės tyčios atveju asmuo nori atimti kitam žmogui gyvybę, o esant netiesioginei – nors nenori atimti gyvybės, bet sąmoningai leidžia tokiems padariniams kilti. Netiesioginės tyčios atveju atsiranda abejingumas galimam kito žmogaus gyvybės atėmimui²⁰⁸.

Vertinant kokią kaltės rūšį galima pritaikyti, būtina ne tik žvelgti į subjektyviusius požymius, siekiant atriboti veikos pavojingumą nuo rizikingumo, pirmiausia būtina detalai ištirti ir įvertinti visas objektyvias nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes²⁰⁹. Tai patvirtina ir LAT, savo nutartyje atkreipdamas dėmesį į tai, kad teismų praktikoje kaltės turinys atskleidžiamas ne vien tik paties kaltininko prisipažinimu padarius nusikalstamą veiką, išaiškinimu, kaip jis suvokė ir kaip įvertino savo daromų veiksmų ar neveikimo pobūdį. Be nurodytų aplinkybių, nustatomi tiriant, įvertinant ir objektyviusius nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, situaciją, kuriai esant šie veiksmai buvo padaryti. Taigi apie kaltę – psichinį kaltininko santykį su veika bei jos padariniais – gali būti sprendžiama ir pagal kaltininko elgesį²¹⁰.

²⁰⁶ Eglė Riaubaitė, „Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai“, Jurisprudencija, Mokslo darbai 11(113) (2008): 2, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1748/1637>

²⁰⁷ Schönke A., Schröder H., Sternberg-Lieben D. Strafgesetzbuch. Kommentar. 27. Auflage. 2006. § 15. Rn. 26; Wessels J. 2003. 89-90.

²⁰⁸ E. Riaubaitė, *supra* note, 208: 3.

²⁰⁹ Emil Oberlian, „Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo problemos“, Studentų mokslinių straipsnių rinkinys (2023): 724, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/dfbbf910-40ac-42ea-afa2-47a0f46cc524/content>

²¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-27-746/2015, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 21, <https://www-infollex-lt.skaitykle.mruni.eu/tp/1045319>

BK 130 straipsnio kaltės klausimo analizė kaip ir minėta šio skyrelio pradžioje, susiduria su komplikuoju vertinimu, nes sprendžiant nužudymo klausimą, kai kaltininkas buvo didelio susijaudinimo būsenos - tampa sudėtinga įvertinti ar asmuo pilnai suvokė visus atliktus veiksmus. Atkreiptinas dėmesys, jog BK 130 straipsnio dispozicija įtvirtina žodį „nužudė“, ką rodo anksčiau pateikta sąvokos analizė - tai žodis apimantis tyčinius kaltininko veiksmus. Nors kaltininko suvokimas gali turėti užuomazgų ir į kitą kaltės formą, tačiau straipsnio dispozicijoje pateikta veika, rodo, kad už tokio pobūdžio veiką, asmuo gali atsakyti, tik ją atlikęs tyčiniaisiais veiksmais.

Norint tinkamai išnarplioti kaltės formą, nepakanka nustatyti fakto, jog asmuo veikė tyčia. Visais atvejais būtina išnagrinėti ir tyčinės kaltės rūšį. Akivaizdu, kad žmogus veikdamas didelio susijaudinimo būsenos - paimdamas po ranka pirmą pasitaikiusį daiktą ir darydamas intervenciją į kito žmogaus kūną – savo veiksmų esmę suvokia kitaip, negu tiesioginės tyčios atveju. Įstatymų leidėjas neįtvirtindamas tokio pobūdžio veikos prie BK 129 straipsnio, atkreipia dėmesį į asmens kaltę, nes ji privalo būti vertinama skirtingai. Tai, ką asmuo padaro būdamas didelio susijaudinimo būsenos - negalima vertinti, kaip visiškai pilno suvokimo, neteisėtų veiksmų atlikimo prasme. Tačiau negalima sakyti, kad ir nesuvokė ir nenorėjo padarinių, nes kitu atveju teismai asmens negalėtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Todėl, analizuojant ekspertizės išvadas, pastebėta, kad jose atkreipiamas dėmesys į pačio veiksmo atlikimo momentą, ar kaltininkas smogdamas, durdamas ar šaudamas - galėjo ir numatė kokie gali kilti padariniai. Dažniausiai praėjus kelioms minutėms, kai staigi emocinė reakcija nusiūgsta, kaltinamasis, supranta ką padarė, kokių veiksmų ėmėsi, kokius padarinius sukėlė, ir su kokiais įrankiais tai padarė. Vienintelis dalykas, kurio negali paaiškinti, kodėl nesiėmė kitokių priemonių, sprendžiant konfliktinę situaciją. Todėl tokiais atvejais asmens reakcija, doktrinoje, vertinama kaip specifinė kaltės rūšis, t. y. afektinė tyčia.

Afektinė tyčia yra specifinės tiesioginės tyčios atmaina, ši tyčia susiformuoja staiga prieš pat atliekant neteisėtus veiksmus dėl išorinių (nukentėjusiojo) veiksmų/dirgiklių, kurie paveikia asmens psichiką ir suformuoja staigų sprendimą nužudyti žmogų, kuris neigiamai paveikė kaltininką²¹¹. Afektinės tyčios metu kaltininko gebėjimas valdyti savo veiksmus yra ribotas. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo kitų tyčios rūšių - afektinė tyčia skiriasi tyčios susiformavimo staigumu, kuri ir labai greitai praeina, todėl ir atkreipiamas dėmesys, kad po nukentėjusiojo neigiamo pobūdžio veiksmų, kaltininkas privalo pavojingą veiką įgyvendinti nedelsiant. Neteisėtų veiksmų atlikimas negali būti atliktas po paros ar savaitės (jeigu tie veiksmai nesikartojantys). Asmuo pavojingą veiką privalo

²¹¹ V. Piesliakas, *supra note*, 15: 394.

įgyvendinti nedelsiant. Nors įstatymuose nėra įtvirtinta formali laiko riba, per kiek laiko asmuo turi nužudyti kitą žmogų, tačiau teismų praktikoje akcentuojama, kad turi praeiti labai mažai laiko²¹².

Kaip ir minėta anksčiau, vertinant BK 130 straipsnio atliktos pavojingos veikos kaltę, privaloma susietai vertinti ją su kitais nusikalstamos veikos sudėties požymiais. Galima atkreipti dėmesį į kelias LAT priimtas nutartis, kuriose situacijos analizė leidžia konkrečiau suprasti, ką autorius turi omenyje. LAT 2015 m. sausio 13 d. nutartyje, teismas didelį dėmesį nustatant veiką padariusio asmens kaltės turinį skyrė analizuodamas šias aplinkybes: „policijos pareigūnai <...> apklausti kaip liudytojai, parodė, kad užėjus į butą vyriškis (D. K.) sėdėjo virtuvėje prie lango, o moteris (B. K.) jį prilaikė, kad ji buvo neblaivi, buvo susijaudinusi, apsiverkusi, sakė, jog susikivirčijus sudavė nukentėjusiajam tuo, „kas pasitaikė po ranka“. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme B. K. teigė, kad ji buvo „šoko“ būsenos, kad D. K., nuėjęs į kambarį pas jos motiną, pradėjo ją įžeidinėti, sakė, kad ją reikia išvežti į prieglaudą, spjovė jai į veidą, motina pradėjo verkti; jai išstūmus jį į virtuvę – pradėjo ją plūsti, įžeidinėti, kad, pamačiusi jo „stiklines“ akis, išsigando, kaip peilis atsidūrė jos rankoje, nepamena, kad sugyventinis jai griebė už pečių ir iš pradžių ji net nesuvokusi, jog šiam sudavė, tik po to, kai jis pradėjo glebti, pamačiusi peilį“²¹³. Iš šių pateiktų bylos aplinkybių, moteris, pačio dūrimo fakto neatsimena, net nesuprato, kaip peilis atsidūrė rankose, tačiau tokiose situacijose vertinami ir kiti požymiai kaip šiuo atveju moters elgesys po veikos atlikimo, jos reakcija į kilusius padarinius, jos veiksmai bandant sumažinti didesnių padarinių kylimo aplinkybes. Tačiau apeliacinis teismas matydamas tokias aplinkybės visgi, nenorėjo sutikti su pirmos instancijos teismo išvada ir savo nutartyje nurodė, jog „nors B. K. neprisipažino tyčia nužudžiusi savo sugyventinį D. K., jos kaltė visiškai įrodyta teismo posėdyje ištirtais įrodymais, bei konstatavęs, kad nusikaltimas padarytas veikiant netiesiogine tyčia, nes kaltinamoji suprato, jog durdama pavojingu įrankiu peiliu į krūtinę, t. y. į gyvybiškai svarbių organų sritį, turėjo ir galėjo suvokti pasekmes, kad savo veiksmais kėsinaisi į kito žmogaus gyvybę, ir sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti, B. K. pripažino kalta padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punkte“²¹⁴. Atsiradus, tam tikriems prieštaravimams tarp skirtingų teismų, vertėtų atkreipti dėmesį į LAT poziciją, kuri sąlygota eksperto išvada ir kitais svarbiais įrodymais, kurie akivaizdžiai parodo asmens didelio susijaudinimo būseną. Kitoje, LAT 2010 m. gegužės 11 d. priimtoje nutartyje, teismas, pagrįstai

²¹²Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-510-177/2015, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 22, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1081133>

²¹³Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-699/2015, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 22, https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/955265#B_0

²¹⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-699/2015, *ibid.*

nepripažino afektinės tyčios, nes remiantis visų aplinkybių visuma, atkreipė dėmesį, jog „jis išsitraukė ginklą iš dėtuvės, jį užsitašė ir nutaikęs į P. M. šovė; šovė kelis kartus, šaudė ne bet kuria kryptimi, bet į nukentėjusio galvą ir viršutinę kūno dalį, t. y. į gyvybiškai svarbias kūno vietas. Įvykio vietoje V. U. buvo trumpai, netrukus po šūvių sėdo į savo automobilį ir pasišalino iš įvykio vietos, po įvykio jis ėmėsi tvarkyti savo buities reikalus, stengėsi neišsiduoti artimiesiems apie įvykį. V. U. nurodomos aplinkybės, kad jis šovė kelis šūvius, kad paliko P. M. kūną įvykio vietoje, kad po įvykio važinėjo po laukus, kolegijos nuomone, nepaneigia išvados, kad jis nebuvo labai susijaudinęs, nes tokius jo veiksmus galėjo lemti ne tik staigus didelis susijaudinimas, bet ir kitos aplinkybės, kaip siekis nužudyti nukentėjusį, greičiau pasišalinti iš įvykio vietos, kad niekas jo nepamatytų, svarstymas, kaip geriau nusišalinti nusikaltimą, o dauguma bylos aplinkybių, apibūdinančių V. U. elgesį veikos padarymo metu ir po nusikaltimo padarymo, rodo, kaip ir anksčiau paminėta, kad jis elgėsi ne spontaniškai, o racionaliai ir apgalvotai“²¹⁵. Dar vienoje situacijoje, kurioje, teismas neįžvelgė afektinės tyčios, buvo LAT 2011 birželio 28 d. priimtoje nutartyje, kurioje „apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu nustatyta, kad nukentėjusieji jokių neteisėtų ar itin įžeidžiančių kasatorių ar jo artimą asmenį poelgių neatliko. Taip pat nustatyta, kad kasatorius iš anksto žinojo apie galintį kilti konfliktą, numanė smurto panaudojimą ir tam ruošėsi, pats kviesdamasis į pagalbą savo draugus, taip norėdamas sustiprinti savo kiekybines pozicijas. Taigi nėra pagrindo kasatoriaus nusikalstamus veiksmus vertinti kaip padarytus staiga labai susijaudinus“²¹⁶. Kaip matoma iš pateiktos teismų praktikos, pasitaiko bylų, kuriose BK 130 straipsnio sudėtį, teismas, vertina per netiesioginės tyčios rūšį. Manytina, kad toks vertinimas nėra tinkamas, nes kaltininko veiksmai susieti su padarinių norėjimu, o netiesioginė tyčia apima tokius veiksmus, kurie neatitinka pačios BK 130 straipsnyje įtvirtintos pavojingos veikos koncepcijos.

Akivaizdu iš šių pateiktų praktikos pavyzdžių, kad tokio pobūdžio bylose, tik ištyrus subjektyviuosius nusikalstamos veikos požymius – jų nebus pakankamai, norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Tai patvirtinama ir LAT 2012 m. gegužės 24 d. priimtoje nutartyje, kurioje „įvertinti M. Ž. paruošiamieji veiksmai prieš nužudymą, aptarti nuteistojo turėti finansiniai išpareigojimai nukentėjusiajam, susitikimo tikslas, nurodytos aplinkybės, pabrėžiančios valingus ir kryptingus kasatoriaus veiksmus siekiant nusišalinti nusikaltimo pėdsakus. Teismas, remdamasis šiomis nustatytomis aplinkybėmis, padarė pagrįstą išvadą, kad M. Ž. nužudė S. J. iš anksto apgalvojęs, jog

²¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275/2010, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 22, https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/160783#B_0

²¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-300/2011, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 22, https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/215481#B_0

nuteistasis elgėsi ne spontaniškai, o veikė sąmoningai siekdamas išvengti skolos grąžinimo“²¹⁷. Taigi analizuojant BK 130 straipsnio kaltę ir susiejant ją su afektine tyčia, būtina atsižvelgti į nukentėjusiojo ir kaltinamojo elgesį, tiek prieš atliktą pavojingą veiką, tiek veikos padarymo metu, tiek ir į kaltininko elgesį po veikos atlikimo. Tai, aplinkybės, kurios padeda atskleisti kaltės esmę, nes parodymai, kuriuos duoda kaltinamasis dažniausiai apsiriboja lakoniškais paaiškinimais, detalių neatsiminimu, supratimu, kad elgėsi neteisingai, bet situacijos vertinimo detalių paaiškinti negalintis.

Apibendrinant, norint tinkamai nustatyti asmens kaltę BK 130 straipsnio kontekste, pirmiausia, privalu atsižvelgti į retai teismų praktikoje minimą tyčinės kaltės rūšį, t. y. į afektinę tyčią. Pereinant prie afektinės tyčios įrodinėjimo, būtina nustatyti kaltininko sprendimo veikti neteisėtai staigumą bei neteisėtumo suvokimą. Galiausiai, susisteminant visas bylos aplinkybes, svarbų vaidmenį objektyviai įvertinant asmens kaltę, atlieka elgesys po veikos atlikimo, kaltininko reakcija į kilusius padarinius, taip pat ir veiksmai bandant sumažinti didesnių padarinių kylimo aplinkybes, todėl tik tikslus šių aplinkybių nustatymas, leidžia tinkamai įvertinti kaltės turinį ir pagrįstai inkriminuoti BK 130 straipsnį.

²¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-266/2012, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 22, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/379134>

3. BŪTINOSIOS GINTIES IR NUŽUDYMO LABAI SUSIJAUDINUS ATRIBOJIMO ASPEKTAI

Autoriaus darbe ne vieną kartą buvo paminėta Konstituciškai saugoma vertybė t. y. žmogaus gyvybė. Ši vertybė neišvengiamai suteikia privilegijų ir pačiam žmogui prieš kurį yra daromas neigiamas fizinis poveikis. Žmogui turi būti suteikta pilnavertiška teisė gintis pačiam, apginti kitą žmogų ir apginti savo turtą. Tačiau su kiekviena teise, kartu lygiagrečiai eina ir tam tikros pareigos. Tokios teisės pasinaudojimas galimas tik išskirtinėmis sąlygomis, kurios griežtai reglamentuojamos BK. Asmuo, įgyvendindamas visas numatytas taisykles, gali būti netraukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Būtiniosios ginties institutas, vienas iš baudžiamąją atsakomybę šalinančių aplinkybių²¹⁸. Todėl, šiame skyriuje būtina pateikti BK 28 straipsnio 3 dalies ir BK 130 straipsnio išsamią analizę, apie emocinės išraiškos sąvokų panašų vertinimą tiek BK 28 straipsnyje, tiek 130 straipsnyje. nes būtiniosios ginties institutas taip pat pasisako, jog: „būtiniosios ginties ribų peržengimu nelaikoma dėl didelio sumišimo ar išgąscio, kurį sukėlė pavojingas kėsinimasis“²¹⁹. Kuo tai panašu į didelį susijaudinimą, autorius pabandys atsakyti.

BK 28 straipsnis įtvirtina būtiniosios ginties apibrėžimą ir tam tikras sąlygas, kada tai patenka į šio straipsnio pritaikymo galimybę, o kada šis straipsnis negali būti taikomas, o asmuo privalo būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Būtinoji gintis – tai fizinė asmens gynyba nuo pavojingo kėsینimosi į jo puoselėjamas vertybes t. y. pirmiausia į jo kūno neliečiamybę - šiais veiksmais padarant besikėsinančiajam užpuolikui žalą – sveikatai ar net gyvybei²²⁰. Išskiriami keli svarbūs momentai, kuriais remiantis atskleidžiama ar asmuo veikė pagal būtinios ginties taisykles, ar jos neatitiko, ar apsiginimo ribos buvo peržengtos. Yra trys momentai, apibūdinantys kėsینimąsi, nuo kurio galima gintis – tai kėsینimosi pavojingumas²²¹, realumas²²² ir akivaizdumas²²³. Kitos dvi

²¹⁸ Pavelas Kujalis, „Baudžiamąją atsakomybę šalinančių aplinkybių samprata“, Jurisprudencija 34(26) (2002): 12-14, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3514/3307>

²¹⁹ BK, *supra* note, 1.

²²⁰ Gintaras Švedas et. al. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai“ (monografija, Vilniaus universitetas, 2017), 152-154, https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/07/LR_Baudziamojo_kodekso_bendrosios_dalies_vientisumo_ir_naujoviu_suderinimo_issukiai.pdf; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-440/2012, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/478921>

²²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-648/2023, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2165332>; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-313/2012, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/482146>

²²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-73-495/2022, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2072898>

²²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96-303/2020, infollex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1900242>

sąlygos apibūdina gynybą t. y. būtiniosios ginties metu žala yra daroma užpuolikui ir neturi būti viršytos būtiniosios ginties ribos. Faktų ir teisės sandūroje kartais susidaro situacijos, kuriose sprendimas varijuoja nuo būtiniosios ginties pripažinimo iki jos paneigimo. Todėl, pripažįstant jas būtinaja gintimi, jos ribų peržengimu arba paneigiant būtiniosios ginties buvimą - vertinimas priklauso nuo daugelio faktinių aplinkybių ir norminių nuostatų, tačiau du svarbiausi akcentai t. y. pavojingo kėsینimosi ir gynybos²²⁴. Kadangi šio darbo tema susieta su dideliu susijaudinimu, todėl šiame skyriuje nebus detaliai analizuojamos būtiniosios ginties sąlygos, o dėmesys bus sutelktas į BK 28 straipsnio 3 dalį, t. y. į didelį išgastį ir sumišimą.

Vertinant būtiniosios ginties pritaikymo galimybę, teismų praktikoje išskiriami panašūs terminai, kuriuos galime išvysti ir vertinant BK 130 straipsnį. Teismai vertindami faktines aplinkybes, pasisako apie afektą, išgastį ir sumišimą. Baudžiamosios teisės teorijoje didelis sumišimas ar išgastis apibūdinamas kaip emocinė besiginančio asmens būklė, susijusi su besikėsinančio asmens pavojinga veika. Ji vertinama pagal vidinį besiginančio situacijos suvokimą, atsižvelgiant į išgyvenimo stiprumą, priklausančią nuo pavojaus pobūdžio²²⁵. Štai ir kitose valstybėse, šiuo klausimu, sąvokos, baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtintos panašios: Vokietijos baudžiamojo kodekso 33 straipsnis, numato, kad baudžiamoji atsakomybė netaikoma asmenims, padariusiems žalą užpuolikui dėl baimės ar sumišimo²²⁶. Portugalijos baudžiamojo kodekso 33 straipsnio 2 dalis numato, kad nėra būtiniosios ginties ribų peržengimas, kai besiginantysis veikia apimtas baimės ar šoko²²⁷. Teismas vertindamas besiginančio asmens sumišimo iš išgąščio lygį, privalo įvertinti ir aplinkybes kaip besiginantysis asmuo, suvokė, visą buvusią situaciją, ar atsimena aplinkybes, ar žino ką padarė ir kaip vertina savo veiksmus. Vienas iš pavyzdžių, kuris iliustruoja šių aplinkybių vertinimą, galėtų būti toks: „ji galėjo adekvačiai vertinti situaciją ir gintis ne tokiu pavojingu būdu“²²⁸. Vertinant faktines aplinkybes, pavyzdžiui toje pačioje byloje „žodiniame konfliktui peraugus į fizinį, T. S. neblaivaus, agresyviai nusiteikęs jos sugyventinio buvo laikoma sugriebta už plaukų, prieš tai jai buvo suduoti smūgiai į nugarą, o apsukęs ją veidu į save – ir smūgiai kumščiu į smilkinį ir lūpas. Būtent tuo metu T. S., kad pabėgtų nuo tolesnio neblaivaus ir itin agresyviai nusiteikęs R. P. besitęsiančio fizinio smurto, t. y. gindamasi nuo pavojingo ir jau prasidėjusio kėsینimosi, nesirinkdama, kur pataikys, maistui ruošti rankoje laikomu peiliu smūgiavo, kol pajautė, kad gali išsilaisvinti nuo R. P. fizinio smurto

²²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137/2010, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/153938>

²²⁵ G. Švedas et. al., *supra note*, 220: 157.

²²⁶ German Penal Code, *supra note*, 2.

²²⁷ Portuguese Penal Code. *supra note*, 28.

²²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48-495/2024, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2248873>

veiksmų“²²⁹. Tarsi galima manyti, kad tokia situacija atitinka ir BK 130 straipsnio sąlygas, nes laiko tarpas minimalus, atliktas veiksmas su po ranka pasitaikiusiu pirmu daiktu, ir prieš nukentėjusiojo neteisėtą veikimą, t. y. prieš fizinio smurto panaudojimą. Todėl, būtina atkreipti dėmesį, kokiais atvejais situacija privalo būti vertinama kaip būtinoji gintis, o kokiais atvejais kaip nužudymas. Aukščiau pateiktoje situacijoje, asmens suvokimas buvo nukreiptas į apsiginimą, kad kuo greičiau ištrūktų iš nukentėjusiojo rankų. Šioje situacijoje moteris adekvačiai vertino savo padarytus veiksmus, suprato dėl ko tai padarė, t. y. dėl tolimesnio smurto naudojimo ir tie veiksmai buvo su intencija apsiginti prieš stipresnį besikėsinantį asmenį. Dar vienoje LAT 2025 m. sausio 14 d., priimtoje nutartyje, teismas, vertindamas išgąščio pritaikymo galimybes, atsižvelgė į: „paties užpuolimo aplinkybės. Laukdamas, kol E. Š. išeis iš namo, G. M. padėjo ant priekinio mašinos stiklo po valytuvais vaflių pakelį. Tai buvo iš anksto apgalvotas pasityčiojimas ir signalas E. Š., kad gresia pavojus, nes G. M. jį pravardžiuodavo „vafliu“. Akivaizdu, kad šiuo veiksmu buvo siekiama ne tik dar kartą pažeminti, bet ir sukelti E. Š. netrukus įvyksiančio susidorojimo baimę. Priešingai nei teigia kasatoriai, ši aplinkybė negali būti vertinama kaip paneigianti užpuolimo netikėtumą ir išgąstį, kurį išgyveno E. Š., kai išėjęs iš namų jis pamatė puolantį G. M. Svarbu ir tai, kad G. M. į įvykio vietą atvyko ne vienas, o su draugu P. M. (pravarde „B“). Tuo metu, kai G. M. pradėjo bėgti link E. Š. ketindamas suduoti jam smūgį, P. M., šiek tiek atsilikęs, nešėsi guminę lazda. Nors prokurorės kasaciniame skunde argumentuojama, kad E. Š. tiesioginės grėsmės P. M. nekėlė, tačiau nepaaiškinta, kaip reikia vertinti tai, kad jis, dengdamas veidą kauke, artinosi su gumine lazda. Teisėjų kolegijos vertinimu, ši aplinkybė liudija, kad buvo reali grupės asmenų suplanuoto smurto grėsmė ir kad jėgų santykis buvo nepalankus E. Š. Kasatorių argumentacija, kad tokioje situacijoje E. Š. nepatyrė didelio išgąščio, neatitinka nei teisinės, nei gyvenimiškos logikos“²³⁰. Kitoje, LAT 2017 m. sausio 24 d. nutartyje, teismas, nepripažino, kad besiginantysis buvo išgąščio būsenos: „nuteistojo ir nukentėjusio konfliktas (santykių aiškinimasis) iki nužudymo įvykio vietoje truko ilgesnį laiką, įvykio vietoje būnant konflikte nedalyvavusiam nukentėjusiajam. Taigi nėra pagrindo konstatuoti, kad nuteistasis sudavė smūgį peiliu dėl netikėto, staiga užpuolimo kilusio sumišimo ir išgąščio“²³¹.

Analizuojant teismų praktiką, kai kuriose bylose pastebėta, jog išgąstis ir sumišimas sietinas su fiziologinio afekto būseną. Tai matoma, LAT 2013 m. birželio 28 d., priimtoje nutartyje, kurioje

²²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48-495/2024, *ibid*.

²³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-37-788/2025, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2290644>

²³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-507/2017, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 27, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1418114>

teismas „pripažinęs buvus būtinosios ginties situaciją, <...> teigė, kad A. V. nebuvo fiziologinio afekto, didelio sumišimo ar išgąščio būsenos, jo baimė ir išgąstis neturėjo esminės įtakos jo sąmonei bei veiksams. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija sutinka, jog nuteistasis nebuvo fiziologinio afekto būsenos, tačiau remdamasi apeliacinės instancijos teisme apklaustos ekspertės psichologės V. K. paaiškinimais konstatuoja, kad A. V. susidariusią situaciją vertino kaip realiai grėsmingą ir pavojingą, jo atsakomoji reakcija buvo adekvati“²³². Kitoje, LAT 2015 m. lapkričio 10 d. nutartyje, buvo pasisakyta, jog „bylą išnagrinėję teismai nenustatė jokių aplinkybių, patvirtinančių tokią nuteistojo būseną, t. y. nenustatė, kad nukentėjusiojo A. N. elgesys įvykio metu galėjo sukelti nuteistajam staigų didelį susijaudinimą, dėl kurio įvyktų fiziologinis afektas“²³³. Nors ir tokių bylų teismų praktikoje pasitaiko retkarčiais, kuriuose išgąstis ir sumišimas vertinamas tolygiai su fiziologinio afekto būseną, tačiau autoriaus nuomone, tokio vertinimo neturėtų būti. Fiziologinis afektas, nustatomas pagal mediciniškai įtvirtintas taisykles ir specifinių sąlygų buvimu, kurios leidžia pripažinti, ar asmuo yra fiziologinio afekto būsenos ar nėra. Jeigu, kiekviena, stipresnė emocinė reakcija bus vertinama per fiziologinio afekto būseną - tai šios sąvokos atskirtis nuo kitokių emocinių reakcijų, praras prasmę ir atskirtis bus nebeįmanoma. Ką pagrindžia ir LAT, jog „besiginančiojo didelis išgąstis ir sumišimas neturėtų būti tapatinami su afektinio sutrikimo psichikos būkle, todėl šioms aplinkybėms nustatyti psichologinis-psichiatrinis tyrimas nėra būtinas“²³⁴. Šio darbo analizė, atskleidė, jog, teismas, pats negali nustatyti ar asmuo buvo fiziologinio afekto būsenos, šį veiksma atlieka ekspertai, tačiau ką teismas gali vertinti - tai žmogaus išgąščio bei sumišimo lygį ir kiek, tai turėjo įtakos gynybos veiksams. Todėl, afekto būsenos su būtinosios ginties instituto, nevertėtų tapatinti, nes tai BK 130 straipsnio viena iš didelio susijaudinimo formų.

Būtinąją gintis savo esme gali būti vertinama pagal išgąstį ir sumišimą – tai išskirtinės įstatymų leidėjo įtvirtintos sąlygos. Teismo įgaliojimai nėra susieti su papildomų emocinių reakcijų pritaikymu, kurios nėra imperatyviai įtvirtintos straipsnio dispozicijoje. Didelio susijaudinimo sąvoka savo esme yra platesnė, todėl savyje talpina tiek stiprų išgąstį, tiek ir sumišimą, tačiau, kai dispozicijoje yra įtvirtintos konkrečios sąvokos, t. y. kai privaloma nustatyti didelį išgąstį ar sumišimą, ties tuo ir vertėtų apsiriboti ir papildomai neišplėsti šių sąvokų. Dar vienas svarbus BK 130 straipsnio ir BK 28 straipsnio 3 dalies atribojimo kriterijus, jog BK 28 straipsnio 3 dalies kontekste, galimas ir

²³² Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-350/2013, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 28, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/703328>

²³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-438-222/2015, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 28, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1154304>

²³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-37-788/2025, *supra note*, 230.

tam tikras pasiruošimas, kuris nepanaikina didelio išgąščio taikymo galimybių. Tai pasisakyta jau anksčiau aptartoje byloje, jog „E. Š. pradėjo ruošti galimo užpuolimo atėmimui ir tam įsigijo sulankstomą peilį ir dujų balionėlį, patvirtina, o ne paneigia (kaip teigia kasatoriai) apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad tiek iki užpuolimo, tiek jo metu jis patyrė pagrįstą išgąstį“²³⁵.

Būtiniosios ginties atveju, besiginančio suvokimas nors ir įrodžius išgąstį ir sumišimą, privalo būti akivaizdus ta prasme, jog asmuo supranta naudojimo smurto tikslą, kuris susijęs su besikėsinančio smurto išvengimu ir apsiginimu. Pats teismas vertindamas takoskyrą tarp šių straipsnių, pasisako, jog „būtiniosios ginties ribų peržengimas, provokuojantis nukentėjusiojo asmens elgesys ir nužudymas labai susijaudinus numatyti skirtinguose BK straipsniuose (BK 28 straipsnio 3 dalis, 59 straipsnio 1 dalies 6 punktas, 130 straipsnis) ir yra skirtingos baudžiamosios teisės kategorijos. Vienų kategorijų nebuvimas konkrečiu atveju visiškai neeliminuoja kitų kategorijų buvimo“²³⁶.

Vertinant konkretų BK 130 straipsnio ir 28 straipsnio 3 dalies atribojimą – teismai, taip pat vertina emocinės būsenos klausimą, ir tai atsispindi 2005 m. birželio 28 d. nutartyje, kurioje buvo pasakyta taip: „kasatorė teigia, kad jos veiksmai sudaro būtinąją gintį, kurios ribos nebuvo peržengtos. <...> teismas, <...> motyvuotai konstatavo, kad J. K. vyras prieš ją vartojo smurtą, nuo kurio ji turėjo teisę gintis. Teismas, specialiai ištyręs ir aptaręs J. K. būsenos įvykio metu klausimą, nuosprendyje konstatavo, jog J. K. nebuvo staiga labai susijaudinusi, ji buvo ne fiziologinio ar patologinio afekto, bet paprasto girtumo būsenoje, neturėjusioje esminės įtakos jos elgesiui. Ši aplinkybė sudarė pagrindą paneigti veikos kvalifikaciją pagal BK 130 straipsnį, kurią buvo pateikęs pirmosios instancijos teismas. Kartu apeliacinės instancijos teismas detalčiai išdėstė argumentus, kuriais pagrindė išvadą, jog J. K., smogdama peiliu nukentėjusiajam į krūtinę, peržengė būtiniosios ginties ribas, nes jos veiksmai aiškiai neatitiko kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo. <...> Remiantis šiais motyvais, apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje J. K. padaryta veika perkvalifikuota pagal BK 28 straipsnio 3 dalį ir 129 straipsnio 1 dalį“²³⁷. Šioje byloje, nors kasatorė akcentavo, jog jos būsena privalo būti vertinama, kaip išskirtinės emocinės būklės atvejis, tačiau teismas, girtumo nepripažino kaip indikatoriaus, kuris gali sukelti kaltininkės stiprią emocinę reakciją. Taip pat, atkreiptinas dėmesys, jog, teismas, akcentuodamas, asmens nebuvimo fiziologinio afekto būsenos, paneigė galimybę taikyti BK 130

²³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-37-788/2025, *ibid*.

²³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-502, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 28, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/52299>

²³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-481, infolex praktika, žiūrėta 2025 01 28, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/50755>

straipsnį. Manytina, kad toks kriterijus yra vienas iš esminių, atibojant sumišimo ir išgąščio buvimą nuo didelio susijaudinimo kriterijaus.

Taigi, susisteminant ir apibendrinant, nors būtinosios ginties institutas turi savarankišką paskirtį, kuri akivaizdžiai priskiriama kitai kategorijai nei BK 130 straipsnis, tačiau vertinant šių straipsnių turinį, pastebėti tam tikri panašumai t. y. sukeltų emocijų vertinimas. Šios įvardintos sąlygos gali sukelti keblumų atibojant aukščiau įvardintus straipsnius, kai kaltininkas atlieka nužudymą, po nukentėjusiojo neteisėtų veiksmų, t. y. po fizinio smurto panaudojimo, o kaltininkas norėdamas nutraukti šiuos neteisėtus veiksmus, staiga imasi veiksmų, kuriais nužudomas nukentėjęsysis. Taigi, inkriminuojant, BK 130 straipsnį, ir susidarius situacijai, kai kaltininko žodžiais - jo veiksmai privalo atitikti gynybos sąlygas, privalu žvelgti į veiksmų pobūdį atidžiau. Pirmiausia, būtina įvertinti, ar pritaikant BK 28 straipsnio 3 dalį, emocinė reakcija buvo panaši į išgąstį ir sumišimą, antra, kokie buvo kaltininko veiksmų atlikimo ketinimai. Ar kaltininkas, norėjo atimti kitam žmogui gyvybę, ar tiesiog gynėsi nuo pavojingo kėsiniomosi ir tyčios nužudyti nebuvo. Teismas pripažinęs, kad asmuo gynėsi būdamas didelio išgąščio ar sumišimo būsenos, visgi turi įvertinti, kad asmuo tuo metu nors ir buvo tokios būsenos, bet jis suprato, kad smurtinius veiksmus naudoja gynybos tikslais. Didelio susijaudinimo atveju, nustačius, kad asmuo buvo tokios emocinės būsenos, kuri aptemdė sąmonę - asmuo atlikdamas pavojingą ketinimą, veikė toje minutėje kūno siunčiamais instinktais, kurie nėra paremti nei gynybos, nei įsivadavimo tikslais, o veiksmai nukreipti į kito žmogaus nužudymą. Kitaip tariant, kalbant apie išgąščio ir sumišimo santykį su didelio susijaudinimo būseną - vertinant teismų praktikoje pateiktus argumentus, atibojimas turėtų būti siejamas su atliktų veiksmų tikslo suvokimu/nesuovokimu - ką būtent kaltininkas norėjo padaryti. Čia svarbų vaidmenį atlieka, kaltininko veiksmų suvokimo esmė ir emocinės išraiškos forma. Taip pat svarbus akcentas, kad vertinant būtinosios ginties pritaikymo galimybę ir remiantis asmens emocijos sutrikimu, nevertėtų būklės tapatinti su fiziologinio afekto būseną, nes fiziologinio afekto būseną savo emocinio stiprumo išraiška, kardinaliai skirtinga nuo išgąščio ir sumišimo, kuri negali būti prilyginama tai pačiai kategorijai. Galiausiai, pasiruošiamieji gynybos veiksmai, nepanaikina išgąščio sąlygos, ko jokiais atvejais negali būti, inkriminuojant asmeniui BK 130 straipsnį.

IŠVADOS

1. Baudžiamojo kodekso XVII skyriaus straipsnių pozicijos, struktūriškai išdėstytos pagal veikos pavojingumą, kuris atspindi sankcijos dydyje bei straipsnio dispozicijoje įtvirtintų požymių visumoje. BK 130 straipsnio inkriminavimas, asmeniui, užtraukia lengvesnę bausmę lyginant su kitais šio skyriaus straipsniais, dėl nukentėjusiojo veiksmų ir kaltininko susilpnėjusiu gebėjimu, veikos padarymo metu, pilnai įvertinti visus atliekamus pavojingus veiksmus.
2. Žmogaus gyvybė – tai bendražmogiška vertybė, kurios apsauga privalo būti reguliuojama svarbiausiais valstybės įstatymais. Baudžiamojo kodekso 130 straipsnio pavojinga veika susieta su nužudymu, tačiau įtraukiant ir papildomus požymius. Papildomi požymiai privalo būti įrodyti tinkamai nustatant priežastinį ryšį tarp nukentėjusiojo veiksmų, kurie buvo vieninteliai ir būtini bei paskatino kaltininką stipriai susijaudinti ir atlikti nužudymą.
3. Patvirtant įvade iškeltą ginamąjį teiginį - didelio susijaudinimo būsenos vertinimas, išsiskiria: objektyviais faktų vertinimo kriterijais, medicininiais bei subjektyviais kriterijais. Nustatinėjant didelio susijaudinimo būseną, įtakos turi ne tik prieš pavojingos veikos padarymą atlikti nukentėjusiojo veiksmai, bet svarbu atsižvelgti ir į neteisėtą ar itin įžeidžiantį nukentėjusiojo asmens elgesį, kuris yra paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių.
4. Neteisėto nukentėjusiojo asmens poelgio vertinimas, neturėtų apsiriboti tik nusikalstamomis veikomis. Į šią sąlygą vertėtų žvelgti plačiau, priskiriant ir kitų teisės šakų pažeidimus. Tačiau teismų praktika, šios sąlygos vertinimą susiaurino iki nusikalstamų veikų atlikimo, t. y. iki psichinio bei fizinio smurto panaudojimo. Itin įžeidžiančio nukentėjusio asmens poelgis, privalo būti susietas su asmens garbės ir orumo pažeidimais. Būtina atsižvelgti, kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai prieštarauja moralės bei dorovės principams, pažeidžia žmogaus garbę bei orumą ir kokią įtaką tai turi, kaltininkui, paisant ir jo individualias savybes. Atribojant šį požymį, nuo neteisėto asmens poelgio, vertėtų itin įžeidžiantį poelgį laikyti: įžeidimus, tyčiojimaisi ir išskirtiniais atvejais – antrosios pusės neištikimybę.
5. Patvirtinant įvade iškeltą ginamąjį teiginį - didelio susijaudinimo būsenos, nevertėtų tapatinti su ribotu pakaltinamumu, nes didelis susijaudinimas nėra pataloginis sutrikimas, ir tokiu atveju neatitinka reikalingų riboto pakaltinamumo sąlygų. Taip pat, svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad fiziologinio afekto sąvoka, neturėtų tapti sinonimu didelio susijaudinimo terminui. Fiziologinis afektas – tai medicininis terminas, kuris turi imperatyvias nustatymo sąlygas, todėl, teismui, svarbu

įvertinti ir bendrą kaltininko sustiprėjusią emocinę būseną veikos padarymo metu, kuri taip pat atitinka BK 130 straipsnio inkriminavimui, reikalingą didelio susijaudinimo požymį.

6. Baudžiamojo kodekso 130 straipsnio esmė susieta su tyčinės kaltės forma, tačiau ji negali būti tapatinama su netiesioginės tyčios rūšimi. Įrodinėjant asmens kaltę, privaloma veiksmus vertinti per afektinės tyčios turinį. Ši tyčia susiformuoja staiga prieš pat atliekant neteisėtus veiksmus dėl išorinių (nukentėjusiojo) veiksmų, kurie paveikia asmens psichiką ir suformuoja staigų sprendimą nužudyti žmogų. Galiausiai susisteminant visas bylos aplinkybes, svarbų vaidmenį objektyviai įvertinant asmens kaltę, atlieka elgesys po veikos atlikimo, kaltininko reakcija į kilusius padarinius, taip pat ir veiksmai bandant sumažinti didesnių padarinių kylimo aplinkybes.

7. Atribojant būtinąją gintį nuo nužudymo labai susijaudinus, svarbu įvertinti, ar pritaikant BK 28 straipsnio 3 dalį, emocinė reakcija buvo panaši į išgąstį ir sumišimą. Kitas svarbus dalykas į ką būtina atsižvelgti, t. y. kokie buvo kaltininko veiksmų atlikimo ketinimai. Taip pat svarbus akcentas, kad vertinant būtinąsios ginties pritaikymo galimybę ir remiantis asmens emocijos sutrikimu, nevertėtų būklės tapatinti su fiziologinio afekto būseną. Galiausiai, pasiruošiamieji gynybos veiksmai, nepanaikina išgąščio sąlygos, ko jokiais atvejais negali būti inkriminuojant asmeniui BK 130 straipsnį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas,“ *Valstybės žinios*, Nr. 89-2741 (2000).
2. „Lietuvos Respublikos Konstitucija,“ *Valstybės žinios*, Nr. 33-1014 (1992).
3. „Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas,“ *Valstybės žinios*, Nr. 43-1602 (2002).
4. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,“ *Valstybės žinios*, Nr. 74-2262 (2000).
5. „Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas,“ *Valstybės žinios*, Nr. 8-2567 (2008).
6. Dėl tarptautinės statistinės ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikacijos dešimtojo pataisyto ir papildyto leidimo „Sisteminis ligų sąrašas“ (Australijos modifikacija, TLK-10-AM) įdiegimo, LR Sveikatos apsaugos ministro įsakymas, (2015), žiūrėta 2025 01 20, <http://e-book.vlk.lt/e.vadovas/index.jsp?topic=/lt.webmedia.vlk.drg.icd.ebook.content/html/icd/ivadas.html>
7. „Portuguese Penal Code,“ *Diário da República* n.º 63/1995.
8. „Polish Criminal Code,“ Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553.
9. „German Penal Code,“ Criminal Code in the version published on 13 November 1998.

Specialioji literatūra

10. Valickas, Gintautas ir Viktorija Tarozienė. „Asocialaus elgesio formavimasis socialinės informacijos apdorojimo požiūriu.“ *Psichologija. Mokslo darbai*, (2009). <https://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/2588/1809>
11. Aliukonienė, Rita, Neringa Aliukonienė, ir Vygintas Aliukonis. „Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti.“ *Sveikatos mokslai*, (2016). <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2016~1671196354648/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

12. Čepas, Algimantas. „Tyčios turinio reikšmė skiriant bausmes už nužudymus Lietuvos teismų praktikoje.“ *Teisės problemos* 4(82) (2013). <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Algimantas-Cepas-2013-4.pdf>
13. Piesliakas, Vytautas. „Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai.“ *Socialinių mokslų studijos*, 4(4) (2009). <https://ojs.mruni.eu/ojs/societal-studies/article/view/1378/1319>
14. Palionienė, Neringa. „The Issue Of Diminished Responsibility In Lithuanian Criminal Law.“ daktaro disertacija, Vytauto didžiojo universitetas, 2018. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/39335204-6c8c-4c68-a312-a80709ea4708/content>
15. Piesliakas, Vytautas, et al. *Baudžiamoji teisė (bendroji dalis) (el. vadovėlis) suvestinė* Vilnius: 2007. <https://vma.mruni.eu/course/view.php?id=1916>
16. Piesliakas, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida*. Vilnius: Justitia, 2009.
17. Piesliakas, Vytautas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996.
18. Milinis, Albertas, et al. *Lietuvos baudžiamoji teisė: Specialioji dalis*. Vilnius: Justitia, 2013.
19. Leonavičius, Juozas. *Sociologijos žinynas.*, Vilnius: Akademija, 1993.
20. Milinis, Albertas. „Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (BK 129 str. 1 d.).“ daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1944999/datastreams/MAIN/content>
21. Milinis, Albertas. *Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje*. Teisė, 2006, Nr. 59.
22. Čepas, Algimantas, Aleksandras Dobryninas, ir Gintautas Valickas. „Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai.“ *Teisės problemos* Nr. 1 79 (2013): 12, <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/09/12013-1-Cepas-Dobryninas-Valickas.pdf>
23. Jonaitis, Marius, ir Albertas Milinis. „Žmogaus gyvybė kaip teisinė vertybė ir jos apsauga romėnų teisėje.“ *Jurisprudencija* 18(3) (2011): 17. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/578>
24. Kavoliūnaitė, Eglė. „Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos.“ *Teisės problemos*. Nr. 2 (48), (2005).

25. Pėstininkas, Audrius. „*Nusikaltimai asmeniui*.“ Mintis, (1984).
26. Klimka, A. „Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai.“ *Mintis*, (1964).
27. Milinis, Albertas, Agnė Baranskaitė, ir Armanas Ambramavičius. „Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste.“ *Jurisprudencija*, 18(3) (2011): 3. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367175370661/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
28. Pavilonis, Vladas. „Lietuvos Respublikos Konstitucijos II skirsnio Žmogus ir valstybė 19 straipsnio komentaras. Teisės problemos.“ 1999: 30.
29. Milinis, Albertas. „Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu.“ *Teisė*, 48 (2003): 5. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367189516221/J.04~2003~1367189516221.pdf>
30. Bikelis, Skirmantas. „Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tyčioje.“ *Jurisprudencija*, 60(52) (2004): 2. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3173/2972>
31. Piesliakas, Vytautas. „Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje.“ *Jurisprudencija*, 7(85) (2006): 4. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2841>
32. Aliukonienė, Rita, Alvydas Navickas, ir Aurėja Bareikytė. „Naujagimio nužudymo teisiniai ir medicininiai aspektai.“ *Sveikatos mokslai*, 2335-867X (2016): 1. <https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/03/869-2677-1-PB.pdf>
33. Bakševičienė, Rūta. „Teisinė technika – priemonė pasiekti įstatymų atitiktį savo paskirčiai (kai kurie baudžiamųjų įstatymų efektyvumo aspektai).“ *Teisė*, 45 (2002): 9. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367185668929/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
34. Valickas, Gintautas, ir Viktorija Tarozienė. „Asocialaus elgesio formavimasis socialinės informacijos apdorojimo požiūriu.“ *Psichologija*, 40 (2009): 3. <https://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/2588/1809>
35. Žukauskienė, Rita. *Kriminalinio elgesio psichologija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/aa3b47a9-b620-4e65-ad67-ecd2fd1730fc/download>
36. Nocius, Juozas. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.

37. Baltūsis, Irmantas, et. al. *Konstitucionalizmas ir teisės politika Europos Sąjungoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/2c4614f3-1e3d-4a5b-92a2-0c4d459a7714/content>
38. Radavičius, Liaudginas Erdvilas. *Teisės psichiatrija: istorija ir dabartis*. Vilnius, 2004. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/418d6753-7950-4ff0-85ec-35cb19331c47/content>
39. Drakšienė, Anna. „Pakaltinamumas kaip nepilnamečių atsakomybės prielaida.“ *Teisė*, 58 (2006): 4. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154888878/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
40. Kanapeckaitė, Jolanta. „Įtariamųjų psichikos trūkumų (sutrikimų) atskleidimas ir nustatymas.“ *Jurisprudencija*, 75(67) (2005): 4. <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2977/2778>
41. Kanapeckaitė, Jolanta. „Įtariamųjų (kaltinamųjų) fiziniai arba psichiniai trūkumai bei jų reikšmė įgyvendinant teisę į gynybą.“ *Jurisprudencija*, 38(30) (2003): 3. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3468/3262>
42. Bikelis, Skirmantas. „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje.“ daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/402fbd23-4762-4a1d-904c-1d0dd4a0e79b/content>
43. Piesliakas, Vytautas. „Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai.“ *Socialinių mokslų studijos*, 4(4) (2009): 2. <https://ojs.mruni.eu/ojs/social-studies/article/view/1378/1319>
44. Bikelis, Skirmantas. „Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė.“ *Jurisprudencija*, 11(113) (2008): 1. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1740/1629>
45. Riaubaitė, Eglė. „Tyčinės ir neatsargios kaltės atirbojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai.“ *Jurisprudencija*, 11(113) (2008): 2. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1748/1637>
46. Aliukonienė, Rita. „Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai.“ *Lietuvos Respublikos Baudžiamajam kodeksui 10 metų* (2011): 304-305; 309-310. <https://www.lituanistika.lt/content/41714>
47. Kujalis, Pavelas. „Baudžiamąją atsakomybę šalinančių aplinkybių samprata.“ *Jurisprudencija*, 34(26) (2002): 12-14. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3514/3307>

48. Švedas, Gintaras, et. al. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai.“ Monografija, Vilniaus universitetas, 2017.
https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/07/LR_Baudziamojo_kodekso_bendrosios_dalies_vientisumo_ir_naujoviu_suderinimo_issukiai.pdf
49. Hasani, Fejzullah Hasani. „Criminal Offence of Murder committed in a State of Severe Mental Distress.“ (2018): JURIDICA 1844-8062. <https://journals.univ-danubius.ro/index.php/juridica/article/download/4630/4449>
50. Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277 Kodeksu karnego. Zoll, A., et al. Krakow: Kantor Wydawniczy Zakamycze, 1999, 217.
51. Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277 Kodeksu karnego. Zoll, A., et al. 3. wydanie. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2008, 212.
52. Berkowitz, L. *The experience of anger as a parallel process in the display of impulsive, “angry” aggression.*
53. Green, R. G., Donnerstein, E. I. Donnerstein. *Aggression: Theoretical and empirical reviews.* New York: Academic Press, 1983: 1.
54. Mandler, G. *The Psychology of Emotion.* Wiley, 1975.
55. *How Texas Crime of Passion Laws Can Affect a Murder Case.*
<https://www.nealdavislaw.com/criminal-defense-guides/sudden-passion-crimes-texas/>
56. Gerry, F. *Crimes of passion: R v Clinton.* Halsbury's, Law Exchange: 2012.
<http://www.halsburyslawexchange.co.uk/crimes-of-passion-r-v-clinton>
57. Criminal Justice and Licensing (Scotland) Act 2010, (Commencement No. 2) Order 2010.
<http://www.scotland.gov.uk/Topics/Justice/criminal-justice-bill>
58. Schönke A., Schröder H., Sternberg-Lieben D. *Strafgesetzbuch. Kommentar.* 27. Auflage. 2006. § 15. Rn. 26; Wessels J. 2003.
59. Grudzień V. Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami. Szkoła Policji w Katowicach, 2011.
http://katowice.szkolapolicji.gov.pl/?page_id=6824&aid=9505&pid=6824&sa=1
60. United States Sentencing Guidelines, 2012. §5K2.10. Victim's Conduct (Policy Statement).
http://www.ussc.gov/Guidelines/2012_Guidelines/Manual_PDF/Chapter_5.pdf

61. Affekttat gegen enge Bezugsperson. NStZ, 1993, Nr. 1, <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1993%2Fcont%2FNStZ%2E1993%2E33%2E2%2Ehtm&ha=G0>

Teismų praktika

62. 2022 m., Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose), žiūrėta 2024 06 11, <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/teisminio-nagrinejimo-statistika-1?year=2022&period=1-12&group=210#collapse-141>
63. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55-387/2023.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2024 06 11. <https://www.infolex.lt/tp/2148173>
64. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2024 06 11. <https://www.infolex.lt/tp/2235374>
65. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas „dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 d. redakcija), 135 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 d. redakcija), atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.“ https://lrkt.lt/data/public/uploads/2015/01/2012-06-04_n.pdf
66. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-511/2023.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2024 08 15. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2154092>
67. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-697/2022.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2024 08 15. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2120294>
68. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-613/2011.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2024 08 15. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/331171>

69. „Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 2/98.“ Žiūrėta 2024 08 18. https://lrkt.lt/data/public/uploads/2015/10/d1_1998-12-09_n.doc
70. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 13. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2235374>
71. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-294/2009.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 13. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/128441>
72. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-613/2011.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 13. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/331171>
73. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 13. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1410779>
74. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381/2011.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 13. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/225913>
75. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-176/2009.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 13. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/120364>
76. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114-148/2016.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 13. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1249290>
77. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-130/2009.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/126782>
78. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-723/2007.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81745>
79. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-511/2023.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2154092>

80. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-297/2010.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/159737>
81. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271/2008.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/88090>
82. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-604.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/54857>
83. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-537-303/2015.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1161594>
84. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-633/2011“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/331160>
85. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. sausio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-53.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/45595>
86. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-479/2006.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 14. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/65497>
87. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 24 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-384-396/2015.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 15. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1045382>
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose.“ *Teismų praktika* Nr. 46.
89. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-305/2010.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 15. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/161988>
90. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 25 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-190-453/2020.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 15. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1916525>

91. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-48-628/2011.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 15. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/485973>
92. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/507582>
93. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226/2011.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/203693>
94. „Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-378/2010.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/180478>
95. „Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 10 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-215/2011“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/195212>
96. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-419/2009.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/141294>
97. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 251.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/60189>
98. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-378/2006.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/61680>
99. „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 20 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-44/2012.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/333962>
100. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 1999 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/28370>

101. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288/2006.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 16. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/60191>
102. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161/2007.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 20. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/76162>
103. „Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-138/2011.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 20. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/288562>
104. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-27-746/2015.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 21. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1045319>
105. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-510-177/2015.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 22. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1081133>
106. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-699/2015.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 22. https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/955265#B_0
107. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275/2010.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 22. https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/160783#B_0
108. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275/2010.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 22. https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/160783#B_0
109. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-300/2011.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 22. https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/215481#B_0
110. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-266/2012.“ Infollex praktika. Žiūrėta 2025 01 22. <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/379134>

111. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-648/2023.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2165332>
112. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-73-495/2022.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2072898>
113. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96-303/2020.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1900242>
114. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-313/2012.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/482146>
115. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-440/2012.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/478921>
116. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137/2010.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/153938>
117. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48-495/2024.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2248873>
118. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-37-788/2025.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2290644>
119. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-507/2017.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 27. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1418114>
120. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-350/2013.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 28. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/703328>

121. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-438-222/2015.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 28. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1154304>
122. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-502.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 28. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/52299>
123. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-481.“ Infolex praktika. Žiūrėta 2025 01 28. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/50755>
124. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403/2007, infolex praktika, žiūrėta 2025 kovo 22 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79129#B_0
125. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-511/2022, infolex praktika, žiūrėta 2025 03 23, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2114999>
126. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200-648/2016, infolex praktika, žiūrėta 2025 03 23, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1277941>
127. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 18 d. sprendimas Vo v France“. <https://hudoc.echr.coe.int/tpk197/view.asp#%20>
128. US v. Visinaiz, 428 F. 3d 1300 - Court of Appeals, 10th Circuit 2005. https://scholar.google.com/scholar_case?case=10593868433176187406&q=us+v+visinaiz&hl=en&as_sdt=6,33
129. US v. Browner, 889 F. 2d 549 - Court of Appeals, 5th Circuit 1989, https://scholar.google.com/scholar_case?case=9983841954968592838&q=889+F.2d+549&hl=en&as_sdt=6,33

Kiti šaltiniai

130. Žiūrėta 2025 01 12, <https://lt.wikipedia.org/wiki/Privilegija>
131. Žiūrėta 2025 01 12, <https://tzz.lt/p/privilegiuotas/>

132. „Objektyvus.“ Žiūrėta 2024 08 17. <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/O/objektyvus>
133. Visuotinė lietuvių enciklopedija. „Vertybė“. Žiūrėta 2024 08 18, <https://www.vle.lt/straipsnis/vertybe/>
134. „Susijaudinimas“. Žiūrėta 2025 01 14. <https://zodis.eu/reiksme/sujaudinimas>
135. „Neteisėtas“ reikšmė. Žiūrėta 2025 01 15. <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/n/neteisetas>
136. Visuotinė Lietuvių enciklopedija, žodžio „Afektas“ reikšmė. Žiūrėta 2025 01 22. <https://www.vle.lt/straipsnis/afektas-1/>
137. „Anglų - Lietuvių kalbų psichologijos žodynas.“ 2013, 15. https://www.vu.lt/site_files/LD/Angl%C5%B3-lietuvi%C5%B3_kalb%C5%B3_psichologijos_%C5%BEodynas.pdf

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojami BK 130 straipsnio (Nužudymas labai susijaudinus) sudėties požymiai ir šio straipsnio taikymo problematika, kuri taip pat susijusi su atirbojimu nuo BK 129 straipsnio (Nužudymas) ir BK 28 straipsnio (Būtinoji gintis). Atliekant tyrimą, daugiausiai dėmesio buvo skiriama specialiems privilegijuotiems BK 130 straipsnio dispozicijoje įtvirtintiems sudėties požymiams. Darbo tikslas atlikti atsakomybės už nužudymą labai susijaudinus sudėties požymių analizę ir pasitelkiant teismų praktiką, susisteminti sudėties požymių vertinamuosius kriterijus, atirbojant nuo kitų XVII skyriaus straipsnių.

Baigiamasis darbas susideda iš įvado ir trijų pagrindinių dėstomųjų dalių. Pirmoje dalyje nagrinėjama nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei sistema, šių veikų pavojingumo laipsnis ir XVII skyriaus struktūra. Antrojoje dalyje nagrinėjami objektyvieji ir subjektyvieji BK 130 straipsnio sudėties požymiai, t. y. pavojingos veikos bei vertybės vertinamieji kriterijai, atliekama didelio susijaudinimo būsenos bei nukentėjusiojo neteisėtų ar itin įžeidžiančių poelgių visumos analizė. Didelio bei staiga susijaudinimo santykis su pakaltinamumu bei fiziologinio afekto įtaka. Galiausiai, kaltės ir jos teisinio vertinimo problematika. Trečiojoje dalyje nagrinėjami nužudymo labai susijaudinus ir būtinios ginties atirbojimo kriterijai ir jų vertinamoji problematika teismų praktikoje.

Reikšminiai žodžiai: didelis susijaudinimas, afektas, būtinoji gintis.

ANNOTATION

The master's thesis analyzes the elements of the composition of Article 130 of the Criminal Code (Murder in a State of Passion) and the issues related to the application of this article, which is also connected with the distinction from Article 129 (Murder) and Article 28 (Necessity of Defense) of the Criminal Code. The research primarily focuses on the special privileged elements of the composition defined in the disposition of Article 130 of the Criminal Code. The goal of the thesis is to analyze the elements of the composition for liability for murder in a state of passion and, by using case law, systematize the evaluative criteria for the elements of the composition, distinguishing them from other articles of Chapter XVII.

The thesis consists of an introduction and three main parts. The first part discusses the system of criminal acts against human life, the degree of danger of these acts, and the structure of Chapter

XVII. The second part examines the objective and subjective elements of the composition of Article 130 of the Criminal Code, i.e., the criteria for evaluating dangerous acts and values, is performed the state of passion, and the analysis of the overall illegal or highly insulting actions of the victim. It also explores the relationship between sudden and strong emotional distress and culpability, as well as the influence of physiological affects. Finally, it discusses the issues related to guilt and its legal assessment. The third part addresses the criteria for distinguishing between murder under the influence of strong emotions and the necessity of defense, as well as the evaluative issues in case law.

Key words: state of passion, affect, necessity of defense.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema – „Nužudymas labai susijaudinus“.

Darbe analizuojamo baudžiamojo kodekso XVII skyriuje įtvirtintų normų žmogaus gyvybei sistema, atskleidė vertinamuosius nusikalstamų veikų pavojingumo kriterijus, kurie leidžia pažvelgti į aukščiau įvardinto skyriaus straipsnių pozicijas, pagal objektyvią struktūrą, t. y. pagal sudėties požymių pavojingumą. Pastarasis pavojingumas, nustatomas pagal straipsnyje įtvirtintą sankcijos dydį bei pagal nusikalstamos veikos sudėties rūšį. Darbe pateikta analizė, leido pagrįstai BK 130 straipsnį, vertinti, kaip privilegijuotos nusikalstamos veikos sudėties rūšį. Baudžiamosios teisės aspektu, privilegija yra švelnesnė baudžiamoji atsakomybė, jei nustatomi veikos pavojingumą mažinantys požymiai. Pagrindinės priežastys, kurios leidžia žvelgti per šią sudėties rūšį, analizuojant BK 130 straipsnį, t. y. veikos atlikimas dėl išorinių veiksnių ir susilpnėjusio gebėjimo veikos padarymo metu pilnai įvertinti visus atliekamus pavojingus veiksmus.

Darbe analizuoti BK 130 straipsnio objektyvieji ir subjektyvieji sudėties požymiai, atskleidė, kad tam tikrų prieštaravimų teismų praktikoje - galima įžvelgti. Darbe dėmesys buvo skiriamas didelio susijaudinimo nustatymo kriterijams. Teismų praktikoje pateikti susisteminti argumentai, leido išskirti esmines sąlygas į kurias atsižvelgiant, galima nustatyti ar asmuo buvo didelio susijaudinimo būsenos. Darbe, pateikta neteisėto ar itin įžeidžiančio nukentėjusiojo asmens elgesio analizė, atskleidė, jog neteisėti veiksmai teismų praktikoje vertinami per fizinio bei psichinio smurto prizmę, o itin įžeidžiantis poelgis apima veiksmus, kurie žeidžia kaltininko garbę ir orumą. Atkreiptinas dėmesys, jog visi nukentėjusiojo veiksmai gali būti naudojami ne tik prieš kaltininką, bet ir prieš kaltininko artimą asmenį. Teismų praktikoje nėra apibrėžtas artimas žmonių ratas. Tam tikri prieštaravimai, pastebėti vertinant fiziologinio afekto bei didelio susijaudinimo santykį. Naujausioje teismų praktikoje, akcentuojama, jog fiziologinis afektas nėra tapatu dideliame susijaudinime, todėl nenustačius fiziologinio afekto, neprarandama galimybė taikyti BK 130 straipsnį. Viena iš esminių sąlygų išpildančių didelio susijaudinimo buvimą yra kaltininko staigus atsakas į nukentėjusiojo neteisėtus veiksmus. Taip pat, atlikta doktrininė bei teismų praktikos analizė, parodė, kad didelis susijaudinimas ar fiziologinis afektas, neišpildo visų būtinų riboto pakaltinamumo sąlygų. Galiausiai, vertinant BK 130 straipsnio kaltę, būtina vertinti ne per netiesioginės tyčios sąlygas, o būtina pasitelkti retą, bet šiam straipsniui skirtą - afektinės tyčios rūšį.

Magistro baigiamajame darbe, išanalizavus teismų praktiką, pateikti būtiniosios ginties ir nužudymo būnant didelio susijaudinimo būsenos, atribojimo kriterijai. Analizuojant būtiniosios ginties būvimą, nevertėtų asmens emocinės reakcijos, vertinti per fiziologinio afekto būseną. Taip pat, svarbu

nustatyti, ar emocinė reakcija buvo panaši į išgąstą ir sumišimą ir žinoma, svarbus dalykas į ką būtina atsižvelgti, t. y. kokie buvo kaltininko veiksmų atlikimo ketinimai.

SUMMARY

The topic of the master's thesis is: " Murder in a State of Passion".

The thesis analyzes the system of legal norms established in Chapter XVII of the Criminal Code that protect human life. It reveals evaluative criteria of criminal act dangerousness, which allow for an objective structural assessment of the provisions in this chapter namely, based on the level of danger inherent in the elements of the offense. This danger is determined by the severity of the penalty prescribed in the article and by the type of offense. The analysis presented in the thesis provides a basis for evaluating Article 130 of the Criminal Code as a privileged type of criminal offense. In terms of criminal law, privilege is a milder criminal liability if signs are established that reduce the dangerousness of the act. The main reasons that allow us to look through this type of composition when analyzing Article 130 of the Criminal Code, i.e. the performance of the act due to external factors and a weakened ability to fully assess all the dangerous actions performed at the time of the act.

The objective and subjective signs of composition of Article 130 of the Criminal Code analyzed in the work revealed that certain contradictions in court practice can be seen. The work focused on the criteria for determining high excitement. Systematic arguments presented in court practice allowed us to distinguish essential conditions, considering which it is possible to determine whether a person was in a state of high excitement. The analysis of the unlawful or extremely offensive behavior of the victim presented in the work revealed that unlawful actions are assessed in court practice through the prism of physical and mental violence, and an extremely offensive act includes actions that violate the honor and dignity of the perpetrator. It should be noted that all actions of the victim can be used not only against the perpetrator, but also against a person close to the perpetrator. Court practice does not clearly define the circle of close persons. Some inconsistencies were noted in the evaluation of the relationship between physiological affect and great emotional agitation. Recent court practice emphasizes that physiological affect is not identical to great emotional agitation; therefore, the absence of physiological affect does not preclude the application of Article 130. Also, the conducted doctrinal and case law analysis showed that great excitement or physiological affect does not fulfill all the necessary conditions of limited culpability. Finally, when assessing guilt under Article 130, it is important not to apply the framework of indirect intent but instead to refer to a rare but appropriate category for this article - affective intent.

In the master's thesis, after analyzing the case law, the criteria for distinguishing between self-defense and murder in a state of great excitement are presented. When analyzing the existence of a necessary defense, it is not appropriate to assess a person's state through the state of physiological

affect. It is also important to determine whether the emotional reaction was similar to fear and confusion and, of course, an important thing to consider is the perpetrator's intentions in committing the actions.